FAJISÁG
ÉS
MAGYAR NEMZET

ÍRTA

SOMOGYI JÓZSEF

BUDAPEST, 1941

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

ELŐSZÓ.

E munkám, mint néhány előző könyvem is, egyik részlete ama vizsgálódásaimnak, melyeket a *bölcseleti embertan,* vagyis az embernek végső elvek alapján összefoglaló ismertetése körül végeztem. Az itt következő fejtegetéseimmel iparkodom egyes problémákat a ma divatos, népszerű, de sokszor egyoldalú természettudományi irányból vezetni szellemtudományi területre. A rendelkezésemre álló szűk tér miatt jelen munkám sok tekintetben hézagos, hiányos. Egyes fejtegetések kiegészítéseként legyen szabad utalnom néhány régebbi munkámra, amilyenek főleg az *Eugenika és etika* (1934), *Tehetség és eugenika* (1934), *Begabung im Lichte der Eugenik* (1936, második kiadás 1941). *A faj* (1940). A nép és nemzet problémáit pedig egy közeli újabb munkámban szándékozom tüzetesebben megvilágítani.

Az itt vizsgálandó kérdések nem csupán száraz, elvont problémák, hanem gyakorlatilag is közelről érintik egész nemzeti létünket. Ezek megoldásához próbálkozom néhány gondolattal hozzájárulni. Keresem azt, ami bennünket egyesít és összetart, ami a magyarságot nagyobbá és egységesebbé teszi. Mert azt hiszem, ez most a legfőbb és legsürgősebb feladatunk, amelynek elvégzéséhez mindanynyiunknak közreműködnie kell a maga terén.

Szeged, 1941 tavaszán.

Somogyi József.

BEVEZETÉS.

Ki *a magyar? Mi a magyar?* Manapság számtalanszor halljuk e kérdéseket. A rájuk adott felelet azonban korántsem egyértelmű, nem világos, nem megnyugtató, úgyhogy ma talán kevésbbé vagyunk képesek felelni ezekre, mint valaha. Régebben tudtuk, vagy legalábbis azt véltük, hogy tudjuk e kérdésekre a magátólértetődő határozott feleletet. Amit azonban a múltban mindenki szinte magátólértetődőnek tartott, az napjainkban legalábbis problematikussá vált. Eddig legalábbis egyénileg úgyszólván mindenki tudta magáról, hogy magyar-e vagy sem, még ha nem is tudta értelmileg megindokolni, hogy mily alapon magyar. Ma azonban azok közül, akik régebben el se tudták volna képzelni, hogy mások is lehetnek, mint magyarok, a sok vita eredményeként sokan maguk is tépelődve kérdik önmaguktól, vajjon lehet-e, kell-e, szabad-e továbbra is magyaroknak tartani magukat? Míg régebben az volt az általános törekvés, hogy akit csak lehet, valamilyen alapon befogadjunk a magyarság körébe, ma sokan épp azt keresik, kiket lehetne vagy kellene kizárni a magyarság közösségéből, miként lehetne a magyarság körét mind szűkebbre szorítani, miként lehetne azt egy lehetőleg zártkörű társaság számára kisajátítani, így azután végül azt se tudjuk, vajjon 10, *15, 20 milliónyian vagyunk*-e *magyarok, avagy csak néhány százezren, csak néhány ezren, vagy talán nincs egyetlen igazi magyar sem.*

Mindez pedig kiváló alkalom arra, hogy ismét cívódjunk, marakodjunk egymással. Akik eddig egyaránt jó

magyaroknak tartották egymást, most gyanakodva, sanda szemmel tekintenek egymásra és szinte lombikban és mikroszkóp alatt próbálják méregetni, hogy ki hány százalékos magyar. Vannak, akik nemcsak az igazságot, hanem a hazafiságot is ki akarják sajátítani maguknak. A más véleményen levőket ellentmondást nem tűrő hangon nyíltan vagy burkoltan hazaárulóknak bélyegzik, ellenük hajszát, sokszor szinte embervadászatot indítanak. A tömeg pedig vagy a hangosabb, divatosabb jelszavak után indul — nem tudván mit cselekszik — vagy tanácstalanul meglapulva hallgat. Hiszen e kérdések a tudományok hűvösen objektív légköréből már rég lekerültek a közélet sáros arénájába, máris túlsok *politikumot* és *világnézeti* elemet vittek beléjük, így azután az állásfoglalás velük szemben bizonyos kockázattal jár, és mindig vannak, akik nyilatkozataiknál inkább az egyéni kockázatukat mérlegelik, mint a tárgyilagos igazságot.

Mindez kétségtelenül kóros tünet, sőt súlyosan beteg állapot, amely létünket veszélyezteti. Pedig orvoslása talán nem is olyan nehéz, mint első pillanatban látszik. Mert a higgadt, tárgyilagos közéleti diagnosztának sokszor el kell ismernie, hogy akik az említett kérdésekben összebékíthetetlen ellenfélként állnak egymással szemben, egyaránt igaz, jó magyarok, fanatikusán szeretik a magyarságot és talán éppen ez a tiszteletreméltó fanatizmusuk teszi őket vakokká egymás véleményével szemben. Mindegyik a maga elgondolása szerint akarja boldogítani a magyarságot és retteg attól, hogy mások esetleg egyéb utakon próbálják ugyanazt. Mert hiszen *a végső célban sokszor tudtuk nélkül, sót bevallásuk ellenére is megegyeznek.*

A heves viták tehát problémánk körül igen gyakran egymás meg nem értésén, jóhiszemű félreértésén alapulnak. A félreértés pedig rendszerint abból származik, hogy *bonyolult, homályos, határozatlan, többértelmű fogalmakkal operálunk,* használjuk őket, mielőtt tisztáznánk értelmüket, sőt esetleg eredeti, helyes, világos értelmüket eltorzítjuk, felcseréljük, összezavarjuk. A zavaros fogalmakból pedig további zavaros okoskodás, eltérő következtetés

folyik. Ami ugyanis bizonyos értelemben igaz, más értelemben téves lehet és viszont. A baj azonban rendszerint ott van, hogy a vitatkozók nem is vizsgálják, hogy lehet-e valamilyen értelemben helyes az ellenkező állítás, hanem inkább azt keresik, hogy mily értelemben lehet azt tévedésnek bélyegezni. Ha azonban a fogalmakat megfelelően tisztázzuk, kellően disztingválunk, elkülönítünk, sokszor kiderül, hogy az összeegyeztethetetlennek látszó állítások is egyaránt igazak lehetnek más és más értelemben.

És nem sok oly tisztázatlan, differenciálatlan, annyira homályos, összekevert fogalom van, mint éppen a *faj, nép, nemzet,* valamint a köréjük csoportosuló fogalomkör. Ha figyelemmel kísérjük e szavak használatát a közéletben, a politikában, a diplomáciai nyelvben vagy akár a tudományos irodalomban is, igen eltérő jelentésüket elemezhetjük ki. Tartalmuk és körük sokszor szeszélyesen változik, így csoda-e hát, ha nem értjük meg egymást? Hiszen ugyanazon szavakat használva szinte más nyelven beszélünk.

Másrészt a jelzett fogalmak nem valamilyen merev, megkövesedett, változhatatlan adottságokat, hanem élő, fejlődő és így változásra képes emberi közösségeket jeleznek. Ennek megfelelően e fogalmak tartalma is változik, fejlődik. Ami tehát róluk a múltban érvényes volt, lehet, hogy ma már nem áll többé, a jövőben pedig ismét más lesz igaz rájuk vonatkozólag. Hiszen az élő, fejlődő egyénről is mást állíthatunk a gyermekkorban és mást öreg korában.

További vizsgálódásaink folyamán mindenütt különös figyelemmel leszünk *a fogalmak tisztázására,* ami sokszor a fogalom megkonstruálásának, definiálásának nehéz feladatát fogja jelenteni. Amíg azonban nem egyformán definiált, egységesen elfogadott fogalmakat, kifejezéseket használunk, sokszor bizony egymás mellé vágunk s így meddő szélmalomharcot folytatunk.

1. A VÉRROKONSÁG.

A legősibb, legalapvetőbb közösség a család, az emberi társadalomnak legkisebb, regenerálódásra még képes sejtje. Ezért a család bizonyos értelemben mintaképe minden más közösségnek és a szoros összetartozást legtöbbször éppen a családi életből vett hasonlattal szokták kifejezni, mint pl. néptestvér, munkástestvér, anyaország, Vaterland, stb.

A közös családból, közös elődöktől származást röviden v ér rokonságnak, vérközösségnek szoktuk nevezni. Régebben talán szószerint is vették, hogy az elődök vére valamikép átmegy az utódokba. Hiszen a vért tartották a legfőbb nedvnek, az élet hordozójának. Ma már tudjuk, hogy a „vérközösség”„ csak hasonlat, a vér a test egyéb sejtjeivel, szöveteivel együtt nem elsőleges hordozója, hanem csak származéka az életet hordozó, továbbadó valamilyen elvnek.

Mindamellett a hasonlatnak komoly alapja van, mert ha nem is a szószerint értett vér, de valamilyen életelv kétségtelen átmegy az elődről az utódra és nemzedékről nemzedékre továbbadódik. Ez az életet átszármaztató elv a *csírasejthez* van kötve, vele együtt öröklődik nemzedékről nemzedékre, így a vérrokonság, a vérközösség a modern biológia nyelvén a csírasejtek közössége, a közös elődök csirasejtjének továbburjánzása, a *csírapálya folytonossága* nemzedékeken át.

Minden egyén két csírasejt egyesüléséből, vagyis egy megtermékenyült petesejtből jön létre annak osztódása

útján. Ezen osztódás folyamán a sejtek legtöbbje különféleképen differenciálódik, különböző *testsejteket,* szöveteket, szerveket alkot, amelyekből a test felépül. E sejtek egy ideig megtartják élet- és osztódásképességüket, idővel azonban elöregesznek, kimerülnek, elpusztulnak. Végül valamennyi testsejt sorsa a halál.

A sejteknek egy másik, kisebb csoportja azonban az osztódás folyamán megtartja eredeti, differenciálatlan állapotát, aminő az a csírasejt volt, melyből kifejlődött. Ezek tehát megmaradnak továbbra is csírasejteknek. Ott élnek a testben, mint egy védő és tápláló burokban, körülvéve a testsejtektől, amelyek hasonló csírasejtekből differenciálódtak.

E csírasejtek legtöbbje előbb-utóbb elpusztul, egyesek azonban közülök átmenthetik életüket. Ha ugyanis egy érett csirasejt egy másik érett, másnemű csirasejttel találkozik, egyesülésükből új élet, új egyén fejlődik ki. Osztódásukkal kialakulnak az utód testsejtjei, valamint csírasejtjei, melyek azonban mind az elődök csírasejtjeinek továbburjánzásai, életük folytatásai. És ez a folyamat ismétlődik minden újabb nemzedékben, amelyek sorozata tehát ugyanazon sejteknek folytonos továbbosztódása útján jön létre, ugyanannak a csírapályának megszakítatlan folytatása. Ily értelemben a csírapálya, vagyis a csírasejtek, illetve ezek párjai halhatatlanok, helyesebben az utolsó nemzedék kihalásáig élnek megszakítatlan folytonosságban. Vagyis *az utolsó emberben is az ősszülők csírasejtjei élnék, bár minden nemzedékben új* porosodásra *szorulnak.*

Míg az egyének rövid egymásutánban születnek és meghalnak, az élet lényege, mint valami misztikus folyam hömpölyög tovább a láthatatlan mélyben és megszakítatlan folytonosságba köti össze a titokzatos multat a még titokzatosabb jövővel. A vérrokonok a csírapályának ugyanarról az ágáról szakadtak le, ki előbb, ki később. Ugyanannak a sejtnek megszámlálhatatlan osztódása, majd egyesülése vezetett létrejöttükhöz és ugyanazt a sejtet adják tovább újakkal keveredve utódaiknak.

A csirapálya azonban nemcsak puszta, meghatározatlan életet ment át az elődökből az utódokba, hanem az elődökhöz hasonló hajlamokkal jellemzett életet. Ezért az utód nem akármilyen, hanem az elődökhöz hasonló lény. Ezt az ősidők óta ismert tényt úgy szoktuk kifejezni, hogy *az utód elődeitől bizonyos hajlamokat örököl* Ez átöröklés alapján mindannyian már létünk első pillanatától kezdve különbözünk, más és más átöröklési anyag, hajlamok hordozói vagyunk.

Az utódban mindkét szülő csírasejtje él tovább és így mindkettőnek átöröklési anyagából részesül. Ha a szülők átöröklési anyaga, *genotípusa* teljesen egyforma volna, akkor az utódok is mind egyformák volnának. Ámde teljesen egyforma genotípusú emberpár nincs, ezért nincs teljesen homogén átöröklési anyagú, szigorúan vett *homozigóta* egyén sem, hanem minden utód az elődök átöröklési anyagának más és más keveréke. Ebből érthető, hogy a vérrokonok, még az ugyanazon emberpártól származó testvérek is sok hasonlóság mellett többé-kevésbbé különböznek. Az utódok mindenesetre csak azt örökölhetik, ami az elődök átöröklési anyagában már megvolt, de nem öröklik mindkét szülő teljes átöröklési anyagát, hanem mindkettőtől csak egymást egésszé, teljessé kiegészítő részt. Az egyén ugyanis nem adhatja át utódainak az elődöktől nyert teljes átöröklési anyagot — hiszen akkor ez nemzedékek során át mérhetetlenül megnövekednék — hanem felét mindig kiselejtezi, így nemzedékeken át a régebbi elődök átöröklési anyagából mind kevesebb marad, egyeseké véletlen alapján, teljesen kiselejteződhet, másoké viszont ugyancsak véletlen folytán az utódok megszámlálhatatlan során keresztül fennmaradhat. Hogy azután az egyes utódok melyik szülőtől milyen részt örökölnek, az a bizonytalan, kiszámíthatatlan véletlenen múlik. Tehát, bár nem közömbös, hogy kiktől születik valaki, mégis az utód örökölt hajlamaira az elődökből csupán bizonyos valószínűséggel lehet következtetni. Ezért a modern átörökléstan törvényszerűségei is a valószínűségszámításon alapulnak, így

biztosítja az ivaros szaporodás az utódok átöröklési anyagának folyton váltakozó sokféleségét.

Az átöröklés azonban nem csupán testi hajlamokra vonatkozik, hanem hasonlóképen érvényes a lelki hajlamokra is. Ez már a test és a lélek szoros egységéből is következik, de az átöröklésre vonatkozó lélektani vizsgálatok szintén igazolják. Az átörökles részletesebb ismertetésére e helyen természetesen nem térhetek ki és kénytelen vagyok e tekintetben az előszóban idézett régebbi munkáimra utalni. Legalaposabban pedig az átörökles biológiájával magyar nyelven *Szabó* Zoltán: Az átöröklés (1938) c. könyve foglalkozik.

A *vérrokonság* tehát nemcsak közös életelv, közös csírapálya folytatódását, hanem megegyező testi és lelki hajlamok hordozását, a *testi és lelki hasonlóságot* is jelenti. E hasonlóság azonban nem azonosság, a vérrokonság távolságával csökken a vérrokonok átlagos hasonlósága is. Tehát általában minél távolabbi az első közös ős, annál kisebb a vérrokonság jelentősége, mert hiszen minden nemzedéknél újabb és újabb idegen elemek keverednek a közös elődtől örökölt átöröklési anyaghoz. Az átöröklési anyagnak ez a fokozatos elidegenedése legfeljebb csak akkor korlátozódik, ha közben vérrokonok házasodása is előfordul.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy az átöröklés útján nem kész, kifejlett tulajdonságokat, hanem mindig csak bizonyos *diszpozíciókat,* tehát fejlődésre képes és fejlesztésre rá is szoruló *hajlamokat* nyerünk. Az egyén tehát nem megvalósulva, hanem csak potenciálisan, lehetőség szerint örökli azt, ami belőle később kifejlődik. E lehetőség megvalósulásához azonban egyéb, alakító tényezőkre is szükség van, melyek bizonyos hajlamokat erősebben kifejleszthetnek, másokat viszont kifejlődésükben meggátolhatnak. Ilyen fejlesztő tényezők a környezet, éghajlati viszonyok, táplálék, életmód, nevelés, önnevelés, gyakorlás, stb., amelyeket közös néven *környezethatásnak* szoktak nevezni.

Nagyjelentőségű kérdés, hogy ilyen környezethatás következtében módosul-e az egyén átöröklési anyaga, genotípusa is? Más szóval, öröklődhet-e a környezet hatása, lehet-e az utódok öröklődő hajlamait az elődöket ért környezethatással megváltoztatni? Minthogy az átöröklési anyag továbbadói a csírasejtek, nyilván csak olyan környezethatás öröklődhet az utódokra, ami az elődök .csírasejtjeinek állományát módosítja. Ami azonban csupán a testsejtekre gyakorol hatást, az az utódok öröklődő hajlamai szempontjából közömbös.

Már pedig a legtöbb hatás csupán a testsejteket éri, amelyek mintegy védőburokként veszik körül a csírasejteket. Ezért *az egyén szerzett tulajdonságai általában nem öröklődnek.* Nem öröklődik tehát az életmód, a testgyakorlás eredménye, valamint a szerzett tudás, a szokások, az anyanyelv, avagy az egyénbe nevelt világnézet sem.

Mindamellett nem állíthatjuk, hogy az átöröklési anyag teljesen független minden külső hatással szemben. Hiszen a csírasejtek mégis csak kapcsolatban vannak a testsejtekkel, legalábbis annyiban, hogy közös vérnedvből táplálkoznak. Már pedig a vérpályába bejuthatnak olyan anyagok is, melyek nem közömbösek a csírasejtek állományára nézve sem. Hasonlóképen vannak olyan sugárzások is. melyek a testsejteken, szöveteken áthatolva eljutnak -a csirasejtekig és annak állományát módosítják.

Ezért legalábbis lehetséges, hogy a vérpályán keresztül vagy sugárzások útján állandóan érvényesülő hatások a nemzedékek hosszú során át szintén hatnak az átöröklési anyagra, így az éghajlat, a talaj, valamint a velük összefüggő táplálék, légköri sugárzás stb. hosszú időn át jelentékenyen módosíthatják az átöröklési anyagot. Egyébként nem tudnók magyarázni az egyes *emberfajok,* illetve *fajták* létrejöttét sem. Csakhogy itt természetesen hosszú évezredeknek a nemzedékek százain keresztül gyakorolt állandó hatásáról van szó. A hatások egyébként, úgy látszik, nem annyira lassankint, folytonosan, hanem inkább ugrásszerűen, ú. n. *mutációkban*

érvényesülnek. Végül az sem lehetetlen, hogy az életelvnek valamilyen belső, metafizikai törekvése is fejleszti, módosítja az átöröklési anyagot.

Az öröklődő változások megszilárdítása, állandósítása a *kiválasztás,* illetve szoros *beltenyésztés* útján történhet, amikor a továbbszaporodó egyedek ugyanazon kevésszámú elődök átöröklési anyagát hordozzák, ami tehát csak az így megadott korlátok között variálódhat. A keveredés, idegen csírapályák beütése már az átöröklési anyag beláthatatlan számú kombinációit hozhatja létre.

Olykor *fajon* is tulajdonképen ezt a nemzedékek nagyobb számának beltenyésztéséből származó szoros vérközösséget értik, amelyben mindenki többé-kevésbbé közeli vérrokona mindenkinek. Ilyen kialakulhat valamely elz-ártan szaporodó törzs, nemzetség körében, egy szűk völgykatlan, egy távoli kis sziget lakosai között, vagy olyan községekben, melyek a szomszédoktól népi, nyelvi vagy vallási tekintetben lényegesen különböznek, ami az idegenekkel való összeházasodást gátolja és beltenyésztésre kényszerít. De ugyanilyen beltenyésztés megy végbe hosszú évszázadok óta az arisztokrata családokban is, főleg pedig az uralkodóházakban.

A beltenyésztésen alapuló szoros vérrokonság azonban önmagában még nem azonos az antropológiai értelemben vett fajjal, legfeljebb *keverékfaj* vagy *fajkeverék* keletkezik ilymódon, ezt pedig lényegesen más sajátságok jellemzik, mint a szorosabb értelemben vett, *antropológiai fajt.* Az ilyen fajkeverékben a keveredett antropológiai jegyek többé-kevésbbé mindvégig felismerhetők és ezeknek az átöröklésben történő sokféle véletlen összetalálkozása folytán az egyének között nagy különbségek lehetségesek.

Egyébként ama viszontagságos másfél évezreden át, amelyet a népvándorlás kezdete óta Európa átélt, e földrésznek úgyszólván minden lakosa valamilyen vérrokonságba került egymással. Hiszen Európa múltja akárhányszor egy megbolygatott méhkashoz hasonlított, ahol emberek milliói nyüzsögtek keresztül-kasul egymás között,

egyének és népek, óriási vándorlásokat végeztek, keveredtek, egyesültek, szétváltak, úgyhogy tartós nyugalom úgyszólván sohasem volt. Katonáskodás közben, esetleg háborútól, elemi csapásoktól űzve, vallási vagy politikai villongásokból menekülve, éhségtől, kalandvágytól hajtva, üzleti érdekből vagy jobb megélhetést keresve, esetleg közönséges bűntett miatt is minden évszázadban ezrek, sőt milliók szakadnak ki régi vérközösségükből és olvasztják újba legitim vagy illegitim vérkeveredés útján elődeik biológiai örökségét. Nincs olyan, a népvándorlás óta itt élő nép, melynek vére ne került volna nagy mennyiségben idegen népbe és ne vett volna fel ugyancsak nagyszámú idegen vért. Mondhatjuk tehát, hogy *szinte mindnyájunkban egész Európa vére lüktet.* Mindez azonban nem tüntetett el Európa lakói között minden fajkülönbséget és nem alakított ki egységes európai fajt.

2. AZ ANTROPOLÓGIAI FAJ VAGY RASSZ.

Láttuk, hogy lényegesen eltérő viszonyok hosszabb időn át igen különböző öröklődő sajátságokat hozhatnak létre. E sajátságok pedig egy kisebb embercsoport szoros beltenyésztés mellett leszármazott utódain számos nemzedéken át állandósulhatnak és valamennyi utódra elterjedhetnek. Az ilyen nagyobb embercsoportot, melynek tagjai közös leszármazás folytán többé-kevésbbé állandósult hasonló átöröklési anyagot hordoznak, ennélfogva egymáshoz hasonlók és egymás közt hasonló utódokat hoznak létre, *antropológiai fajnak* vagy *rassznak* nevezzük. Az egyes fajok tehát öröklődő hajlamaik alapján különböznek. Ezért a faji *jelleg örökölt, végzetszerű biológiai adottság, amitől az egyén nem szabadulhat és utódaira is csak e jegyeket származtathatja át.*

Az antropológiai fajok jellegzetes sajátságai a bőr, a haj, a szem színe, a testmagasság, a koponya, az orr, az ajak, a csontrendszer alkata, a termet stb. De feltehető, hogy az egyes fajoknál a test minden része fajilag jellegzetes sajátságokat mutat. E sajátságok a fajon belül szoros kapcsolatot mutatnak, vagyis együttesen fordulnak elő. így pl. az egyik fajt jellemzi a magas, nyúlánk termet, szőke haj, kék szem, hosszú koponya stb., a másikat viszont az alacsony, zömök termet, barna haj, barna szem, kerek koponya és egyéb vonások. E faji vonások tisztafajúság esetén csak szűkebb egyéni változatot mutathatnak. Ezért nincs olyan faj, amelyben alacsony és magas, szőke és barna, hosszú- és kerekkoponyájú tiszta-

fajú egyének egyaránt előfordulnának. Amely embercsoportban ilyen eltérő egyének vannak, az csak keverékfaj vagy fajkeverék lehet, de semmi esetre sem egy meghatározott tiszta faj.

Az azonban lehetséges, hogy egyes antropológiai vonásokban bizonyos fajok közel állanak egymáshoz úgy, hogy az egyéni változatok egymásba átnyúlnak. Egy-egy vonás alapján tehát nem mindig lehet két fajt egymástól elkülöníteni, de nagyfokú eltérés, vagy több faji vonásban való különbözés már más és más fajhoz tartozásra vall. Tehát pl. barna, zömök, kerekarcú egyén más fajhoz tartozik, mint az ugyancsak barna, de nyúlánk és hosszúarcú.

Minthogy pedig a testi átörökléssel kapcsolatban lelki hajlamok is öröklődnek, természetes, hogy *az egyes fajok lelki hajlamaikban is különböznek egymástól.* Minthogy pedig a faj testi és lelki jellemvonásai nem öröklődnek szükségképen együtt, keveredés esetén lehetséges, hogy valaki testileg inkább az egyik, lelkileg inkább a másik fajhoz hasonlít. Amellett a lelki vonások az egyénekben sokkal inkább módosíthatók nevelés, környezethatás útján, mint a testiek.

Hogy az emberi nem különféle fajokra, fajtákra oszlik, az ősidők óta elismert szembetűnő tény. Legalábbis az egymástól lényegesen eltérő nagy *fajkor ők* különbsége kezdettől fogva benne van az emberiség köztudatában. A behatóbb embertani vizsgálatok pedig e nagy fajkörökön belül is számos fajt, fajtát különböztetnek meg.

Annak a megállapítása, azonban korántsem egyszerű, hogy hány, milyen emberfaj létezik, mik jellemzik ezeket. Hiszen *még a nem, faj, fajta, rendszertani fogalma is meglehetősen vitás,* méginkább eltérőek a vélemények arra nézve, hogy mely embercsoportok tekinthetők külön fajoknak, fajtáknak és melyek csak táj típusok, helyi változatok. Az is vitás, hogy melyek az eredeti, tiszta fajok és melyek a két vagy több faj összekeveredéséből kialakult fajkeverékek. Az egyes fajok elnevezése is különböző. Ugyanazt a fajt gyakran más névvel említik, viszont ugyanazzal a névvel olykor más és más fajt jelölnek.

Végül pedig megnehezíti a fajkutatást az is, hogy a sokféle faj idők folyamán bonyolultan összekeveredett, úgyhogy *a tisztafajúság ma már nem szabály, hanem kivétel,* sőt annyira ritka kivétel, hogy a teljesen tisztafajú egyén, legalábbis a kultúremberiség körében alig létezik. A legtöbb ember két, három, sőt több fajnak sokszor kianalizálhatatlan keveréke. Bár számos esetben az egyének nagyobbrészt vagy túlnyomóan egyik vagy másik faj bélyegeit hordozzák, azt azonban sohasem állíthatjuk határozottan, hogy valamely egyén egyetlen tiszta fajhoz tartozik és nincs benne semmi egyéb faj keveredése. *A fajtisztaság tehát csak ideális határeset.* Mivel azonban minden ember többé-kevésbbé más és más fajoknak, illetve ugyanazon fajok különböző arányának összetétele, *faji sajátságaiban többé-kevésbbé minden ember különbözik egymástól.*

A különböző emberfajok jellegzetes antropológiai sajátságait abból próbáljuk megállapítani, hogy egyes vidékek lakosain bizonyos antropológiai jegyek, ha nem is állandó, de feltűnően gyakori együttességben fordulnak elő. Ezeket a szorosabb együttességben jelentkező embertani vonásokat tekintjük egy-egy faj jellegzetes vonásainak, még ha nincs is oly nagyobb embercsoport, melynek minden tagjánál ugyanezek a vonások együtt jelentkeznének.

Így Északnyugat-Európában főleg a magas, nyúlánk termet, rózsásfehér bőr, szőke, lágy haj, világos szem, hosszú koponya, keskeny arc, keskeny, egyenes orr mutatnak gyakoribb együttességet. Az így jellemzett fajt nevezik *északi fajnak.* A Földközi-tenger környékén a kissé alacsony, karcsú, mozgékony termet, barnás bőr, sötét haj, sötét szem, hosszúkás koponya, keskeny arc, egyenes, húsos orr, húsos ajak jelentkeznek gyakrabban együtt. Ezeket tekintik a földközitengeri vagy *mediterrán faj* jellemző vonásainak. Délkelet-Európában, a Dinári-Alpok környékén viszont a magas, csontos termet, barnás bőr, sötét haj és szem, rövid, magas koponya, gyakoriak. Ezek jellemzik a *dinári-fajt.* Közép-Európában, az Alpok

környékén a zömök termet, szürkéssárga bőr, sötét haj és szem, kerek koponya, kerek arc, rövid, zömök orr és általában a hízásra hajlamosság szoktak együttesen előfordulni. Ezek az ú. n. *alpesi faj* jellemző vonásai. Északkelet-Európában, a Balti-tenger vidékén a középmagas, széles, csontos testalkat, szürkésfehér bőr, hamuszürke haj, szürke szem, rövid koponya, széles, csontos arc, tömpe, pisze orr együttessége gyakori. Az ezekkel jellemzett faj a *keletbalti faj.*

Az említetteket szokták a legfontosabb európai fajoknak tekinteni, amelyek természetesen az említett legfőbb elterjedési területeken kívül még sokfelé, úgyszólván egész Európában feltalálhatók különféle gyakoriságban és keveredésben. Kívülök szerepel még Európában számos kisebb európai faj vagy alfaj sok egyéb, főleg *mongol* vagy mongolhoz hasonló, ú. n. *mongoloid faj,* melyek antropológiai ismerete azonban még meglehetősen hiányos. Mindezeknek és egyéb fajoknak részletesebb ismertetése és lélektani jellemzése tekintetében helyszűke miatt kénytelen vagyok itt előző munkáimra utalni. Magyar nyelven antropológiailag a fajkérdéssel főleg a magyarság antropológiájával *Bartucz:* A magyar ember (1939) c. könyve foglalkozik legbővebben.

Egész Európa tehát sokféle faj bonyolult keverékének tarka mozaikja, amelyben csak itt-ott emelkedik ki egyik-másik faj nagyobb gyakorisága. Különösen földrészünk keleti fele bonyolult és nagyrészt még alig ismert faji összetételű. Ugyanis itt következett be legkésőbb a népek állandó letelepedése, itt tartott legtovább a nomád élet, itt hömpölyögtek legkésőbbi időkig a népvándorlás hullámai, amelyek folytonosan újabb, idegen faji elemeket hoztak magukkal a távol ázsiai vidékekről. De ugyancsak erősen kevert fajilag Európa déli partvidéke is, ahol főleg az afrikai fajok elemei szivárogtak át Európába. Egyébként ugyanilyen f aj keveredést mutatnak a földön mindazok a vidékek, amelyeken hasonlóképen nagyobb arányú emberi vándorlások mentek végbe, tehát főleg Ázsia egyes részei, továbbá Amerika, főleg Észak-Amerika. A fajok

tisztaságát visszaállítani pedig már lehetetlen. Hiszen az emberiség, főleg a kultúremberiség túlnyomó része máris fajilag erősen kevert és így nem örökíthet tovább mást, mint saját kevert fajiságát, hacsak nem akar lemondani az emberi élet további propagálásáról.

Ezért nem lehetséges az sem, — ami mellett egyesek kardoskodnak — hogy az emberiséget *fajközösségekbe,* fajilag egységes államokba tömörítsük és az államhatárokat a faji különbségek alapján vonjuk meg. Nemcsak a már szétszóródott fajok egybetelepítése jelentene leküzdhetetlen nehézséget, hanem méginkább az a körülmény, hogy a legtöbb családot, sőt a legtöbb egyént is 2-3, vagy több határvonal vagdalna szét. Legnagyobb részükről azt is nehéz volna megállapítani, hogy mely faji határvonalak és milyen arányban szabdalják darabokra.

Nyílván volt idő azonban, amikor az egyes emberfajok kialakultak és hosszabb ideig a maguk faji tisztaságában éltek. Hogy a ma ismert fajok kialakulása mikor és hol történt, pontosan nehéz volna megállapítani. Annyi azonban bizonyos, hogy sok, sok évezreddel, esetleg több tízezer évvel ezelőtt ment végbe, tehát abban a korban, amikor a ma ismert népekről, nemzetekről vagy nyelvekről még szó sem lehetett. Ezek sokkal későbbi fejlődés eredményei, ami nem a fajfejlődéssel együtt ment végbe. Ezért is egy faj sincs szoros összefüggésben valamely néppel, nemzettel vagy nyelvvel. Vagyis nincs *egy faj sem, mely csupán egy népre, egy nemzetre, egy nyelvre korlátozódnék, amiként nincs egyetlen nép, nemzet, vagy nyelvközösség sem, amelyet csak egy meghatározott faj képviselne.*

Minthogy azonban az emberiséget az antropológiai fajok ismerete előtt főleg népek, nemzetek, majd a nyelvtudomány kialakulásával a nyelvrokonság szerint csoportosították, „a közvéleményben érthetően elterjedt az a hiedelem, hogy a népi, nemzeti, illetve nyelvi és a faji közösségek fedik egymást, így vált szokássá a román, germán, szláv stb. fajok elnevezése. Ezek azonban antropológiailag éppoly tarthatatlanok, mint amilyen nyelvészeti abszur-

dum volna pl. a szőke vagy barna, hosszúkoponyájú vagy rövidkoponyájú nyelv. Itt tehát nyilván *különböző alapú felosztások összekeveréséről,* illetve *a faj kifejezés többértelműségéről* van szó.

A mai viszonyok között, vagyis sűrűn lakott földrészek, szorosan egymás mellett élő, sőt egymásra többszörösen rátelepedett fajok és egymással folyton keveredő népek esetén, új tiszta fajok kialakulása nem lehetséges, sőt nyilvánvaló, hogy ily viszonyok között a már valamikor kialakult fajok is elkerülhetetlenül mindinkább összekeverednek, a fajtisztaság mindjobban megszűnik. A fajok teljesen egyenletes elkeveredése azonban mégse várható, mert a különböző klimatikus viszonyok más és más fajoknak, illetve fajkeverékeknek kedveznek. Bizonyos szelekciót az emberiség faji alakulása terén tehát a természet ma is végez.

A fajok kialakulása idejének azt a kort kell felvennünk, amikor a földet az emberiség még igen ritkán lakta és e kevés ember egymástól messze szétszórt és teljesen elzárt csoportokban, szigorú beltenyésztés mellett igen különböző éghajlati viszonyok között szaporodott. Ezért szokták *a fajok kialakulását a jégkorszakok idejére* tenni, amikor a ma még ismeretlen okokból bekövetkezett világkataklizmák rendkívül nagy éghajlati különbségeket idéztek elő és amikor a még bölcsőkorát élő emberiség kisebb csoportokban igen különböző éghajlatokra szétszóródva és egymástól áthághatatlan jégövekkel elkülönítve szaporodott sok-sok évezreden vagy évtizezredeken keresztül. E korszakok több *tízezer évvel ezelőtt* zajlottak le. Ekkor szilárdultak meg a kezdetben talán csak néhány családnak szigorú beltenyésztés mellett elszaporodott leszármazottam azok az öröklődő sajátságok, amelyek a mai fajokat is jellemzik.

A jégkorszakok elmúltával a már elszaporodott, fajok bölcsőikből kirajzottak, vándorlásaik közben egymással érintkezésbe jutottak, egymásra rátelepedtek és megkezdődött a fajok keveredése. Másrészt a nagyobb fajkörökből további elkülönüléssel és eltérő körülmények hatására,

illetve bizonyos mutációknak beltenyésztés útján való kitenyésztődése alapján további fajok, illetve alfajok, tájtípusok alakultak ki. Más fajok viszont elégtelen szaporodás miatt kihaltak vagy keveredés közben eltűntek, felszívódtak. Míg eredetileg az egy faj nemcsak antropológiailag volt homogén, hanem bizonyára egy nyelvet is beszélt és általában egy kultúrát képviselt, a fajnak később egymástól elszakadt és különféleképen keveredett törzsei már más és más nyelvet, különböző kultúrát vettek fel. Megkezdődött az emberiségnek nyelvek, kultúrák, népek, majd politikai közösségek, nemzetek szerinti elkülönülése.

A fajrokonság tehát kétségtelenül bizonyos vér rokonságon, leszármazási közösségen, közös ősökön alapul. Csakhogy a fajrokonság önmagában még nem jelent feltétlenül *közeli* vérrokonságot, *közeli* közös ősöket is. Hiszen a mai fajok, mint említettem, már sok-sok évezreddel, esetleg több évtizezreddel ezelőtt alakultak ki. *Fajrokonság tehát fennállhat azok között is, akiknek legközelebbi közös ősük évezredekkel vagy évtizezredekkel ezelőtt élt.* Ennél sokkal közelebbi vérrokonok, sőt testvérek lehetnek olyan egyének is, akiknek faji jellege lényegesen különbözik. Mivel pedig a fajok szétrajzása és keveredése óta — tehát számtalan évezred óta — az emberiség tulajdonképen nem faji közösségekre, hanem népi és nemzeti közösségre tagolódva él és szaporodik, az egy nép vagy nemzet esetleg különböző faji jellegű tagjai között is átlagban sokkal szorosabb vérközösség tételezhető fel, mint a fajrokonok között általában. Ha tehát pl. valamely honfitársunkon ma is kiütnek annak az ősének mongoloid vonásai, aki valamikor, talán másfél évezreddel ezelőtt vándorolt a kínai falak árnyékából a Duna völgyéig, e keleti faji jelleg ellenére is bizonyára sokkal közelebbi vérrokonságban áll számos, mongoloidnak semmikép se mondható honfitársával, mint az egykor keleten hagyott fajrokonokkal.

Ezért a *„fajközösség ápolása”,* amit ma nemzetmentő jelzőként gyakran hangoztatnak, antropológiai szempontból is értelmetlen. Mert ugyan miként ápolhatják fajközös-

ségüket a világ úgyszólván minden részére szétszóródott és a legkülönbözőbb népek és nemzetek körébe elkeveredett egyes fajok? És főleg hogyan szolgálhatná a nép, a nemzet javát, egységét, ha különböző faji jellegű tagjainak mindegyike a saját fajának közösségét kezdené ápolni? És vajjon milyen alapon dönthetem el, hogy a bennem talán egyforma arányban keveredett 3-4 faj közül melyik közösséget ápoljam? Különösen pedig mit csináljanak azok, — kiknek körébe pedig az emberiség zöme tartozik — akikről még az antropológiai szakemberek se tudják megállapitani, hogy mely fajok, milyen arányú keverékei?

Avagy annyit jelentsen a fajközösség ápolása, hogy a faji jegyek alapján állítsuk szembe egymással ugyanazon nép, nemzet, sőt sokszor ugyanazon család tagjait is? Azt mondjuk pl.: „Nézd, ezek a (faji vonások leegyszerűsítésével szólva) zömök barnák mind a te véreid, barátaid, jóakaróid, míg azok a magas szőkék egytől egyig idegenek, ellenségeid?” Avagy: „Nem ezek a te igazi testvéreid, akiket egy anya szült, de más faji jelleggel, hanem pl. a kamcsatkai tunguzok, akikkel faji jelleged jobban megegyezik”? Jelentse talán ezt a fajközösség ápolása: „Mi a kiváló magas szőkék (természetesen mindenkinek a saját faja kiváló) össze ne házasodjunk az alacsonyabbrendű zömök barnákkal!”? Ugyan mi biztosít a felől, hogy a magas szőkék valóban mind kiválóbbak, mint a zömök barnák, vagy hogy a magas szőkék egymás közötti házassága mindig jobban sikerül, mintha zömök barnával házasodnak össze? És végül is mit csináljanak azok, akik zömök szőkének vagy magas barnának születtek (mert hiszen kevert fajúak is szép számmal vannak)?

És végül is mi haszna van mindebből a népnek, nemzetnek, a közjónak? Bizonyára inkább csak kára. Hiszen pl. a magyarságban képviselt fajok zöme is mind a magyarságon kívül él. A fajközösség ápolásának eszméje tehát idegenek felé számos darabra szaggatná szét a magyarságot. Ellenben sokkal megfoghatóbb és magától értetődőbb, ha *ápoljuk a vérközösséget, oly értelemben, hogy lehetőleg kerüljük, hogy abba bármily szempontból káros*

átöröklési elem bekerüljön vagy benne elszaporodjék! Ámde ez nem azonos a fajközösség vagy fajkülönbözőség kérdésével, minthogy a faj- és vérközösség sem azonosak. És ha ennek mégis a kevésbbé szerencsés *„fajvédelem”* nevet adjuk, tisztában kell lennünk α „faj” *kifejezés többértelműségével,* különben a „fogalmak négyességének” (quaternio terminorum) és egyéb, a logikában jólismert téves következtetésnek tesszük ki magunkat.

Az is kétségtelen, hogy kinek-kinek származása a vérközösség szempontjából, vagyis örökléstani szempontból éppen nem közömbös. A származás kutatásának azonban csak akkor van igazán örökléstani jelentősége, ha az elődöket *mint egyéneket* vizsgáljuk öröklődő értékeik szempontjából. Ehhez pedig az elődök faji jellegének megállapítása még nem elegendő. Hiszen egyrészt az egyes fajok viszonylagos átlagértéke legtöbbször nagyon vitás, nehezen eldönthető, másrészt úgyszólván minden fajon belül vannak értékes, valamint káros átöröklési anyagokat hordozó egyének. Hogy valamely egyén kedvező vagy kedvezőtlen irányban tér-e el a faj átlagától, azt csak egyéni vizsgálat döntheti el. A faji hovatartozás különben is, mint említettük, legtöbbször nem egyértelmű, vitás, nehezen megállapítható adottság.

Egyéb adatok híján a többé-kevésbbé tisztafajú egyéneknél valószínűbb, hogy a faj átlagához állnak közel. Ezeknél kétségtelenül alsóbbrendű fajból származás tehát örökléstanilag komoly aggályt jelent. Minél vegyesebb azonban valakinek faji összetétele, annál kevésbbé lehet abból önmagában örökléstani értékére következtetni.

3. A MAGYAR FAJ KÉRDÉSE.

Ezek után vizsgáljuk, van-e *magyar jaj antropológiai értelemben?* Minthogy minden antropológiai fajt meghatározott vonások jellemeznek, azoknak, akik a magyar faj létezését állítják, elkerülhetetlen kötelességük, hogy azt is megadják, *milyen ez a magyar faj.* Ámde akármelyik eddig ismert faj kereteit próbáljuk a magyarság előttünk élő testére alkalmazni, vagy akármilyen újabb, de határozott jegyekkel megkonstruált fajba próbáljuk a magyarságot beleilleszteni, minden esetben a magyarság túlnyomó része kimarad e faji keretekből. Hiszen akár a magyarság egészét tekintjük, akár legkiválóbb képviselőit vagy éppen az ú. n. *törzsökös magyarokat* vesszük figyelembe, egyaránt találunk közöttük magas és alacsony termetűeket, szőkéket és barnákat, kerek és hosszúkás arcúakat, tömpe- és sasorrúakat, amik semmikép sem férnek meg egy antropológiai faj keretében.

Nincs egyetlen olyan faj sem, amelynek csak a magyarság körében akadnának képviselői, valamint olyan sincs, amelybe az egész magyarság beleilleszthető volna. Minden fajnak csak egy kis töredekét képviseli a magyarság, amiként bármely fajhoz is a magyarságnak csak egy töredéke tartozik. Hogy mely fajok és milyen arányban szerepelnek a magyarság körében, azt pontosan megállapitanunk természetesen nem lehet. Annyi azonban bizonyos, hogy a magyarságban fellelhetők az *összes európai fajok* elemei, sőt egy sereg *nemeurópai fajé* is, különböző arányban.

De az eddigi általánosan elfogadottnak mondható antropológiai becslések szerint még a legerősebben képviselt faj arányszáma sem haladja meg a 25-30%-ot. Vagyis bármelyik fajt foglalnánk le magyar fajnak, a magyarság túlnyomó része, legjobb esetben is 70-75%-a ezen kívül maradna. Természetesen még a magyarságnak bizonyos fajhoz sorolható része sem képviseli tisztán e fajt, hanerr többé-kevésbbé egyéb fajokkal keverve. A zöméről pedig bajos volna megállapítani, hogy melyik fajhoz tartozik inkább, vagy egyáltalán milyen fajok keveréke.

Nem lehet-e azonban szó a magyar fajról, mint α *magyarság ősi, eredeti faji jellegéről,* amit eleink valamikor tisztán hordoztak, de az elkorcsosult utódok már sok idegen elemmel szennyeztek be? Ámde kiket vegyünk ezen igazi, eredeti, ősmagyarság képviselőinek? És honnan tudhatjuk meg ezek faji jellegét? Annyi bizonyos, hogy a fajok kialakulásának és tiszta szaporodásának idején, a jégkorszakok táján magyar népről, nemzetről, nyelvről még korántsem lehetett szó. Ezek sokkal később alakultak ki, amikor már a tiszta fajok régen keveredtek. Hogy azután az előmagyarok és a honfoglalás előtti ősmagyarok milyen fajhoz vagy fajokhoz tartoztak, arról a magyarság e korából való antropológiai adatok híján nem sokat tudhatunk.

Az első szilárd pontokat e tekintetben a honfoglaláskori magyarságról való antropológiai leleteink nyújtják. Honfoglaló őseink faji jellegének tanulmányozására — sajnos — alig 100 megbízható koponya és csontváz áll rendelkezésünkre, sokkal kevesebb, mint amennyit hazánk némely előző lakosságából ismerünk. E kevés számú adatból az egész honfoglaló magyarság faji jellegéről pontos képet nem alkothatunk. Annál kevésbbé lehetséges ez, mert az eddigi leletek között is egyaránt szerepelnek hosszú és rövid koponyák, magas- és alacsonytermetű csontvázak, általában különböző fajok jellemző vonásai. Hogy azután milyen fajok és milyen arányban szerepeltek az egész honfoglaló magyarságban, arra nézve legfeljebb találgatásokat kockáztathatunk meg.

Végeredményben tehát biztosan csak annyit tudunk, hogy *mar a honfoglaló magyarság, miként a mai is, fajilag kevert volt.* Ebben a számottevő antropológusok és történetírók véleménye egyaránt megegyezik. *Bartucz,* a honfoglaló magyarság kiváló antropológiai kutatója ezt számos helyen megerősíti, valamint ugyanezt hangsúlyozza honfoglaló őseink nagynevű történetírója, *Hóman* Bálint is: „A honfoglalók testi maradványain különböző racesajátságok ismerhetők fel” (Magyar történet I. 93. L).

A Kárpátok medencéjében letelepedett magyarság itt egy sereg különböző fajú nép töredékeire telepedett rá. Hiszen a Kárpátok hegykaréja idők folyamán igen sokféle népnek adott vándorlása közben hosszabb-rövidebb időre otthont, menedékhelyet. Ilyenek voltak a túlnyomórészt mongol vagy mongoloid hunok, avarok, valamint a hasonlóképen mongoloid bolgár-török népek, továbbá különféle, főleg északi jellegű germán törzsek, valamint bizonyára nagyobbrészt keletbalti és dinári fajú szláv népek, végül jazygok, szarmaták, dákok és egy sereg egyéb nép, melyeknek faji jellege csaknem teljesen ismeretlen, sőt talán nevüket se tudjuk. Tartósan azonban a magyarság előtt egyik sem tudott itt magának hazát teremteni. De, ha e népek mint népek el is tűntek hazánk területéről, emberanyaguk, faji jellegük mégse veszett ki nyomtalanul. E népek kisebb-nagyobb csoportja ugyanis, bizonyára itt maradt és beleolvadt az utánuk jövő, rájuk települő népekbe, végül a magyarságba. Hiszen a magyarság itt, bár csak gyéren lakott, de mégsem teljesen lakatlan területet talált.

A letelepülő magyarságnak az új haza megerősítéséhez és gazdasági kihasználásához rengeteg emberre volt szüksége. Ezeket főleg nyugati rablóhadjárataikon szerezték, ahonnan rengeteg foglyot hurcoltak magukkal. Később szívesen vásároltak is foglyokat. Nőket is bizonyára nagyrészt ily módon szereztek maguknak. Mert az ősmagyarok aligha éltek szigorúan endogám életet. Hiszen még a magyarság eredetéről szóló monda is nőrablásból származtatja népünket. A kalandozó, harcias népeknél egyébként

a rablás volt a nőszerzés egyik legszokottabb és legtisztességesebb formája.

Első szent királyunkról közismert, hogy örömmel telepítgette országába az idegeneket, sőt ezt hagyta utódainak politikai hagyományként. Egyébként a nyugati kereszténységhez csatlakozás is döntő lépés volt a magyarfaji jellegének további alakulására. Ezzel ugyanis nemcsak a kulturális, hanem a vérségi kapcsolatok szempontjából is kelet felé nagyrészt lezárta kapuit és nyugat felé tárta ki. Vagyis *a nyugati kereszténységgel a magyarsag kultúrájában és vérében egyaránt fokozatosan európaiasodott.*

A tatárjárás után a megritkult lakosságot ismét tömeges betelepítéssel iparkodott IV. Béla kiegészíteni. Majd a török idők a magyarságot fajilag és etnikailag is gyökeresen átalakították. Mindez a sokféle, fajilag is nyilván különböző jellegű elem nagy többsége idővel teljesen beleolvadt a magyarságba, úgyhogy abból többé nagyrészt ki sem elemezhető, tőle el nem választható.

Természetesen többé-kevésbbé ugyanez a helyzet minden népnél, legalábbis minden kultúrnépnél. Hiszen *a népek története folytonos összekeveredés, szétszóródás, kölcsönös átszivárgás.* Minden nép fajilag állandóan hasonul szomszédaihoz. Az ellenkező folyamat nem igen megy végbe, így az európai népek többé-kevésbbé ugyanazon fajok különböző arányú keverékei. A népeket tehát nem annyira egy bizonyos faj, mint inkább a fajok bizonyos aránya jellemzi. Legfeljebb akkor mondhatunk valamely népet megközelítőleg bizonyos fajúnak, ha e faj az illető nép összetételében határozott többséget ér el. A magyarságnál azonban ezt egyik fajról sem állíthatjuk.

Vannak ugyan, akik a *keletbalti fajt,* esetleg mellette még a *kaukáusi-mongoloid fajt* tekintik az igazi, jellegzetes magyar fajnak azon az alapon, hogy a honfoglaló magyarság faji összetételében is valószínűleg ezeknek volt legnagyobb szerepe. Bármilyen volt is azonban a honfoglaló magyarság faji összetétele, az kétségtelen, hogy sem a keletbalti faj egésze nem tartozott a honfoglaló magyar-

sághoz, sem ez nem tartozott teljesen a keletbalti fajhoz. A mai magyarságban pedig e faj aránya aligha emelkedik lényegesen a *20%* fölé, amint ez *Bartucz* becslése alapján ma már általánosan elterjedt vélemény. Tehát a többé-kevésbbé keletbalti jellegűnek mondható magyarok száma 2-3 millió között lehet. Ezzel szemben a nem magyar keletbalti jellegűek száma ennek talán tíz-húszszorosára is tehető. Hiszen ide sorolható a Baltikum kisebb népein kívül a lengyelek és az oroszok jelentékeny része is. Tehát pusztán abból, hogy valaki keletbalti fajú, legfeljebb csak $^{1}/_{10}$-$^{1}/_{20}$ valószínűséggel következtethetünk magyarságára. Viszont a más faji jellegű magyarok az előbbi szám mintegy ötszörösét teszik ki. Vagyis valakinek magyar voltából legfeljebb V_5 valószínűséggel következik a keletbalti fajhoz tartozása. E szerint a magyarságnak és a keletbalti fajnak szoros összekapcsolása legalábbis túlságosan erőltetett.

Hasonlót mondhatunk a kaukázusi-mongoloid fajról is, amely faj egyébként antropológiailag még kevéssé tisztázott és erősen vitás az is, hogy vajjon egy külön faj-e vagy pedig valamilyen keverék.

Az sem indokolható, hogy a magyar faj normájának éppen a *honfoglaló magyarságot* vesszük. Hiszen a magyarság már jóval előbb is létezett, létezik azóta is és bizonyára létezni fog még beláthatatlan hosszú ideig. Közben faji jellege folyton változott és változni fog ezután is. *Amily joggal tehát honfoglaló őseinket tesszük meg a magyar faj normájának, éppúgy tehetnénk a századokkal előbbi előmagyarokat vagy az ezer évvel későbbi, mai magyarságot.* Hiszen néhány évezred múlva már mi is bizonyára ősmagyarokként szerepelünk.

Legkevesebb tudományos alapja azonban a *„turáni faj”* elméletének van, ahova egyesek nagy lelkesedéssel sorolják a magyarságot. A határozatlan jelentésű „turáni népek” elnevezéssel szűkebb értelemben a törökös népeket, majd az ural-altaji nyelvű népeket szokták jelölni. Tágabb értelemben azonban ide számítják Európának és Ázsiának úgyszólván összes nem árja és nem sémi nyelvű

népeit. A *turánizmus* a múlt században a törököknél mint *pánturcizmus* talált lelkes hívekre. Az a védelem azonban amit a törökök nyújtottak Kossuthnak és emigráns társainak, nálunk is erős baráti érzelmeket váltott ki Magyarországnak egykor a legtöbb kárt okozó ellenségével szemben. Ez volt a kezdete a turáni illúzióknak is. (V. ö. Szekfü: Magyar történet VII. 317. 1.)

Ahhoz természetesen nem sok kellett, hogy a turanizmus rajongói közölt kialakuljon a *turáni faj* fikciója. Ide szeretnének sorolni egyesek a magyarságon kívül még legalább 600 milliónyi népet, amilyenek az ural-altaji, török, tatár népeken kívül a japánok, koreaiak, mandzsu, mongolok, kínaiak, sziámok, annamiták, birmaiak, tibetiek stb. A multbul ide számítják a szumirokat, etruszkokat, pelazgokat, szkithákat, masszagétákat, parthusökat, hunokat, avarokat stb.

Talán felesleges részletesebben bizonyítgatnunk, hogy e rendkívül heterogén néptömegeknek egy antropológiai fajhoz sorolása, fajrokonsága teljesen igazolhatatlan. A magyarság az itt felsorolt távolkeleti népektől fajilag, vérségileg, valamint kultúra, vallás és történeti múlt szempontjából legalább oly távol áll, mint földrajzilag. Lehet és helyes is e népekkel — mint minden néppel — ápolnunk a barátságot, ennek azonban faji alapot vajmi kevéssé adhatunk. A magyarságot ezeknél sokkal közelebbi faji és vérségi kapcsolatok fűzik a földrajzilag szomszédos népekhez.

Végeredményben tehát a *„magyar faj”*-nak semmiféle antropológiai értelmezést sem adhatjuk. Ez csak divatos bálvány, aminek ma sokan tiszteletreméltó rajongással hódolnak, de amire a magyarságnak, mint látni fogjuk, tulajdonképen semmi szüksége sincs. Helyébe olyan összetartó eszmét keld állítanunk, ami mind a tudománynak, mind a magyarság érdekeinek jobban megfelel. *Semmi esetre sem szabad azonban azt vélnünk, hogy a magyarság vagyi* faj *„ vagy semmi.* Tehát a *„magyar faj”* tagadása nem a *magyarság* tagadása. A magyarság lehet

más is, mint faj; hogy mi, arra később próbálunk feleletet adni.

A magyarság faji jellegéről igazolhatóan mindössze annyit állapíthatunk meg, *hogy a maygarság a többi népektől eltérő arányú fajkeveredés,* minthogy a magyarságban szereplő fajok más népekben is megvannak ugyan, de mindegyikben más és más arányban. Most azután felmerül az a további kérdés, vajjon a magyarság faji összetételének mai aránya oly változatlan, szoros kapcsolatban van-e a magyarsággal, hogy ezt, ha nem is magyar fajnak, de legalábbis *magyar fajkarakternek nevezhetjük?* Lehet-e tehát szó olyan értelemben „faj védelemről, hogy ezt a speciális magyar faji arányt óvjuk, tartsuk fenn?

Amíg a népek egymás között keverednek, természetesen az őket bizonyos időben jellemző faji összetétel sem állandó jellegű, hanem folytonosan változik, így pl. a mai görög vagy olasz nép egészen más arányú fajkeverék, mint az ókori görög vagy római volt. De ugyanígy más fajkeverék jellemzi a magyarságot is ma, mint pl. a mohácsi vész idején vagy a honfoglaláskor.

Azonban még a külső keveredés teljes megszűntetésével sem akadályozhatjuk meg a faji összetétel megváltozását. Hiszen a keveredés aránya lényegesen módosulhat akkor is, ha bizonyos elemek erőteljesen, míg más elemek csak gyengén szaporodnak, vagy éppen fogynak. Már pedig a népek különböző elemei távolról sem egyforma szaporaságúak. Így pl. az egyke, sőt egyse szokásának hódoló baranyai magyarság jelentékenyen más faji összetételű, mint a szabolcsi, ahol viszont 8-10 gyermek sem ritkaság. S míg az utóbbiak évi természetes szaporodása 20.5 ezrelék körül mozog, addig a más faji összetételű pécsi vagy bajai magyarságnál már csak negatív szaporodásról, vagyis fogyásról van szó. Mivel pedig a szaporodás a mértani haladvány vagy a kamatos kamatok arányában történik, könnyen belátható, hogy ily nagy szaporodási különbségek mellett a nép vagy nemzet faji összetételének aránya már néhány nemzedéken belül is jelentékenyen megváltozhat. Ha tehát a fajok mai aránya a magyarság lényegéhez

szorosan hozzátartoznék, akkor az utódok nemzedékről nemzedékre kevésbbé magyarok lennének pusztán a fajok arányának ilyen belső eltolódása következtében is. Sőt a múlt magyarsága hasonló alapon mind kevésbbé volna magyarnak mondható, legkevésbbé éppen az ősmagyarok. Ahhoz, hogy a fajok mai arányát megőrizzük, pontosan kellene tudnunk, hogy a magyarságból ki milyen faji jellegű, sőt szabályoznunk kellene, hogy kinek hány utóda szülessék, illetve mennyi haljon meg. Ilyen „fajvédelem" pedig már a mindenhatósággal volna határos.

A magyarság faji összetételét megmerevíteni tehát lehetetlenség. Legfeljebb arról lehet szó, hogy a benne még nem, vagy alig képviselt, igen távoli, nagy mértekben" „idegenszerű faji elemek lehetőleg a jövőben se kerüljenek a magyarság vérébe. Ilyen elemeket hordozhatnak a zsidók, cigányok, négerek és általában a színes fajok. Ezeknek távoltartása azonban nég nem jelenti a magyarság faji összetételének állandósítását, legfeljebb *limitálását.*

A magyarság érdeke, a közjó tisztán az antropológia és az örökléstan szempontjából azt kívánja, hogy a magyarság átlagánál határozottan kisebb átlagértékű fajokkal! általában ne keveredjék, illetve ezekből esetleg csak a határozottan nagyobb értékű egyének juthassanak egyéni elbírálás alapján, kivételesen a magyarság vérközösségébe. De ugyanez az érdek szól amellett is, hogy csökkent értékű, degenerált egyének akár a legmagasabb átlagértékű fajból se kerüljenek a magyarságba. A közérdek tehát az *egyéni elbírálás* és az egyéni kivételek mellett szól, mert hiszen az emberi értékek és a faji jelleg, az átöröklési anyag hordozója is mindig az egyén.

Az idegen népi, nemzeti elemekkel való keveredés kérdése, minthogy itt nem csupán öröklődő sajátságokról van szó, már az antropológia és az örökléstan illetékességi körén kívül esik, ezért később fogunk rá visszatérni.

4. A SZÜLETÉSVÉDELEM.

Primum vivere... Mindenekelőtt élni kell — hangzik a klasszikus bölcs mondás. Minthogy pedig a fajok, népek, nemzetek élete a nemzedékváltás, a szaporodás formájában megy végbe, rájuk nézve az alapvető követelmény így hangzik: *mindenekelőtt szaporodni!*

A fajok, népek, nemzetek igazi élet-halál harca a szaporodás frontján megy végbe. Lehet egy nép, nemzet mérhetetlenül gazdag, művelt, hatalmas, kezében tarthatja a világ legjelentősebb jövedelmi forrásait, uralkodhat a kultúra terén, nyerhet sorozatos háborúkat, mindez csak pünkösdi királyság és napjai meg vannak számlálva, ha a legfontosabb téren, a szaporodás frontján következetesen vesztes marad. Viszont érhet egy népet, nemzetet bármily nyomor, megaláztatás, hadi balszerencse, a jövő mégis csak az övé, ha a szaporodásban a többiek fölé kerekedik. Mindez szinte matematikai szükségszerűség, amit a történelem is számos példával igazol.

Talán meglepő, hogy az ókor hatalmas kultúrnépei csaknem mind rég letűntek a történelem színpadáról vagy legalábbis erősen háttérbe szorultak, viszont a most vezető népek, nemzetek legtöbbje sokkal fiatalabb múltra tekint vissza. Vajjon mi okozta e különös történelmi szerepcseréket? Első sorban bizonyára a szaporodás terén fellépő aránytalanságok, eltolódások, mint ezt különösen a két legkiválóbb és legismertebb ókori kultúrnép, a *görög és* a *római* sorsa igazolja.

Nem a háborúk, járványok vagy természeti csapások pusztították ki e népeket. Mindezeket egy különben egészségesen szaporodó nép néhány nemzedéken át kiheverheti. A görög nép is a legvéresebb háborúk századaiban népesítette be virágzó gyarmatokkal a Földközi-tenger partvidékét és szigeteit. Ellenben ijesztően pusztult akkor, amikor a római uralom alatt aránylag békés időket élt. Λ római nép sem a szörnyű pun háborúban vagy a többi véres hadjáratokban ment tönkre, hanem azokban a századokban, amikor Itália a háborítatlan, biztos jólét minden örömét élvezte és a távoli limeseken is már nem a római ifjak, hanem barbár zsoldosok vére folyt.

Mi idézte hát elő e két nép bukását, akik az európai kultúra alapjait vetették meg? Egy szörnyű, népirtó morális betegség, ami elsősorban épp a gazdag, művelt, hatalmas népeket fenyegeti, a *gyermekiszony*. Mert minden nép sorsa meg van pecsételve, mihelyt az utódokban már nem örömmel fogadott gyermekáldást lát, hanem rettegett és mindenkép kerülendő csapást.

A görög nép, mint egyes történetírói (pl. Polybios, Dión Chrysostomos) igazolják, már a Krisztus előtti századoktól kezdve nagy gyermekhiányban szenvedett, mert az emberek önzésből, kényelemből nem házasodtak, vagy ha házasodtak is, nem neveltek fel többet 1-2 gyermeknél, így egykor virágzó városok és hatalmas területek néptelenedtek el. Ez a nemzetgyilkos erkölcsi vész csakhamar elterjedt a rómaiak között is, ahol a természetellenes nemi élet legválogatottabb fajai már szinte magától-értetődő szokásokká fejlődtek, miket nyíltan űztek, sőt egyes költők (Catullus, Tibullus) még dicsőítettek is. A római nők pedig, mint ezt egyes írók (luvenalis, Minucius Félix) tanúsítják, már nagyszerűen értettek ahhoz, hogy miként menekülhetnek meg a nemi élet nem kívánt természetes következményeitől.

E szokások, melyek kezdetben csak a vezető osztályokat pusztították, nemsokára elterjedtek a nép körében is és mind szélesebb körökben irtották a birodalom lakosságát. Az elnéptelenedés ijesztő veszedelmét a római

nép vezetői is észrevették és a legkülönbözőbb intézkedésekkel, jutalmakkal, kiváltságokkal (ius trium liberorum), törvényekkel (Lex luilia, Lex Papia Poppaea), illetve a gyermektelenek fokozott megterhelésével iparkodtak a népet nagyobb szaporodásra serkenteni. Mindez hiába, mert nem tudták orvosolni a baj igazi gyökerét, a morális oldalát. E nélkül pedig minden egyéb csak tüneti kezelés, ami legfeljebb enyhíteni képes a bajt, de meg aem szüntetheti.

Így a birodalom határain belül mindinkább ritkult a lakosság, amikor a limeseket már döngették a barbár germán népek, kiknél a természetes szaporodás gátlása a legfőbb bűn volt. *„Numerum liberorum finire aut quemquam ex adgnatis necare flagitium habetur”* — írja róluk *Tacitus* (Germania, 19.). Végül is a birodalom határai elégséges belső támasz híján beomlottak, megindult a népek vándorlása, mely új, egészséges vért, élni és szaporodni akarást hozott az öngyilkos kéjelgések helyébe. Az új barbár vér, a klasszikus kultúra és a kereszténység egyesüléséből alakult ki azután Európa és a nyugati műveltség.

A történelemnek ez a jó másfél évezred távlatába vesző tragédiája azonban most megismétlődik Európának nemrégen még legnagyobb, leggazdagabb, legműveltebb, leghatalmasabb népén, a *francián.* Franciaország dicsősége tetőpontján, a XVII-XVIII. században lélekszám tekintetében is Európa vezető hatalmassága. Sokkal több a lakosa, mint Anglliának, Ausztriának, Poroszországnak vagy bármelyik lehetséges ellenfelének, sőt még Oroszországot is meghaladja lélekszámban. Azonban a *francia forradalom,* majd az utána következő 22 éves *napóleoni háborúk* hosszú vérveszteségei szörnyen megnyirbálták a francia nép életerejét. A francia nép egyik legnagyobb szerencsétlensége volt Napóleon lelkiismeretlen, önző hatalomvágya, aki szinte egész Európát és Egyiptomot teleszórta fiatal, életerős franciák csontjaival és megindította a francia nép pusztulását. A másik, talán még nagyobb szerencsétlensége volt e nagy népnek az a forradalom, mely a vallást és az erkölcsi természettörvényeket le-

döntve, a nép morális erejét ásta alá. A liberalizmus és individualizmus önző jólétideálja után futó franciában már nem volt meg a kellő áldozatkészség ahhoz, hogy a háború vérveszteségeit egészséges szaporodással pótolja. Megkezdődött a *dénatalité,* a születések rohamos csökkenése. Franciaország végleg elvesztette számbeli fölényét és a francia nép lélekszámban mind jelentéktelenebbé zsugorodik össze.

Az 1870-71-i háborúban már a számbelileg is valamivel erősebb német nép győzi le a franciákat. Ezóta pedig úgyszólván az egész nemzetközi helyzetet első sorban a franciáknak a németek állandóan fokozódó számbeli fölényétől való rettegése jellemzi. Ezt iparkodott Franciaország ellensúlyozni a legbonyolultabb szövetségi rendszerekkel, nemzetközi sakkhúzásokkal, ennek adott nyíltan is kifejezést a világháború után *Clemanceau* ama hírhedt mondásával, hogy *a kelleténél 20 millióval több német él Európában.* Mert kb. ennyivel múlta fölül még mindig a legyőzött Németország a győztes Franciaországot. És a hatalmas számbeli fölény még gúzsbakötve is lehetetlenné tette, hogy Franciaország nyugodtan élvezze győzelme gyümölcsét. Egyébként Európában már nemcsak Németország, hanem Oroszország, Anglia, sőt Olaszország is meghaladták lélekszámban a másfél századdal előbb még vezető helyen álló Franciaországot, így az az ország, mely a múlt század elején még egymaga harcba mert szállni egész Európával, nem érezte magát többé biztonságban egyedül.

Egyébként Franciaország a világháborúban közel egy és félmillió fiatal francia életét áldozta fel, ami egy gyengén szaporodó nép számára már szinte pótolhatatlan veszteség. Hátborzongva gondoltak tehát a franciák arra, hogy egy esetleg közeli újabb háború hasonló véráldozatot fog majd követelni, amit semmi győzelemmel sem lehet többé pótolni. Hiszen Franciaország a szaporodás terén már hosszú évtizedek óta az utolsó államok között szerepel és így a franciák száma a többi népekéhez viszonyítva minden háború nélkül is évről-évre kevesebb.

A saját életfáját öngyilkos módra tépázó francia népet azonban semmiféle paktum és szövetségrendszer sem mentette meg az újabb háború szerencsétlenségétől, s néhány heti kétségbeesett küzdelem után megtörtén kidőlt a harcolók sorából. Ezzel beteljesedtek a francia forradalom és a napóleoni háborúk. Isten malmai lassan őrölnek, de biztosan.

Pétain tábornagy 1940 június 20-án tartott történelmi jelentőségű beszédében az összeomlás okait fejtegetve, többek között ezeket mondta: „túlságosan kevés gyermekünk volt... A győzelem óta az élvezet felülkerekedett az áldozatkészség szellemén. Többet követeltünk, mint amennyiért megszolgáltunk. Takarékoskodni akartunk a fáradozással. Ma elért bennünket a szerencsétlenség." E szavak mementóként állhatnak Európa népeinek legtöbbje előtt. Ma nekem, holnap neked! Mert hiszen a legtöbb európai nép szaporodási viszonyai sem sokkal rózsásabbak.

A szaporodás két tényezőtől függ, a *születések* és a *halálozások* számától. Ezek közül azonban kétségtelenül az előbbi a fontosabb. A halálozások számát az egészségügy fejlődése mindenesetre csökkentheti, de csak egy véges határig és nem a halhatatlanságig. És a halálozások számának csökkenésével még semmit sem szaporodik a népesség; ahhoz születésekre van szükség. A születések száma azonban minden határon túl, elméletileg akár a nulláig is csökkenhet. Elérhet tehát olyan minimumot, amelyen alul már nem képes kiegyensúlyozni a halálozást, ahol tehát már megkezdődik a nép lassú fogyása, összezsugorodása, még ha ez a felszínes tünetekben nem is mutatkozik mindjárt. Ez a határ a német statisztikusok szerint a németországi viszonyok mellett a *17-4 születési szám,* vagyis az egy év alatt 1000 lakosra eső születések száma. A többi államokban pedig a minimális születési szám az ottani egészségügyi viszonyok szerint e körül ingadozik. Ez tehát az a vörös vonal, amely minden népet figyelmeztet, hogy ha lejjebb süllyed a születések száma,

Sorszám	Ország	1881-90.	1906-10.	1928.	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.	1934.	1935.	1936.	1937.
1.	Ausztria	37·9	33·7	17·5	16·5	16·8	15·9	15·2	14·3	13·5	13·2	13·1	12·8
2.	Svédország	29·1	25·4	16·1	15·2	15·4	14·8	14·5	13·7	13·7	13·8	14·2	14·3
3.	Franciaország	23·9	19·9	18·3	17·7	18·0	17·4	17·3	16·3	16·1	15·3	15·0	14·7
4.	Svájc	28·1	26·0	17·4	17·1	17·2	16·7	16·7	16·4	16·2	16·0	16·6	15·0
5.	Belgium	30·2	24·7	18·4	18·2	18·7	18·2	17·7	16·5	16·0	15·4	15·2	15·1
6.	Nagy-Britannia ...	32·5	26·3	17·2	16·7	16·8	16·3	15·8	14·4	15·3	15·2	15·2	15·3
7.	Norvégia	30·0	26·4	17·8	17·3	17·0	16·7	16·3	14·9	14·8	14·4	14·8	15·3
8.	Egyesult Államok	—	—	19·8	18·9	18·9	17·8	17·4	16·4	17·1	16·9	16·6	17·0
9.	Cseh-Szlovákia	—	—	23·3	22·4	22·7	21·5	21·0	19·2	18·6	17·9	17·4	17·2
10.	Ausztrália	33·7	26·7	21·3	20·3	19·9	18·2	17·0	16·9	16·4	16·6	17·1	17·4
11.	Dánia	—	—	19·6	18·6	18·7	18·0	18·0	17·3	17·8	17·7	17·8	18·0
12.	Németország	36·8	31·6	18·6	17·9	17·5	16·0	15·1	14·7	18·4	18·9	19·0	18·8
13.	Hollandia	34·2	29·6	23·3	22·8	23·0	22·2	22·0	20·8	20·7	20·2	20·2	19·8
14.	Kanada	—	—	24·1	23·5	23·9	23·2	22·0	20·8	20·5	20·3	20·0	19·8
15.	*Magyarország*	44·1	36·3	26·4	25·1	25·4	23·7	23·4	21·5	21·9	21·2	21·2	20·2
16.	Olaszország	37·8	37·2	26·7	25·6	26·7	24·9	23·8	23·5	23·4	23·3	22·4	22·7
17.	Bulgária	—	42·1	32·8	30·1	30·6	28·5	31·3	28·0	30·0	26·3	25·7	23·9
18.	Lengyelország	—	—	32·5	32·1	32·4	30·5	28·7	26·5	26·5	26·1	26·2	24·9
19.	Spanyolország	36·2	33·6	29·0	28·1	28·2	27·4	28·1	27·8	26·2	25·6	—	—
20.	Portugália	—	—	32·6	30·6	30·6	30·5	30·7	29·8	28·4	28·4	28·3	27·0
21.	Jugoszlávia	—	—	—	—	33·3	33·6	32.8	31·3	31·4	29·8	28·9	27·7
22.	Japán	28·3	32·6	34·1	32·7	32·4	32·2	32·9	31·6	29·9	31·6	29·9	30·6
23.	Románia	41·4	—	35·9	34·1	35·0	33·3	35·9	32·0	32·4	30·7	31·5	30·8
24.	Oroszország	—	—	45·7	—	—	—	—	—	42·3	43·2	43·0	42·2

Az egyévi élveszületések száma ezer lakosra számítva.

fejére a halál már rátette csontos kezét és rövidesen kiragadja az élők sorából.

Tekintsük át most az előbbiek figyelembevételével a kultúrnépek *születési táblázatát,* amit a múlt század utolsó évtizedeitől 1937-ig, az újabb határeltolódásokat megelőző utolsó évig állítottam össze. Láthatjuk, hogy a múlt század végén a születések száma még minden államban kielégítő, sőt egyesekben határozottan bőséges volt. Különös figyelmet érdemel ránk nézve, hogy az élen éppen hazánk vezetett 44· 1 születési számmal. Századunk elején azonban már általános és jelentékeny csökkenés mutatkozik (az egyetlen Japánt kivéve), amely csökkenés a világháború után, főleg az utolsó 10 év alatt tovább folytatódik és 7 államban már mélyen a kritikus 17-es szám alá süllyed. Ezeket haldokló népek lakják.

De söpörjünk csak a magunk portáján! A táblázatból láthatjuk, hogy az utolsó félszázad alatt a születések bőségét számítva, az első helyről a tizedikre sülyedtünk, születési számunk kereken 24-gyel csökkent. Ha a születések kiesésének ezt az arányszámát abszolút számokra és a történelmi Magyarbirodalom adataira átszámítjuk, közel félmillió évi emberveszteséget kapunk, sőt az azóta bekövetkezett szaporodást tekintetbevéve e szám bizonyára eléri a hatszázezret, vagyis ama hősi halottak számát, akiket hazánk a világháborúban vesztett, mikor 4 éven át az emberek minden kigondolható módon egymás irtására törekedtek. Más szóval *a félszázaddal ezelőtti születésekhez viszonyítva, minden esztendőben egy 4 éves világháborút veszítünk a szaporodás frontján.*

Nem vigasztalhatjuk magunkat azzal sem, hogy 14 kultúrállam születési viszonyai a miénknél is kedvezőtlenebbek. Ezek ugyanis nagyobbrészt távoli északi és nyugati államok, amelyek szaporodási viszonyai közvetlenül nem érintenek bennünket. Ellenben *a közeli, a szomszédos államokban a születési szám csaknem mindenütt lényegesen nagyobb a miénknél.* Északról, keletről és délről sokkal erősebben szaporodó népek vesznek körül bennünket. Elég egy pillantást vetnünk az előbbi táblázat alapján

összeállított térképre, hogy meglássuk a körülöttünk sötétlő veszedelmet és az egész Európát fenyegető szláv rémet.

Két magyar gyermek születésére átlag mintegy három román és szerb, továbbá négy orosz születés esik, de még a lengyelek születése is jelentékenyen meghaladja a mienket. Mindehhez azt is meg kell jegyeznünk, hogy e népeknél általában a házasságkötés is korábban történik és így a nemzedékek is sűrűbben következnek egymás után. Ha most tekintetbe vesszük, hogy a szaporodás a mértani haladvány, illetve a kamatos kamatok arányában megy végbe, egy kis számítással rájöhetünk arra, hogy még látszólag csekély szaporodási különbség mellett is a népességi arány eltolódása néhány évszázad alatt egyenest katasztrofális, mint ezt az alábbi táblázat mutatja (Lenz).

	I. csoport	II. csoport
Kezdetben	50%	50%
100 év mulva	17·5%	82·5%
300 év mulva	0·9%	99·1%

Két népcsoport számarányának eltolódása, ha az egyikben családonként átlag 33 évenként 3, a másikban 25 évenként 4 utód jut továbbszaporodáshoz.

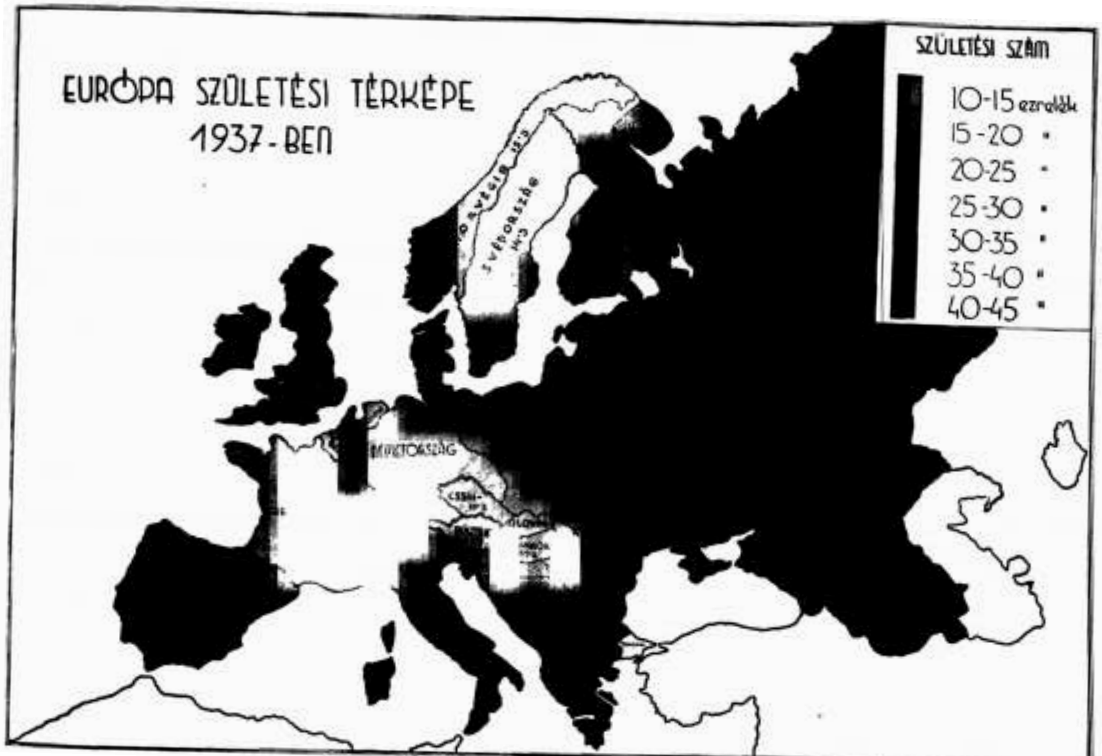
Mindezekből, ha a szaporodási viszonyok így maradnak, aggodalommal tekinthetünk hazánk, sőt egész Európa jövője elé és nem nehéz földrészünk jövő faji és népi megoszlását megjósolnunk, főleg ha éppen a gyengébben szaporodó népek ezen felül még tűzzel-vassal is irtják egymást.

Ez tehát minden faji, népi, nemzeti törekvésnek elengedhetetlen, legfőbb alapja, a legsürgősebb „fajvédelem”: *mindenekelőtt szaporodni!* Mert vagy életerősen szaporodunk és urak maradunk őseink földjén, vagy pedig, mint összezsugorodó nép, elkerülhetetlenül másodrendű kisebbségbe, szolgaságba jutunk és eltűnünk az erősebb szaporo-

dású népek között. És ma már minden nép mindinkább kénytelen csupán önmagából biztosítani életerejét. Azért is ezt minden nép féltékenyen őrzi és nem szívesen tűri, hogy életállományából más népek beolvasztással, naturalizálással gyarapítsák életerejüket.

Ebből az igazi élet-halál harcból pedig mindenkinek végső erejéig, arányosan ki kell vennie a részét, különösen most, amikor a magyarság újjászületését éli, amikor dacos elszántsággal harsogjuk világgá a *„Mindent vissza!”* jelszót és amikor a Gondviselés különös kegyelméből évrőlévre jelentékeny területekkel közeledünk a szentistváni határok felé. Igen. „.Mindent vissza!”, de mindenekelőtt *vissza a mi régi 44 ezrelékes születési számunkat.* Ez pedig nem függ sem ellenségeink áskálódásától, sem jóbarátaink kedveitől, hanem egyedül tőlünk függ, és ha ez megvalósul, bizonyosan minden visszakerül és mienk is marad. De lehet-e egy szándékosan összezsugorodó, öngyilkosságra haj ló népnek elég fizikai ereje, sőt akár csak erkölcsi jogosultsága is ahhoz, hogy életterének tágítását követelje? Hiszen az a nép, mely szaporodásáról önként lemond, hallgatólagosan önként átengedi élетterét szomszédainak.

Naiv ellenvetés volna ezzel szemben: adjanak előbb nagyobb életteret, aztán lesz egészségesebb szaporodás is! A sorrend éppen fordított: *egy nép csak erőteljes szaporodással képes magának gazdagabb életteret kiküzdeni.* És itt önkéntelenül is arra kell gondolnunk, hogy a hazafias jelszavakat harsogok közül sokan nem tudják, mit is követel igazán a hazaszeretet és a nagy nemzeti célok megvalósítása, vagy pedig szavaik nem őszinték. Mert lehet-e őszintének, lehet-e következetesnek mondanunk, ha valaki szent célokért fegyvert, hadsereget követel, de vétkesen megtagadja a hazától a fegyvert viselő fiákat, ha valaki a régi határokat követeli vissza, de természetellenes mesterkedéssel útját állja annak, hogy e határokat a magyarság számbeli súlyával is kitöltse?! És van-e következetesség abban, hogy, míg egvre-másra gvártjuk a bölcs nemzetvédelmi törvényeket, közben nyugalommal tűrjük,

EURÓPA SZÜLETÉSI TÉRKÉPE
1937-BEN
SZÜLETÉSI SZÁM
10-15 ezrelék
15-20 "
20-25 "
25-30 "
30-35 "
35-40 "
40-45 "

hogy a magyarság életerejét végzetesen aláásó fogamzás-ellenes szerek époly közömbös, ártatlan adásvételi cikkek-ként kerüljenek forgalomba, mint akár a cipőkrém vagy a körömkefe?! És, ha vannak kiváló detektívjeink a va-lutasíbolás megakadályozására, miért ne lehetne megfe-lelő szervünk az ellen, hogy évi 180.000 magyar születés-sel szemben 150.000 magyar magzatot és 1600 magyar anyát (Doros) pusztítsanak el évente szándékos magzat-elhajtással?!

Tudom, sokan a nyomorra, a nehéz gazdasági, szociá-lis viszonyokra hárítják a felelősséget. Igaz, a nyomor, főleg a *relatív nyomor,* vagyis a sokgyermekeseknek hát-rányosabb anyagi helyzete a gyermektelenekkel szemben lélektanilag sok mindent érthetővé tesz. Ámde az *abszolút jólét* kevés összefüggést mutat a szaporodással, sőt inkább fordítottan arányos. Hiszen közismert, hogy régebben még rosszabb volt a szociális helyzet és hogy átlagosan legna-gyobb a gyermekáldás a legszerényebb viszonyok között élő családoknál és leggyengébb a szaporodás a legnagyobb jólétnek örvendő társadalmi osztályokban. Városaink, ahol aránylag nagyobb a jólét és ahonnan a nagy hazafias moz-galmak kiindulni szoktak, szaporodás terén éppen nem példaadók. Doros szerint 1938-ban 56 városunkból mind-össze ötöt lehetett jó szaporaságúnak minősíteni. Pest-szentlőrincen 3.2, Rákospalotán 3.8, Pestszenterzsébeten 4.8 ezrelék született csak a helybeli anyáktól, é. i. t. A 140.000 lakosú Szegeden 1938-ban a halottak száma 145-tel haladta meg az újszülöttekét, a 70.000 lakosú Pécsett pedig 127-tel. Ezzel szemben Pécsett ugyanez év-ben a napilapok adatai szerint megittak közel 4 millió liter bort, ezenkívül rengeteg sört, pálinkát, likőrt, és el-füstöltek 2 millió pengő értékű dohányt. Hány ezer kis magyarral lehetne évenkint szaporítani e nélkülözhető, sőt ártalmas költségeknek csupán egy részéből is a város és a nemzet életerejét! És, ha minden családban sok gyer-mek van, a relatív nyomor is eltűnik.

A nehéz anyagi helyzet tehát sokszor csak gyenge spanyolfal, ami mögé bújni szoktak, ha a szaporodás kér-

déséről van szó. Sokan a gyermeket már csak *felesleges
fényűzésnek tartják,* amiről első sorban mondanak le,
hogy bővebben teljék egyéb fényűzésre. És mennyi, soha
meg nem született gyermek élete az ára a csillogó éksze-
reknek, elegáns ruháknak, előkelő lakásoknak, fényes
vacsoráknak! Pedig minden nép legnagyobb, legkockáza-
tosabb fényűzése az egészséges szaporodásról való lemon-
dás. És mi, maroknyi magyarság a legkevésbbé engedhet-
jük meg magunknak e fényűzést, különben mi is rövide-
sen érett gyümölcsként hullunk a ránk leselkedő szom-
szédok ölébe, vétkes, önző meddőségünk természetes bün-
tetéseként. Különösen intelligenciánk képtelen magát
saját gyenge szaporodásával regenerálni. Ezért is oly hete-
rogén, különféle társadalmi és népi rétegekből összesze-
dett, gyökértelen, tradíciónélküli e vezetőrétegünk.

Mindezzel azonban távolról sem akarom azt mondani,
hogy nincsenek *gazdasági és szociális feladataink* a szüle-
tésvédelem terén. Sőt, minden módon oda kell hatnunk,
hogy minél jobban csökkenjen az a sokszor kiáltó különb-
ség, ami ma a sokgyermekes és az egykés családok anyagi
helyzete között fennáll. Ez irányban már történtek ugyan
törvényes intézkedések, de még távolról sem elégségesek.
Bizonyára többet remélhetnénk, ha honatyáink nemcsak
a honnak, de még legalább 4-5 gyermeknek is atyái len-
nének.

Mindezek felett azonban hatalmas erkölcsi propagan-
dával bele kell vernünk a köztudatba, hogy *a gyermek-
áldás nem csupán teher, nem szégyen, hanem sok öröm,
büszkeség és elsőrendű hazafias kötelesség is.* Divattá kell
tennünk ismét a sok gyermeket, első sorban épp a példát
adó, vezető rétegek körében. Helyre kell állítanunk a
gyermek utáni természetes vágyat, mely nem a legnagyobb
csapásként fél egy kis új élettől, hanem inkább attól ret-
[f]eg, hogy egyszer mégis eljön az idő, amikor már nem
lehet több gügyögő apróság körülötte. Ki kell alakítanunk
olyan áldozatos lelkületet, mely az életre, a megszületésre
váró gyermekről legfeljebb csak utoljára, csak a végső
esetben mond le. Legyen a gyermek minden családnak

legirigyeltebb ékszere, amivel első sorban dicsekedhet! Ez minden honvédelmi törvénynek is ki nem mondott, de magától értetődő első paragrafusa, ami nélkül minden hazafiság csak céltalan hangoskodás.

A természetes szaporodást legerélyesebben a *katolikus egyház* védelmezi, amely a legsúlyosabb büntetéseivel sújtja azokat, kik az új élet létrejöttét mesterségesen megakadályozzák. Ha a világi hatóságok hasonló eréllyel járnának el, bizonyára nem csökkenne évről-évre a születések száma. Igaz, hogy az egyház magasabb érdekekből fenntartja a cölibátus intézményét is, de a cölibátus és a sokgyermekes család morális szempontból édes testvérek.

A szaporodásban azonban nemcsak a mennyiség, hanem a *minőség* is fontos. A jövő nemzedéknek nemcsak minél nagyobb számúnak, hanem már születésénél, örökölt hajlamainál fogva *minél értékesebbnek* is kell lennie. Ezért a nép, a nemzet fenntartásának feladatából az oroszlánrészt éppen a legkiválóbb, legegészségesebb, legtehetségesebb családoknak kell vállalniuk, viszont a degenerált, önmagának és a közösségnek is terhet jelentő emberanyagot a szaporodásból lehetőleg ki kell küszöbölnünk. Erre törekszik a *minőségi születésvédelem*, amint az *eugénikat* magyarul leghelyesebben nevezhetjük a gyakran ilyen értelemben használt ,.fajvédelem" helyett. Ennek problémáira vonatkozólag itt helyszűke miatt az előszóban jelzett régebbi munkáimra utalok.

Mind a mennyiségi, mind a minőségi születésvédelem terén minden támogatást megérdemlő munkát végez nálunk a *Magyar Családvédelmi Szövetség* (v. ö. Doros: Házassággondozás. A M. Cs. Sz. kiadványa, Budapest, 1940).

5. A SZELLEMI KÖZÖSSÉG.

A vérnek, a fajnak, az átöröklési anyagnak kétségkívül igen fontos szerepe van az emberiség életében. Mégsem szabad e szerepet túlbecsülnünk, mert hiszen nem ez az egyetlen, sőt nem is a legfontosabb közösségalkotó tényező. Ha az emberiség csupán vérét, faját, átöröklési anyagát hagyományozná tovább nemzedékről nemzedékre, az emberi kultúra semmivel sem emelkednék az állatok színvonala fölé, amelyeknél minden nemzedék csupán örökölt hajlamaira hagyatkozva ott kezdi és ott fejezi be működését, ahol elődei, minden haladás, fejlődés nélkül. Ami tehát az emberben kulturális fölényt jelent az állattal szemben, illetve ami a kultúrát egyáltalán lehetővé teszi, az éppen ama *szellemi örökségből* fakad, amelyet a véren felül származtat át az emberiség nemzedékről nemzedékre folytonos gyarapítás közben. Az átöröklési anyag, a biológiai örökség évezredek alatt vajmi keveset módosul, a szellemi hagyaték azonban néhány évezred folyamán a kőbaltától és a faekétől a rádióig és a repülőgépig fejlődött.

A vér- és fajközösség nem az egyetlen, sőt önmagában nem is a legfőbb közösségi kapocs. Pusztán biológiai közösség alapján az emberiség körében is legfeljebb csak ama legszűkebb közösségek alakulnának ki, amelyek a magasabbrendű állatok között szintén megtalálhatók. Nép, nemzet közösségéről szó sem lehetne, amint ilyenek az állatok között sincsenek. A puszta fajrokonok szellemi közösség nélkül teljesen idegenként élhetnek egymás mellett vagy éppen ellenségeket láthatnak egymásban.

Ma a nagyobbrészt északi fajú poroszok pl. a legnagyobb ellenségüket éppen a szintén nagyobbrészt északi fajú angolszászokban látják, ellenben testvéri szeretettel ölelik magukhoz a lényegesen különböző fajú délnémeteket, sőt a mediterrán olaszokkal vagy a mongol japánokkal is sokkal szorosabb kapcsolatot tartanak fenn, mint saját fajrokonaikkal. A japánok szintén a rokon fajkörhöz tartozó kínaiakkal folytatnak már évek óta engesztelhetetlen harcot. És még számtalan példát sorolhatnánk fel annak igazolására, hogy az emberek közötti barátságnak, közösségi érzelemnek vagy az ellenségeskedésnek nem a fajrokonság vagy fajkülönbség a legfőbb alapja. Ha valóban a fajközösség volna a legerősebb kapocs az emberiség körében, akkor az emberiség népi és nemzeti közösségek helyett már régen tiszta faji közösségekbe tömörült volna, illetve az egyszer kialakult fajok nem bomlottak volna fel egyéb közösségekre.

Ha a nép, a nemzet lényege, legfőbb eleme a faj volna, akkor közömbösnek kellene tekintenünk a nyelvet, a kultúrát, sőt a politikai függetlenséget is. Hiszen mindezek nem érintik a fajt, nem öröklődő faji sajátságok. Hogy a népek, nemzetek mindeddig faji jellegük helyett sokkal többet harcoltak nyelvükért, kultúrájukért, vallásukért, politikai függetlenségükért, egyszóval szellemi javaikért, szintén azt mutatja, hogy az emberiség sorsát első sorban szellemi, és nem a faji eszmék irányítják.

Ezzel természetesen nem állítjuk, hogy a fajrokonságnak vagy f íj Különbségnek nem lehet szintén szerepe a rokonszenv vagy ellenszenv, közösség vagy elkülönülés kialakulásában, de semmiesetre sem ez az egyedüli, sőt nem is a legfontosabb alap. A nagyfokú fajidegenség, az egész távoli fajkörbe tartozás mindenesetre jelentékenyen megnehezíti a szorosabb közösség kialakulását, de lehetetlenné nem teszi. Viszont a fajrokonság lényegesen megkönnyítheti a szorosabb közösséget, de önmagában még egyáltalán nem biztosítja.

A puszta biológiai rokonságnál sokkal fontosabb közösségalkotó, egységbefűző erő a szellem közössége. Ezért

az igazi emberi közösségek mindig első sorban széllé közösségek. Már a gyermekkorban is egy iskolaosztályba a legszorosabb közösségi szellem alakulhat ki olyanok között, akik egymással egyáltalán nincsenek közeli vér- va fajrokonságban. Egy szerzetesrend tagjait minden biológiai kapcsolat nélkül pusztán a szellemi rokonság, a kői szellemi hagyományok a legszorosabban egymáshoz fűz a nemzedékek egymásban szellemi elődeiket és utódaik látják nem a test és a vér, hanem pusztán a szellemi h gyományok alapján. A szellem szempontjából elődei mindazok, akiktől szellemi javakat örököltünk, rokonai mindazok, akikkel közös szellemi örökséget hordozunk továbbszármaztatunk.

Ezt természetesen csak erősíti az esetleg hozzájáruló vérközösség. És a legtöbb természetes emberi közösségben, mint a családfában, a népek, nemzetek körében többé-kevésbbé mind a vérnek, mind a szellemi hagyományoknak közössége szerepel. A vér, a biológiai közösség azonban legfeljebb csak alap, csak eszköz, csak feltétel bizonyos szellemi közösségek kialakulásához, erősödéséhez, míg a szellem közössége minden emberi közösség nélkülözhetetlen eleme. Ennek hiányában minden közösség széthull. Ez különbözteti meg még a leginkább biológiai jellegű emberi közösséget, a családot is az állatoknak hasonló, a párzás és az utódok felnevelésének idejére szóló, pusztán biológiai közösségétől.

Ezért az emberi társadalom túlságos elbiológizálása, tisztán a vérre, fajra, átöröklési anyagra építése, amire a mai közfelfogás hajlamos, éppoly téves, szélsőséges irányzat, mint ama régi, mely egyáltalán nem vette tekintetbe a biológiai tényezőket, az öröklődő hajlamokat. Míg a régi egyoldalúság nem számolt kellően az ember animális jellegű alkatrészével, a modern túlzás elhomályosítja azt a mozzanatot, ami az embert az állattól megkülönbözteti.

Az ember természeténél fogva közösségi életre teremtett lény. Egyéni célját is legkönnyebben, legtermészetesebb úton valamely közösségben éri el. Főleg emberi kultúra és kultúrember nem alakulhat ki közösségi élet nél-

kül. A különböző javak megszerzését, igazságos elosztását, zavartalan élvezetét az ember csak szervezett közösségekben tudja biztosítani. Mindez vonatkozik nemcsak az anyagi javakra, hanem — sőt fokozott mértékben — a szellemi javakra is. És a javak megszerzése terén az ember nemcsak kortársaira, hanem elődeire, azok anyagi és szellemi hagyatékára is rászorul, így értelmezve az ember nemcsak kortársaival, hanem rég elhunyt elődeivel is közösségben él.

Minden közösség rendeltetése, célja, létalapja az általa megvalósított közjó. Az ember éppen azért rendeltetett közösségi életre, mert az egyéni javak mellett közjóra is rászorul, illetve az egyéni javakat is legkönnyebben, legbiztosabban a közjó által nyerheti el. Ezért, minél inkább szolgálja valamely közösség a közjót, annál nagyobb a létjogosultsága, viszont, amely közösség a közjóval ellentétbe jut, elveszti létjogosultságát is.

A közjó a közösséghez, mint ilyenhez tartozik. Csak a közösség által valósítható meg s csak közösségben birtokolható. *A közjó azokból a javakból áll, amelyek a közösség minden tagját segítik, támogatják boldogulásában, egyéni céljának elérésében.* Az állam, a nemzet által biztosított közjó pl. a védelem a külső és belső ellenségekkel szemben, az előnyös külpolitikai, külkereskedelmi szerződések, igazságszolgáltatás, közművelődés magasabb intézményei, az egyének által meg nem valósítható, fenn nem tartható, hatalmas közüzemek stb.

Minthogy a közjó végcélja, rendeltetése a közösség tagjainak tárni gátasa olyan eszközökkel, amit külön-külön képtelenek megvalósítani, ezért minden egyén a közjó érdekében kifejtett közreműködésével közvetve egyúttal saját javát is szolgálja, valamint közjóellenes cselekedetével közvetve saját magának is árt. *A közjó azonban nem csupán a közösség egyik vagy másik tagjáért, hanem valamennyiért van.* Valamennyinek java pedig egyesektől sokszor lemondást, áldozatot követel. Ezért a közösségnek joga van tagjaitól bizonyos közreműködést, sőt a szükséghez mérten áldozatot is megkövetelnie, amely áldozat

olykor egyesek részéről igen súlyos lehet, ha ez a közjó érdekében elkerülhetetlen. Az *osztó igazságosság* viszont azt kívánja, hogy közjóból az egyesek ne egyformán, hanem arányosan, azaz mindenki érdemei, illetve rászorultsága arányában részesüljön. *Az igazságosan berendezett közösségben tehát mindenki a közjóért végzett szolgálatokkal arányosan munkálja saját javát is.*

A közösségért munkálkodást és az érte hozandó áldozatokat nagy mértékben megkönnyítik az ember természetes *közösségi érzelmei,* amelyek szinte ösztönösen is közösségi életre késztetik az egyént. Akik huzamosabban együtt élnek, kölcsönhatásban, élet- és sorsközösségben vannak, azok között természetszerűen kialakul bizonyos *közösségi, „mi”-tudat* és a *szolidaritás érzelme.* Egy nagyobb egész tagjainak érzik magukat, egynek azok közül, akikre együttesen vonatkozik a *„mi”* kifejezés. Ez viszont magával hozza másokkal, a kívülállókkal szemben az elkülönülés! hajlamot, az *„ők”-tudatot,* a „más”, az *„idegen”* érzelmét. A „mi” és az „ők” köre természetesen a szerint módosul, hogy milyen közösségről van szó. Ugyanaz az egyén ugyanis különböző szempontból más és más, szűkebb vagy tágabb közösségekbe tartozik és e különböző közösségek szempontjából mások és mások lesznek számára a hozzátartozók vagy az idegenek. Természetes, tartósan megalapozott közösségeknek azonban csak azok tekinthetők, melyeket ily természetes közösségi érzelem tart össze.

Érzelmi kapcsolatok azonban nemcsak az egy közösségben levő személyekhez fűznek, hanem a közösségünkhöz tartozó *tárgyakhoz* is. Kialakul a *„mienk<(* tudata és érzelme a *„másé”-val,* az *idegen”*-nel szemben. Amint ragaszkodunk kisebb-nagyobb közösségünk személyeihez, éppúgy ragaszkodunk családi otthonunkhoz, házunkhoz, városunkhoz, szülőföldünkhöz, hazánkhoz is. Még ha objektíve szerényebb értéket képviselnek is ezek, érzelmileg számunkra többet, értékesebbet jelentenek, mint a másoké, csupán azért, mert a mienk, mert hozzánk tartozik. Ezért rajong Petőfi szülőföldjéért, a másnak talán sivár,

unalmas Alföldért, ezért a finnek éppoly kedves az ő komor, hideg hazája, mint az olasznak a verőfényes Itália. EZ a „mi”- és „mienk”-érzelem nem jön azonban hirtelen és nem is változhat meg egy csapásra. Bizonyos idő, huzamosabb együttélés, sorsközösség, emlékek, hagyományok szükségesek kialakulásához. Minél hosszabb együttélés, sorsközösség kapcsol össze, annál erősebb, szilárdabb közösségi érzelem fejlődik ki és annál nehezebben változik ez meg. Magát a közösséget lehet ugyan rövidesen változtatni, de a közösségi érzelmet nem lehet tetszés szerint máról holnapra csereberélni, nem lehet törvénnyel, parancsszóval, erőszakkal irányítani.

Ez a természetes közösségi érzelem az alapja a hazafiságnak, a hazaszeretetnek, a patriotizmusnak is. Mint érzelmi adottság nagy mértékben irányítható, fejleszthető, nevelhető ugyan, koronkint, nemzetenkint különböző válfajai és fokozatai jelentkeznek, más és más színezetet vehet fel, amint mások lehetnek feladatai, problémái is. Valamilyen formában azonban mindig fennállott és fenn is fog maradni. Legintenzívebben a *lokálpatriotizmusban,* a szülőföld, a lakóhely szeretetében szokott megnyilvánulni, amelyhez legtöbb emlék fűz, amely mintegy énünknek részévé vált. Ennek a szülőföldnek és iránta való szeretetnek kitágulása legtágabb birtokunk, tulajdonunk határáig a haza és a hazaszeretet.

A hazaszeretethez nem tartozik természetszerűleg ellenszenv vagy gyűlölet más országok iránt, sem azok megkívánása. Sőt, *az érzelmi, a szubjektív haza* határai lezártak, maradandóak. Nem tágíthatok és szűkíthetők egykönnyen, még akkor sem, ha a politikai határok tágulnak vagy szűkülnek is. Érzelmi hazánktól nem lehet megfosztani, amint az érzelmi szülőföldtől sem. Lehet ugyan a haza politikai határait megcsonkítani, de az érzelmi határokat nem. Ugyanígy a hazához politikailag hozzácsatolt új, idegen területek érzelmileg továbbra is idegenek maradnak, legfeljebb hosszabb idő, esetleg több nemzedék után alkalmazkodnak teljesen az érzelmi határok is a politikai határokhoz, vagyis a szubjektív, az érzelmi haza

legfeljebb lassan, csak nehezen követi a politikai hazának olykor szeszélyesen változó határait.

Ezért mi, az ezeréves határok között felnőtt magyarok mindvégig ott érezzük hazánk határait a Kárpátok gerincén, a történelmi határokon, minden megcsonkítás ellenére. Viszont bármily területekkel bővülnének is az ezeréves határok, az új területek számunkra sokkal hidegebbek, közömbösebbek maradnának, elvesztésük kevésbbé fájna. Az igazi, a természetes patriotizmus kielégül a hazával. Ezt védi végső leheletig, ragaszkodik hozzá a legnagyobb áldozatok árán is, de többet, idegent nem kíván. Honvédelem, de nem terjeszkedési vágy, nem imperializmus. Ez utóbbi inkább a *modern nacionalizmus* terméke, kinövése. Míg az imperializmus könnyen kárpótolva érzi magát egyik uralom helyett másikkal, a patriotizmust a hazáért nem lehet kárpótolni. Ez- csak egyetlen, örök és nem lehet cserebere tárgya.

A hazához való természetes ragaszkodás rendszerint annál erősebb, minél régibb sorsközösség, emlékek, családi hagyományok fűznek valakit a hazához. Ez azonban nem jelenti, hogy nem lehetne teljes értelemben hazát változtatni bizonyos idő múlva, főleg több nemzedéken át, amikor az elődök régi hazája már teljesen feledésbe vész, hozzá semmi sem köt többé. Hiszen talán egy család sincs, amelyiknek valamelyik őse hazát ne cserélt volna. A különbség csupán az, hogy az elődök közül hányan és mikor jöttek idegenből.

A tartós együttélés, sorsközösség, közös környezethatás, a közös javakban való részesedés a közösség tagjait többé-kevésbbé *hasonlóakká is teszi,* rokon jellemvonásokat fejleszt ki bennük. Egy család, bizonyos táj, valamely hivatás, egy nép, nemzet, sőt még a világrész is a hozzá tartozó egyének átlagán jellegzetes nyomokat hagynak. E hasonlóság is elősegíti a közösségbe való harmonikus beilleszkedést, a közös érdekek egységes szolgálatát.

Ez azonban nem annyit jelent, hogy a közösség teljesen uniformizálja tagjait. Amit valamely közösség, nép, nemzet, hivatás vagy vallásközösség jellegzetes vonásai-

nak tartunk, az mindig csak a közösség átlagára vonatkozik, de sohasem érvényes minden egyes tagjára egyformán. A teljes egyformaság nemcsak az örökölt hajlamok egyéni különbségei miatt, hanem már azért sem lehetséges, mert hiszen minden egyén nemcsak egy, hanem egyúttal számos más közösségnek is tagja, és pedig minden egyénben más és más közösségek körei metszik egymást. Vajmi kevés ugyanis az olyan egyének száma, akik egyszerre ugyanazon családnak, ugyanazon táj lakosságának, ugyanazon népnek, nemzetnek, ugyanazon hivatás- vagy valláseközösségnek stb. tagjai. Már pedig e közösségek mindegyike nyomot hagy a hozzátartozókon, így érvényesül azután minden egyénben a benne találkozó közösségek hatásának tarka keveréke.

Ebből érthető, hogy ugyanazon nép vagy nemzet közösségén belül is sokszor igen különböző jeJlemvonású csoportok találhatók pl. táj vagy hivatásközösség szerint, így a magyarságon belül más a székely, a palóc vagy a dunántúli magyar, más a földmíves, az orvos vagy a pap, , bár lehetnek bennük a magyarságot jellemző közös vonások is. A magyar, német, olasz vagy lengyel földmívesek hivatásukból folyó sajátságokban nagyrészt hasonlók egymáshoz, a népi közösségből folyó sajátságok tekintetében Viszont a magyar földmíves inkább hasonlít a magyar iparoshoz, kereskedőhöz, tisztviselőhöz stb. Ennek tekiníetbevétele fontos minden összehasonlításnál és ezért az összehasonlításhoz lehetőleg olyan csoportokat kell vennünk, amelyek az összehasonlítandó szemponttól eltekintve minél inkább megegyező közösségekhez tartoznak. Ha azonban pl. egyik nép katonáit egy másik papjaival hasonlítjuk össze, nem tudhatjuk, hogy a közöttük megállapítható különbség mennyiben származik a népi és mennyiben a hivatásközösségi különbségből. Ez teszi rendkívül nehézzé az egyes közösségek jellemzését különösen a fejlettebb, sokféle, kisebb-nagyobb közösségekre tagolódó társadalomban.

De nem is kívánatos a fejlettebb társadalomban tagjainak teljes uniformizálása. Hiszen a közösség nem szervezet-

len halmaz, hanem szerves életközösség, ami sok tekintetben hasonlít az *élő organizmushoz.* Már pedig a fejlettebb organizmus sem épülhet fel homogén sejtekből, mert az izomsejtek nem végezhetik el az idegsejtek feladatát, sem ezek a csont vagy a kötőszövet sejtjeinek feladatát. Ugyanígy a fejlettebb emberi közösségek is a különböző feladatokhoz más és más egyéniségeket igényelnek. *És minél erősebb egyéniség valaki, annál nagyobb, pótolhatatlanabb érték a közösség számára, ha egyéniségét a közösség érdekében használja fel.* Viszont, minél értékesebb tagja valaki a közösségnek, annál inkább kiválik egyénileg is a közösség átlagából, a könnyen pótolható, egyforma, tucatemberek közül.

Ami áll az egyén és a közösség viszonyáról, nagyrészt áll a kisebb közösségek és az ezeket magasabbfokú szerves egységbe foglaló nagyobb közösségek között is. *Tehát minél tökéletesebben, jellegzetesebben teljesíti valamely kisebb közösség a maga speciális hivatását, annál nagyobb, pótolhatatlanabb értéket jelent a nagyobb közösség számára.* És viszont, minél értékesebb tagja valamely kisebb közösség a nagyobb közösségnek, annál jellegzetesebben domborodnak ki sajátságai, így annál értékesebb, pótolhatatlanabb valamely nép, nemzet, minél jellegzetesebben tölti be sajátos hivatását az európai közösség vagy az egész emberiség érdekében és viszont, annál jellegzetesebben nyilvánulnak meg valamely nép, nemzet különös sajátságai, minél értékesebb, pótolhatatlanabb tagja a nagyobb emberi közösségnek. *A szürke, egyforma népek, tucatnemzetek, minthogy különleges hivatást kevésbbé teljesítenek, kevésbbé igényelhetnek önálló létet is.*

6. A NÉPKÖZÖSSÉG.

Az egymásra utalt, együtt élő, egymással állandó szellemi kölcsönhatásban levő közösség, főleg a primitívebb *„mélykultúra”* fokán nemzedékről nemzedékre sok olyan szellemi hagyományt örökít át, amely nincs írásban lerögzítve, nem tanulják iskolás módon, amelyet nem irányít valamely központi hatalom, tekintély, nem tudatos, tervszerű, hanem szinte ösztönös, spontán megnyilvánulása a közösségi szellemnek. Személytelen és kortalan, mert nem fűződik *hozzá* annak tudata, hogy egyes elemei kitől vagy mely korból származnak. Messze, távoli múlt és sok, sok egyén közreműködésének élő, szerves egysége ez, amelyben számos nemzedék egymásra rakodó, folytonos kiegészüléssel, csiszolódással, de mindig szerves egységben és óvatos konzervativizmussal gyarapodó élettapasztalatai, szellemi termékei öröklődnek tovább. Megvan benne a felelet a primitívebb, mélykultúrájú élet minden kérdésére, nem észszerű, tudományos érvekkel, de az elődök tekintélyének és a közvéleménynek szuggesztív erejével indokolva, íratlan törvényei ezek az életnek, ami ellen véteni sokszor súlyosabb következményekkel jár, mint az állam törvényeinek áthágása.

E hagyomány tartalmazza az egyszerűbb gazdasági és szellemi kultúra szerves egészét, az emberi érintkezés legfontosabb eszközét, az anyanyelvet, megadja a gazdasági élet, az építkezés, lakás, öltözködés, táplálkozás, az egészségügy szabályait, a vallási élet, a szórakozás módozatait, az egész közösség által ismert dalokat, táncokat,

játékokat, meséket, mondákat, balladákat, babonákat, megvan a maga szigorúan kötelező illemtana, erkölcstana, jogszabályai, amelyek a nemzedékek hosszú sorának életéből alakultak ki és amelyek élnek sokszor a tételes törvények ellenében is. Ezeket látja, hallja, tanulja, tapasztalja a közösség minden egyes tagja kicsiny gyermekkora óta. Beidegződnek, vérébe átmennek, szinte levetkezhetetlen természetévé válnak. Azért e hagyománykörben biztosan, öntudatosan, határozottan mozog, de félszeggé, tanácstalanná, gyámoltalanná lesz, ha hirtelen egy más, idegen hagyománykörbe kerül át. Szinte csak tengődik, mint a megszokott talajból idegenbe átültetett növény. Ily szorosan összeforrhat az egyén az elődök szellemi múltjával, szellemi örökségével.

E hagyományos mélykultúrában az egyén szinte teljesen felolvad a közösségben. A hagyományos kultúra a közösséget teljes önellátásra, autarchiára képesíti, megszabja az összes teendőket a bölcsőtől a sírig, de el is várja, hogy e szabályokhoz mindenki szigorúan alkalmazkodjék, Aki a hagyományos szabályok ellen vét, egyénieskedik, azt a közösség, mint közéjük nem valót, kiközösíti. A mély kultúra fokán ugyanis kötöttebb az egyén élete; sokszor legapróílékosabb egyéni ügyeit sem végezheti saját tetszése, hanem csak a hagyományos szabályok szerint.

Ebből következik az is, hogy az ilyen hagyománykultúrában élő közösség tagjai egymás között nagy mértékben hasonlóakká lesznek. Bármi legyen is elsődleges, velükszületett, biológiailag Örökölt hajlamuk, jellemük, ezt a hagyományos közösségi élet ellenkezést nem tűrő kényszere nagy mértékben egységes fedőréteggel, másodlagos, szerzett jellemvonásokkal vonja be.

Az ilyen közösség normális viszonyok között nemcsak életformájában, hanem biológiailag is nagy mértékben zárt, túlnyomórészt önmagából szaporodik, szorosabb vérközösséget is alkot, bár lehetnek benne merev törzsi, kaszti elkülönülések, amelyek között a vérségi keveredést a hagyomány szigorú törvényei tiltják. De még az ilyen elzárkózások ellenére is, a hagyományok, az életmód közössége

a közös eredet gondolatára vezetnek. Hiszen a primitív gondolkodás a hasonlóságot legkönnyebben a közös származásból tudja magyarázni. A közös eredet tudatát a hagyomány sokszor mondákban őrzi, melyek rendszerint valamilyen hőstől vagy istentől, olykor a totemizmusra emlékeztetően állattól származtatják a közösséget.

Ezt a közös hagyományokon, a kultúra, a szokások, az életstílus hasonlóságán alapuló közösséget nevezzük szűkebb értelemben népnek, bár mindjárt meg kell jegyeznünk, hogy e fogalomnak is *többféle* és még nem eléggé tisztázott jelentése van.

A népi hagyományok csak a primitív, mélykultúra fokán álló és tartós, szoros életkapcsolatra utalt közösségben élhetnek, ahol külső befolyások, keveredések, az életmód, életstílus szeszélyes változásai kevésbbé lehetségesek. Ezért a hagyományok leghívebb őrzője a társadalmi tagoltság szempontjából is *népnek* nevezett réteg, a földmíves, földhöz kötött, *falusi parasztság.*

A magasabb kultúrájú, városi, vezető réteg műveltségében, életstílusában már kevesebb az öröklődő, élő hagyomány és több az iskolás, irodalmi, idegen, nemzetközi elem, több benne á racionális és személyekhez fűződő mozzanat, a változatosság, nagyobb a változás- és fejlődésképesség, de éppen ezért kevésbbé egységes, kevésbbé szerves, kevésbbé teljes. Ez a réteg már nem oly szoros, zárt életközösségben, hanem elszórtabban, individualisabban él, mozgékonyabb, többet utazik, költözködik, könynyebben keveredik, gyakrabban érintkezik idegenekkel, hamarabb vesz fel idegen hatásokat. Ebbe a rétegbe sorolhatjuk a kevésbbé földhöz kötött városi polgárságot, az iparos, kereskedő osztályt, az intelligenciát és általában a szellemi felsőbb, vezetőréteget.

A hagyományok azonban itt sem hiányozhatnak teljesen. Hiszen az egész életstílus, az emberi életnek sokféle mozzanata a bölcsőtől a sírig nem alapulhat tisztán iskolás, irodalmi műveltségen. Mindig sok van benne az íratlanul, tervszerűtlenül nemzedékről nemzedékre öröklődő hagyományból. Az ú. n. magas kultúra nem ad feleletet az élet

minden kérdésre, nem nyújt egységesen elfogadott és így megnyugtató szabályokat a különféle helyzetekben való magatartásra. E sokféle hiányt a hagyományokból vagyunk kénytelenek pótolni. E hagyományos műveltségi elemek népi jellege adja meg a vezető réteg népi hovatartozását. Ezen keresztül érzi magát a néphez tartozónak, ahonnan rendszerint származik, amelyből kinőtt. A népi hagyomány viszont nagyrészt a vezető réteg közvetítésével vesz át és dolgoz fel szervesen újszerű, idegen elemeket, fejleszti, gyarapítja óvatos konzervativizmussal saját népi kultúráját.

A leggyökértelenebb, legingadozóbb, legkiegyensúlyozatlanabb a városi proletárság félművelt vagy sokszor egész műveletlen rétege. A falusi, népi kultúrából kiszakadva nem élvezi már annak minden életmozzanatra kiterjedt gondviselő támogatását, viszont a magasabb, nemzetközi jellegű műveltségből sem sajátított el annyit, hogy határozott, megalapozott egyéni nézetekkel tudjon megfelelni az élet változatosan eléje vetődő kérdéseire. Idegennek, gyökértelennek érzi magát mind a népi réteg, mind a vezető réteg körében, amint ezek egyike sem tekinti maguk közül valónak. Saját társadalmi osztálya pedig nem szerves egység, hanem heterogén, rendkívül különböző eredetű halmaz, amelyben nem szilárdult ki nemzedékek egységes állásfoglalásával szentesített szerves hagyomány.

A fejlődés azonban differenciálódással jár a kultúra terén is. Alacsonyabb műveltségi fokon lehetett még egy nagyobb kiterjedésű népnek is többé-kevésbbé egységes hagyománya. Ez azonban a fejlődés folyamán tájak szerint különféleképen differenciálódik, majd társadalmi osztályonkint is mindjobban módosul, úgyhogy végül minden családnak külön hagyománya, sőt szinte minden egyénnek saját kultúrája alakul ki. Ezekben már mind gyérebb, mind határozatlanabb a népi hagyomány, de még mindig megvan legalábbis a legfontosabb közösségalkotó elem, a közös anyanyelv, a közös múlt tudata, az összetartozás érzelme, több-kevesebb vérségi kapcsolat, amelyek elegendőek

ahhoz, hogy egy szorosabb közösségi érzelem és „mi”-tudat alakuljon ki. Az ilyen közösséget is szokták *népnek* nevezni, és a mai kultúra és civilizáció mellett a népi közösség mindinkább csak ilyen lazább értelemben szerepel.

A népet az ő hagyományos kultúrájával együtt egészen az utóbbi századokig általában lenézték, megvetették, nem tartották érdemesnek arra, hogy vele közelebbről foglalkozzanak, tanulmányozzák. Csak a XVIII. század vége felé kezd feléje irányulni a közérdeklődés és a régi magatartás ellenhatásaként sokszor szertelen, alaptalan *romantikával.* Különösen a német idealizmus a kor romantikus irányzatával párosulva hajlandó volt a népet, népiséget, népi lelket, szellemet valami metafizikai elvnek, önálló szubstanciának, örök, változatlan abszolútumnak, szinte valamilyen istenségnek tekinteni, benne látni az emberi lét minden célját, értelmét. Ilyen önálló, szubstanciális léte azonban nincs a népnek, népiségnek, mint ilyennek, hanem csak az ezt alkotó egyéneknek. Ugyanígy nem örök, változatlan abszolútum a népiség, népi kultúra, hanem, mint az újabb etnográfiai kutatások kétségtelenül igazolják, állandó és sokszor jelentékeny változás megy benne végbe.

Az újabb, biológiai beállítottságú irányzat viszont a *népet* és a *jajt* hajlandó egymással azonosítani, az egyes népek helyett fajokról beszél. Erre csábít az a körülmény is, hogy valamely néphez való tartozás nemcsak az életstílus és hagyományok rokonságát, hanem rendszerint a szorosabb vérközösséget is jelenti, így keletkezett azután a magyar, német, olasz stb. faj elnevezés, amelyek helyesebben népiséget vagy nemzetet jelentenek. Vannak viszont, akik érezve az antropológiai faj és a népiség lényeges különbségét, ez utóbbit *történeti jajnak* nevezik.

önmagában nincs nagy jelentősége annak, hogy különböző dolgokat azonos névvel, ekvivok kifejezéssel jelölünk mindaddig, míg az összetévesztés és a belőle fakadó téves következtetések közeli veszélye nem áll fenn. Esetünkben pedig ez, mint számtalan példa igazolja, nem-

csak a nagytömeg közvéleményében, hanem még a tudományos körökben is ugyancsak fenyeget. Ezért tekintik egyesek a népet tisztán biológiai adottságnak, holott annak lényege, mint rámutattunk, a biológia körén kívül eső, szellemi örökség, hagyomány. Ugyancsak e téves azonosítás következtében tartják sokan a népeket külön, önálló antropológiai egységeknek, amelyek mindvégig megőrzik sajátos, biológiailag öröklődő antropológiai jellegüket. Ennélfogva a népiséget, népi hovatartozást öröklődő biológiai *végzetnek* hirdetik, amitől szabadulni biológiai lehetetlenség. Éppígy biológiai lehetetlenségnek tartják a más népbe való beolvadást, az asszimilációt. Ebből következik a már többé-kevésbbé beolvadtak *disszimilációs* törekvése is a *„vér szava"* alapján. Ez sokszor éket ver a már egységbe kovácsolódott nép tagjai közé, bomlási folyamatot indít meg, rég elhagyott, megszakadt, már idegenné vált hagyományok felélesztésére késztet, megzavarja a hagyomány egységét, szervességét, a világnézet határozottságát, a kétfelé vagy sehová se tartozás érzését kelti, nem a biológiai kevertség, hanem a szellemi hagyományok összekeveredése, kiegyensúlyozatlansága alapján, amiben a biológia, az antropológia nem is képes eligazítást adni. Mert hiszen *a népiség nem a biológia, nem az antropológia, hanem egy egészen más tudomány, az etnológia, illetve* etnográfia *körébe tartozik, amelynek az antropológia legfeljebb csak segédtudománya.*

Az valószínű, hogy az emberfajok kialakulása után egy ideig az egyes fajok nemcsak antropológiai, hanem etnikai egységet is alkottak, vagyis kultúrájuk, szellemi hagyományuk is azonos volt. Mikor azonban már a történelem színpadára léptek, nem az antropológiai vonások egysége, hanem a szellemi közösség, a hagyományok közössége tette őket egy néppé, amihez rendszerint hozzá tartozott a politikai közösség is, mely szintén nem antropológiai, hanem szellemi kapcsolat. Mindezekkel természetesen az is megfér, sőt legtöbbször együtt járt a szorosabb vérközösség, esetleg az antropológiai vonások hasonlósága is, de nem ez, hanem a *szellem közössége* a népi

közösség lényege. Ez utóbbi nélkül ugyanis nincs népi, etnikai egység és lehetetlenség volna pusztán a faji vagy vérrokonság alapján népileg, etnikailag is egybetartozóaknak venni oly közösségeket, melyekben teljesen más szellemi hagyományok, más anyanyelv, más szokások, más életstílus uralkodnak, amelyeket ezért semmi szorosabb közösségtudat sem kapcsol össze. Mert hiszen ez utóbbiak a népi közösség kritériumai, mellettük a vérközösség sokszor csak bizonyítatlan feltevés, hiedelem. És az előbbi kritériumok mellett *semmit sem változtat a népi közösséghez való tartozáson az a körülmény, hogy vérközösség jeltételezése, hiedelme helyes-e vagy téves.*

Így lehetséges, hogy az endogám törzsközösségben élő, kezdetben teljesen idegen törzsek egymással törzsközösségre lépve továbbra is megtartják ugyan endogám szokásukat, vérségileg tehát nem igen keverednek egymással, mégis a szoros életközösség, a gazdasági kapcsolatok, az állandó, mély szellemi kölcsönhatás, a szokásoknak, életstílusnak, művészi termékeknek, vallási kultuszoknak kicserélődése folytán népi, etnikai egységgé kovácsolódnak. Ugyanígy az egyes kasztoknak vérségi elkülönülése vagy az előkelő osztály, az uralkodó család idegenből való házasodásának szokása nem jelenti egyszersmind a népi közösségből való kiválást is.

A népközösség nem valami merev, lezárt, hermetikusan elszigetelt rendszer, ezért a népek között mindig van vérségi és kulturális ki- és beszivárgás, sőt olykor nagyobb arányú átáramlás, keveredés is. Az elzárkózás minden népre végzetes következményekkel járhat.

A történelem a népek összeolvadása, szétválása, egyesek eltűnése, felszívódása, mások újonnan keletkezése. Régi jelentős népek, mint a kelták, trákok, szkiták, hunok, avarok, kazárok, gótok, gepidák, vandálok stb. ma már csak történelmi emlékeink sorában élnek, korunkban viszont számos olyan nép szerepel, amelyek az ókorban ismeretlenek voltak, mint pl. az angolok, franciák, spanyolok, portugálok, hollandok stb. Számos germán törzs romanizálódott, a frankok franciákká, a longobardok olaszokká

lettek a nyugati gótok a spanyol népbe, a varégok és egyéb germán törzsek pedig az orosz népbe olvadtak. Viszont az eredetileg balti-szláv poroszok és egy sereg más szláv törzs felszívódott a németségbe, a török népiségű bolgárok pedig teljesen elszlávosodtak. Az angol, francia, spanyol, olasz, német és általában minden európai nép több, kevesebb, részben már eltűnt néptörzs keveréke, így alakult ki kelta, angolszász, normann stb. törzsekből az angol nép, rómaiak, kelták, frankok és egyéb germán törzsek összeolvadásából a francia, különféle germán és szláv törzsekből a német, a rómaiak és a Római Birodalom minden részéből összesereglett rabszolgák, valamint a később betört barbár törzsek utódaiból az olasz nép stb.

Nem szabad ugyanis elfelednünk, hogy már a történelmi idők kezdete óta a különböző népek nem csupán egymás mellett, hanem nagyrészt *egymásra telepedve* éltek. Ezért éles határ sem területileg, sem időben nem vonható közöttük. Sokszor egy egész sereg nép vagy néptöredék telepedett rövid időközben egymásra. Ezek mind vérségileg, mind népi hagyományaik tekintetében egymásra rétegeződtek, kölcsönösen hatást gyakoroltak egymásra, esetleg teljesen összeolvadtak. Általában egy kultúrnép se eredeti, autochton, ősréteg a földjén, hanem hordaléktalaj, amely különböző korok és vidékek összehordott és keveredett néptörmelékeiből alakult ki.

Éppúgy tévesnek bizonyult a régebbi, romantikus etnográfusoknak ama hiedelme, hogy egy nép kultúrája valami *eredeti, ősi,* adottság, amely évezredek óta változatlanul él a népben, mint annak önálló, sajátos szellemi terméke. A népi hagyomány, mint a nép történetének élő-emléke, műveltségének élő hordozója nem valami halott, merev, statikus adottság, nem egy változatlanul megrögzített portré, hanem folytonos változásban levő, *dinamikus valóság,* állandóan változó, fejlődő dráma, mely mindaddig alakul, míg a nép él. E hagyomány különböző korú és sokféle eredőjű rétegekből áll. Vannak benne a nép önálló, eredeti szellemi termékei mellett általános emberi elemek, amelyek úgyszólván minden népnél megtalálha-

tok, vannak egy szélesebb műveltségi kör (pl. az európai kultúrkör) általánosan jellemző vonásai, továbbá a foglalkozásból, a paraszti hivatásból származó elemek, amelyek többé-kevésbbé minden nép földmívesrétegénél megtalálhatók. Felismerhetjük benne a földrajzi környezet, a tájék hatását, amit hasonló környezetben minden nép kénytelen átvenni, így a síkságon, a hegyvidéken vagy a tengerparton élő népek hagyományos kultúrájában más és más tájékadta közös vonások vannak. Ezen kívül megtalálható a népi hagyományban a szomszéd népek hatása, amelyekkel története folyamán valamely nép érintkezett. És végül minden népi kultúra jelentékeny részét alkotják azok az elemek, melyek a vezető réteg magasabb kultúrájából szálltak alá a nép körébe.

Általában a hagyomány a nép történeti sorsának és földrajzi környezetének olykor évezredekre menő sokféle emlékeit hordozza folyton selejtezve és újabb, frissebb elemekkel gyarapítva. Ilyen változások nélkül a nép idővel élő anakronizmussá, életképtelen, ásatag lénnyé válnék. Többé-kevésbbé minden nép változtatta nyelvét, kultúráját, faji jellegét, vérségi kapcsolatait, sőt olykor még nevét is a múltban, és ilyen változások lehetségesek a jövőben is. Ez teszi sokszor nehézzé a népiség kérdését, így nehéz megállapítanunk azt is, hogy hol kezdődik és hol végződik térben és időben valamely nép. A változás azonban nem szervetlen rárakódás formájában, hanem mindig szervesen feldolgozva, a népnek idővel szintén módosuló egyénisége, vérmérséklete, biológiai, faji összetétele szerint és a már meglévő hagyományokhoz hozzáillesztve történik. Ezért ugyanazok az elemek és hatások is népek szerint sajátosan alakulhatnak, ezért bizonyos hatásokat az egyik nép felvesz, a másik visszautasít.

Másrészt figyelembe kell vennünk azt is, hogy az egyes néprajzi vonások elterjedési köre igen különböző lehet. Vannak olyanok, amelyek csak egy szűk tájközösséget, esetleg csak egy falut jellemeznek, mások pedig igen széles körben, esetleg világrészeken keresztül elterjedtek. Hiszen mindegyik más és más korból származhat,

különböző eredetű, különféle hatások eredménye lehet. Ezért *egy népen belül is a néprajzi sajátságoknak igen tarka sokfélesége lehetséges,* melyek közül egyik ezt, másik amazt a tájat vagy falut jellemzi és sokszor átnyúlnak a szomszédos vagy esetleg távoli, idegen népek hagyományaiba is. Különösen áll ez a fejlettebb és ezért differenciáltabb kultúra korában, amikor egy népen belül is társadalmi osztályok, hivatásközösségek, vagyoni állapotok, vallási megosztottság és táji adottságok szerint sokféle és lényeges különbségek alakulnak ki, a mellett az igazi népi kultúra csak töredékekben mind gyérebb, mind szűkebb szigeteken él már a folyton terjedő városi, irodalmi, iskolás, magas kultúrával szemben. A fejlődő civilizáció, iparosodás mind nagyobb tömegeket mozgat ki ősi otthonukból és tesz többé-kevésbbé gyökértelen vándorokká.

Így a népi hagyomány ma már csak az egymástól elszigetelt falusi közösségekben él és szinte falunkint külön alakul, fejlődik. *Egy-egy néprajzi egységnek egy falu, legföljebb egy táj mondható,* amennyiben csak ezen belül található meg nagyobb számú néprajzi elem közössége. Ezért a néprajz is ma már inkább *tájrajznak* volna nevezhető. Az egykor esetleg nagyobb egységben összefüggő népi kultúra töredékei sokszor igen különböző tájakon találhatók meg. Egy egész népet néprajzi sajátságai alapján meghatározni és a többiektől elkülöníteni azonban nehéz, szinte lehetetlen. Minél nagyobb számú, minél elterjedtebb és fejlettebb népközösségről van szó, annál nehezebb közöttük olyan néprajzi vonásokat megállapítani, amelyek az egész népet és csakis ezt jellemzik. Hiszen a néprajzi vonások a szellemi kölcsönhatás, asszimiláció folytán észrevétlenül átszivárognak idegen népekhez is.

Ma rendszerint az *anyanyelvet* szokták a népi hovatartozás legfőbb kritériumának tekinteni. Ámde található-e egy nagyobb népközösségen belül egységes anyanyelv, ha ezen valóban a családban beszélt, szorosabb értelemben vett anyanyelvet értjük? Vajjon meddig terjed

a nyelvkülönbségek terén a *dialektus* és hol kezdődik *más nyelv?* Jogosan mondhatjuk-e pl. a Budapest-környéki svábokat és a westfaliai németeket egyformán „német” anyanyelvűeknek, viszont a westfaliaiakat és a szomszédos hollandokat különböző anyanyelvűeknek, mikor a nép által valóban beszélt, élő nyelv az előbbi esetben szinte az érthetetlenségig különböző, míg az utóbbiak sokkal jobban megértik egymást?

A legnagyobb válságot azonban az újabb népfogalom terén a modern — hogy úgy mondjam — mesterségesen terjesztett kultúra idézte elő, mely többé már nem a nép megörökítetlen, élő hagyományából táplálkozik, hanem a központi politikai hatalom és a technika sokféle eszközének segítségével terjed. A népi műveltség nagyon kényes virág. Mihelyt a népi hagyományok misztikus homályából napvilágra kerül, mihelyt nem személytelenül, természetesen, spontán fejlődik, hanem tanulmányozzák, mesterségesen irányítják, terjesztik, fejlesztik, mihelyt azt a népre rátukmálni igyekeznek, már elbágyad, elszíntelenedik, *műkultúra* lesz belőle.

Míg a nép művelődése, magára a népre, illetve az egyes családok szabad tetszésére volt bízva, amíg az tisztán és teljesen a nép körében fejlődött és senki nem akarta magát beleártani, nem akarta azt irányítani, megmaradt tiszta népi kultúrának. Amióta azonban a művelődés is *politikummá* vált, amióta felülről irányítják, sőt kötelezően előírják, hogy a népnek is mit kell megtanulnia, amióta az óvoda, az iskola, a népművelődési előadások, a sajtó, újságok, könyvek, közkönyvtárak, rádió, mozi, az általánosan kötelező katonáskodás, levente-intézmény, munkaszolgálat alakítják a nép hagyományos műveltségét, sőt újabban egyes államokban a munkaszolgálatos leány csapatok már a családi szentély legbensejét is átalakítani igyekeznek, azóta az igazi népi műveltségnek befellegzett.

Ma már a kis gyermek nem otthon, szüleitől sajátítja el a régi hagyományos gyermekverseket, meséket, énekeket, játékokat, hanem az óvodában, az iskolában tanulja

a kultúra központi irányítóitól kiagyalt vagy összeállított és kötelezően elrendelt művelődésanyagként. Saját „csúnya, parasztos” anyanyelvét irodalmi nyelvvé csiszolják, ami sokszor teljesen idegen, szinte érthetetlen a nép számára, részben nem is természetes képződmény, hanem egy szűk, nyelvcsináló kör többé-kevésbbé mesterkélt alkotása. (V. ö. pl. a mi svábjaink anyanyelvét az irodalmi német nyelvvel.) Hagyományos, népies gazdálkodását is iskolázással és rendeletekkel irányítják, hagyományos babonáit, egészségügyi eltévelyedéseit nyesegetik, népies hiedelmeiből, világnézetéből kiábrándítják. Talán az iskolában tanúrnak valami népies művészetet, kézimunkát, éneket, sőt néprajzot is. De mindez az eredeti népi hagyományokhoz képest csak olyan, mint a préselt vagy művirág és sokszor minden népiessége mellett is távol esik az illető táj népi hagyományaitól.

Maga a nép legtöbbször nem is tiltakozik ezek ellen, sőt saját maga is szinte menekülni igyekszik népies kultúrájától. Szégyenli azt, mint egy alsóbbrendű, elmaradottabb, műveletlenebb társadalmi osztály bélyegét. A *társadalmi felemelkedés* első és legfőbb kellékének tartja a felsőbb társadalmi osztályok szokásainak, viseletének, életstílusának utánzását, de mindjobban törtet a magasabb műveltség, a magasabb iskolázás, a magasabb társadalmi állások felé is, amelyek végleg elszakítják a hagyományos közösségtől, a falutól, az ősi rögtől. Hiába akarják rájuk tukmálni az „urak” azokat a népi hagyományokat, amiket maguk se követnek. Sokszor már inkább csak *idegenforgalmi látványosságként* vagy *üzletszerűen* ápolják a népi műveltség egyes elemeit.

Nyugat-Európában az igazi népi kultúra már úgyszólván csak volt, keletebbre is mind elszórtabban, mind vékonyabb rétegekben, csak a legöregebb nemzedéknél, a legtanulatlanabb, legiskolázatlanabb körökben található még a maga teljességében. Egyébként pedig még a faluban is már csak töredékei találhatók. Talán még hordják a legények a népies viseletet, de vasárnap délutánonkint már csizmában is futballt rúgnak, nemzetközi slágereket

énekelnek és a kocsma pajtájában a rádió vagy grammofon dzsessz-zenéjere táncolnak. Alig van fonákabb kép, mint egy-egy falu mai kultúrájának furcsa keveréke. A néprajzi gyűjtők valóban az utolsó pillanatokban kapkodják már össze a kihaló népi kultúra emlékeit. De hát *mesterségesen, erőszakkal, törvénnyel, karhatalommal népi hagyományt fenntartani nem lehet.*

Ezzel bizonyára sok érték is pusztul, a népi műveltségnek sok olyan évezredes emlékei is végleg eltűnnek, amelyeket sehol máshol nem találhatunk meg. Hiszen a népi hagyományok mutatják a nép széles rétegének életét, múltját, azokét a milliókét, akikről a történetet alakító nagyságok vékony rétege mellett egész a legutóbbi időkig megfeledkeztünk, illetve akiket említésreméltóknak sem tartottunk. A népi romantika rajongói tehát nem minden alap nélkül sajnálkoznak e hagyományok pusztulásán.

Mindamellett ez a modern kultúrának, a fejlődésnek elkerülhetetlen következménye és józanul meggondolva több hasznot, mint kárt jelent. Hiszen a népies mélykultúra csak lassan, nehézkesen fejlődik, csak a közvetlen környezeten keresztül szivárog tovább, nem tud lépést tartani a száguldva fejlődő modern kultúrával. A magas kultúra viszont gyorsan, széles körökben, ugrásszerűen terjed. És ha vannak is kinövései a modern kultúrának, a népi hagyománynak sem minden eleme érték (pl. a babonák), főleg nem mindig nagyobb érték, mint a helyébe lépő modern kultúra. Amely nép túlságosan ragaszkodik hagyományos kultúrája teljességéhez, az végzetesen lemarad a népek nagy versenyében, és ha ki nem pusztul, legfeljebb mint néprajzi kuriozitás tengetheti kegyelemből meghagyott életét valamilyen rezervációs „„„területen, mint Amerika őslakó indiánjai. Tehát igenis szükséges a nép minél szélesebb rétegét a magasabb kultúra körébe felemelni, annak áldásaiban részesíteni. Nem küzdhetünk az ősi, hagyományos kardokkal és faekékkel más népek tankjai és gőzekéi ellen. Amellett a népi kultúrához való túlzott ragaszkodás túlságos *partikularizmusra,*

az egyes tájak nagyfokú elkülönülésére vezethet, holott a mai élet nagyobb közösségek minél szorosabb egységét kívánja.

Mindez óriási változást idéz elő a *népfogalomban,* számtalan új feladat elé állítja a népet, amely feladatok mind nagyobb részét kénytelen átvenni a közjó legfőbb őre, az államhatalom. Ily értelemben áll ma a fasizmusnak ama tétele, hogy *az állam hozza létre a népet.* E nép azonban már mindinkább közeledik a politikai közösséghez, a *nemzethez.*

7. A MAGYAR NÉP.

Az eddigiek legalább nagy vonásokban sejtetik, hogy mily rendkívül bonyolult történeti képződmény a nép, így a magyar nép is. Ezt nem lehet a biológiának kisajátítania, nem lehet lombikokkal, mikroszkópokkal, vérvizsgálatokkal kimeríteni, mint egyes romantikus biológusaink gondolják, kik a céhbeliek fölényével próbálnak mindenkit leinteni, aki nemcéhbeli biológus létére merészkedik e fogalom boncolgatásához közeledni.

Bár — mint jeleztük — mindenek előtt élni kell és így a nép élete terén természetesen a biológiának is vannak feladatai, de, hogy ez az élet *népi élet* és éppen *magyar népi élet* legyen, annak biztosítása már a *szellemtudományokra* hárul és itt a biológia már illetéktelen területen mozog.

Ugyanolyan biológiai adottságokkal lehet valaki fanatikus magyar, de éppúgy lehet fanatikus magyarfaló is. *Hogy ki a magyar, mi a magyar, attól függ, hogy a népi szempontból közömbös biológiai kereteket milyen szellemi tartalom, milyen lelkület tölti ki.* És így magyarnak kell mondanunk mindazokat, akiket magyar hagyományok, magyar szellem, magyar lelkület töltenek el, akiket ennélfogva szoros közösségi érzelem, „mi”-tuddt kapcsol a magyar néphez.

E „mi”-tudat kialakulásában mindenesetre nagy szerepe var a származásnak, és pedig nem annyira *biológiailag,* mint inkább *pszichológiailag,* a *származás*-*tudat* következtében. Hogy itt tulajdonképen nem a tudattalan biológiai kapcsolat, hanem a származásnak tudata a lényeges, mutatja az is, hogy e származás-tudatnak össze-

kapcsoló hatásában közömbös, vajjon e tudat helyes-e vagy sem, hogy valaki valóban abból a közösségből származik-e, amelyikből hiszi, avagy tudtán kívül csak kakukkfiókként került oda.

De igen nagy jelentősége van a származásnak a vele rendszerint együtt járó tartós *környezethatás* miatt is, amiben az egyén születésétől kezdve részesül. Ez a származásából folyó tartós életközösség alakítja az egyén másodlagos jellemét környezetéhez hasonlóvá, fejleszt ki szoros, szinte elszakíthatatlan érzelmi kapcsolatokat, közvetíti a hagyományokat, a szellemi örökséget.

Minthogy pedig valamely néphez tartozásnál nem a származás biológiai ténye, hanem a közösség-tudat, a szellem, a lelkület a lényeges, nem lehet és nem is szabad a nép közösségéből kizárnunk azokat sem, akik többé-kevésbbé idegen származásúak ugyan, de közösségtudatuk, szellemiségük, lelkületük szempontjából nem különböznek a népből származóak átlagától. Ez súlyos vétek volna nemcsak az általános emberszeretet és az igazságosság törvénye, hanem magának a népnek érdeke ellen is, amely az erősödést, terebélyesedést kívánja.

Ennél sokkal nagyobb probléma azonban az a kérdés, hogy mi is a magyar népközösséget jellemző lelkület, szellem, hagyomány, vagyis, hogy mi a *magyar?* Hogy a magyarságnak valami sajátos tartalma is van, az kétségtelen. Ezt főleg akkor érezzük, ha idegenben találkozunk magyar szóval» magyar dallal, zenével, tánccal, magyar viselettel, magyaros étellel, általában valamilyen magyar néprajzi adottsággal, magyar történelmi emlékkel, magyar vonatkozású könyvvel, színdarabbal, festménnyel. Mindez az idegeneknek legfeljebb érdekes, különleges, nekünk azonban a „mienk”, egy darab a mi magyarságunkból, amely néha megrázóan kelti életre bennünk népközösségi tudatunkat. Az idegen uralom alá került magyar testvéreink sokszor sírva fakadtak meghatottságukban már a magyar zászló, a magyar színek láttára is. A magyar Himnusz, a Szózat vagy a Rákóczi-induló az idegennek csak egy a sok hasonló közül, mi beleérezzük

egész magyarságunkat. Múltunk nagy eseményei másnak csak szürke történeti adatok, nekünk mámorosító vagy szívbemarkoló emlékek. A Kárpátok medencéjének hegyei, völgyei, rónái, vizei, városai és falvai az idegennek legfeljebb turisztikai érdekességek vagy idegenforgalmi látványosságok, nekünk otthonunk, szülőföldünk, hazánk, mindenünk e földön. Jelen sorsunkkal vagy jövőnkkel ugyan mit törődik más? Mi eleven valóságként érezzük a közös balsorsot, a közös veszélyt, a közös sikert, a közös reményt, érezzük a nagy feladatokat, melyeket meg kell valósítanunk nemcsak magunk, hanem fiaink és unokáink érdekében is. És *aki így érez, az magyar.*

Mindezek azonban csak szubjektív, érzelmi mozzanatok, amit ki-ki átélhet egyénileg anélkül is, hogy az kifelé kézzelfoghatóan megnyilvánulna, megrögzíthető, tanulmányozható volna. Ha pedig a magyarság, a magyar szellem jellegzetes objektív, tárgyi tartozékait, jellemvonásait próbáljuk felsorolni, igen nehéz, szinte megpldhatatlan feladat elé kerülünk. Még egy egyénről is nehéz élete folyamán pontos, részletes, lezárt jellemképet adni, ez inkább csak halála után, bizonyos történeti távlatból lehetséges. Hiszen az egyén, míg él, többé-kevésbbé folyton változik vagy legalábbis változhat. Ugyanígy változhat idők folyamán egy nép, mégpedig nem csupán másodlagos jellege, hanem elsődleges jellemvonásai, öröklődő hajlamai is változhatnak. Ezért a népet is inkább csak *történeti távlatból,* bizonyos *történeti korban* jellemezhetjük, amikor az egyes vonások a vizsgálódó szellem számára mintegy *ideológiai egységgé,* ideává szerveződnek. Mert hiszen ilyen egységbefoglaló szellem nélkül, önmagában nem is létezik *népjellem,* csak *egyéni jellemek.* Egyesek, egyéni kiválóságok pedig nem tekinthetők a nép átlaga képviselőinek, ugyanígy az egyes elszigetelt eseményekből se általánosíthatunk a nép jellemére nézve Minden népen belül vannak nagy ellentétek, vannak haladó és konzervatív, kuruc és labanc egyéniségek.

Hogy a nép jelleme a korral mennyire változhat, mutatja pl. az a lényeges különbség, ami Perikles korának

és napjainknak görögjei, a pún háborúk és a császárság római népe, a világhódító szultánok és a ma törökjei, a középkori és a mai arabok, a vikingek és a mai skandináv népek között fennáll. Avagy helyes volna-e a múlt század dzsentrijét azonosítanunk a mai magyarsággal? Minden nép *jelleme és története egymáson* csiszolódik, kölcsönösen alakítják egymást. Ezért történetével együtt jelleme is fejlődő, lezáratlan.

Nietzsche már a múlt században megállapította, hogy a németek örök levésben levők (die ewig Werdenden). Ugyanezt elismerik Goethe, Hölderlin, Fichte és mind többen a mai németek között is. De áll ez többé-kevésbbé pinden népre és minden korra. Ezért nehéz, sőt megoldhatatlan feladatra vállalkozik, aki valamely élő nép részletes jellemrajzát akarja örök ideaként megrögzíteni. Nehéz ez már azért is, mert hiszen rendszerint még az is vitás, ingadozó, változó, hogy kiket tekinthetünk valamely néphez tartozónak. Talán könnyebb felsorolnunk azt, hogy mi *nem* jellemez egy népet, mi *idegen* tőle.

Amit valamely nép saját legjellegzetesebb vonásaiként szokott emlegetni, az a legtöbb népnél nagyrészt megegyezik. Legtöbb nép hasonló erényekkel dicsekszik (hazaszeretet, szabadságszeretet, bátorság, lovagiasság stb.) és hasonló hibákkal vádolja magát (széthúzás, pártütés, fegyelmezetlenség, kitartás hiánya stb.). Ezek alapján nehéz volna jellemkülönbségeiket megállapítanunk. Egyébként az ilyen elszigetelt, sokszor ellentétes jellemvonásokból egységes, teljes jellemképet nem is lehet megszerkeszteni, élesebben szembetűnnek valamely nép jellegzetes vonásai az idegenek előtt, illetve az idegenekkel való összehasonlítás útján. Itt viszont a felszínes tapasztalatokból származó téves általánosítás, valamint a különbségeknek, a kontrasztnak túlzott kiélezése fenyeget. Ezért az egyes népek egymásról sokszor karikatúrát rajzolnak. Pedig gyakran hajlamosak vagyunk arra, hogy saját népünk jellemét az idegeneknek ilyen torzító vagy legalább is anakronisztikus szemüvegén át lássuk. Ezért mutatjuk be sokszor még ma is jellegzetes magyarként a

duhajon mulatozó, gondtalanul tékozló dzsentrit vagy az ázsiai nomádságban élő csikóst, akikkel pedig a mai magyarság 90/(-a egész életében még csak nem is találkozik.

Célravezetőbbnek látszik beható *néprajzi tanulmányok* alapján megrajzolni a magyarság jellemképét. Ámde egyrészt a néprajz, mint jeleztük, tulajdonképen mindig csak *tájrajz* és a különböző magyar táj rajzi adatok között aránylag kevés közös van, ami tehát az *egész magyarságot* jellemezné, amiből a magyarság képét biztos kezekkel lehetne megrajzolni. Másrészt azt is tekintetbe kell vennünk, amit már szintén említettem, hogy a néprajzi adottságok nemcsak térben, hanem időben is változnak és éppen korunkban az egész eddigi népi hagyomány omladozik és a népiség gyökeres átalakuláson megy keresztül. Gondoljuk csak végig, hogy csupán az utolsó évszázad folyamán mi minden változtatta meg lényegesen a magyar nép hagyományait? Az ősi jobbágyság megszűnése, a nemesi, rendi kiváltságok eltörlése, a nép széles rétegeinek az addig elzárt politikai életbe való beözönlése, a városi élet, az ipar, a kereskedelem rohamos fejlődése, ezzel az egyének és családok mind általánosabb és mind állandóbb vándorlása, a földmívelés átalakulása, kötelező iskolázás, általános katonai szolgálat bevezetése, a technika hatalmas fejlődése, a közlekedés, a hírszolgáltatás nagyarányú meggyorsulása, a sajtó, a mozi, a rádió elterjedése stb., stb. E tényezők pedig tovább is rohamosan szaporodnak és fokozódnak. Ez nem hagyhatja gyökeres átalakulás nélkül a magyarság néprajzát és jellemét.

A *magas kultúrának,* a tudományoknak és művészeteknek termékei egyrészt csak néhány, az átlagból messze kiemelkedő egyén alkotásai, másrészt sok nemzetközi hatást is mutatnak. Ezekből nehéz megállapítani, hogy mi bennük az egyéni vagy nemzetközi és mi a népre egyetemesen jellemző vonás.

Mindezekből érthető, hogy a magyarságról írt részletes jellemrajzok általában nem találnak osztatlan elismerésre, mert más felfogások éppúgy lehetségeseknek és indokolhatóknak látszanak. Ezért váltottak ki annyi

ellenvetés újabban *Prohászka* Lajosnak egyébként sok finomságot tartalmazó jellemrajza (A vándor és a bujdosó, 1936) vagy a *Szekfü* Gyula szerkesztésében megjelent igen érdekes tanulmányok (Mi a magyar?, 1939) is.

De hiszen nem is az a leglényegesebb, hogy *mi a magyar,* hanem, hogy *milyen legyen a magyar.* E kérdés pedig a *népvezetéshez,* a *népneveléshez* tartozik.

Minden nép, mint már jeleztem, annál inkább érdemel önálló létet, minél inkább gyarapítja sajátos értékekkel az emberiség kultúráját, az egyetemes közjót. A népek állandó kulturális kölcsönhatásban, csereviszonyban vannak egymással és nem is helyezkedhetnek a kulturális autarchia álláspontjára. Nemcsak a gazdasági életben, hanem a kultúra terén is áll, hogy csak akkor adhatunk, ha át is veszünk valamit. Ezért egy nép sem dicsekedhet azzal, hogy egész kultúrája teljesen önálló, eredeti alkotás. Ámde az a nép, amelyik kultúrát csak átvesz, de önmaga nem termel és nem ad tovább, éppúgy a pusztulásra van szánva, mint a gazdaságilag csupán importból élő ország. Az sem elegendő, hogy a hagyományos népi kultúrát konzerváljuk és az ősöktől örökölt kincsekből próbálunk éldegélni, cserekereskedelmet folytatni. E közös kincset állandóan és minél nagyobb mértékben gyarapítanunk is kell.

E gyarapítás azonban nem állhat minden réginek fölényes elvetésével egy merőben új, gyökértelen kultúra kialakításában. Az ősöktől megszentelt hagyományoknak nagy összetartó, közösségfejlesztő, fenntartó és nevelő értéke van, amit nem lehet máról-holnapra kitermelni. Ezért néz a friss kultúrájú parvenü mindig bizonyos irigységgel, alsóbbrendűség érzetével a gazdag hagyományok birtokosára és a parvenü népek is nagy hátrányban vannak az ősi kultúrájúakkal szemben.

Hagyományt, múltat pedig nem lehet csinálni, legfeljebb megőrizni. Ezért van nagy népi nevelő, öntudatot, önbizalmat fejlesztő hatása kultúremlékeink gyűjtésének, őrzésének, történelmi szemlélettel egybekötött tanításának, ismertetésének. Itt azonban nem csupán a magasabb

kultúrára gondolok, amit népünk egyes kiváló fiai hoztak létre, hanem a személytelen népi kultúrára, népi hagyományokra is. Hiszen az előbbiek rendszerint sokkal nemzetközibb jellegűek és csupán alkotójuk személye fűzi a néphez, viszont a személytelen népi kultúra inkább kifejezi a nép egyetemes szellemét. Ezért magasabb kultúránkat is főleg azzal tehetjük *sajátosabban magyarra,* ha a maga helyén a népi kultúrából merítünk hozzá olyan elemeket, hatásokat, amelyek közismerten, jellegzetesen magyarok, amelyek sehol más népnél nem találhatók.

Ez irányban már sok szép, nemes kezdeményezéssel találkozunk, de sok félreértéssel, fonáksággal, túlzással, tudattalan, sőt olykor tudatos hamisítással is, amik jószándékú lelkesedésből fakadnak ugyan, de a hozzáértőben lesajnáló mosolyt vagy bosszankodást keltenek és könnyen kompromittálhatják az értékes mozgalmat. A dilettáns romantika, bár sokat használt a néprajzi kutatásoknak, de sokat ártott is.

Így tévedés volna azt vélnünk, hogy a népi hagyomány elemei mind *ősmagyar* eredetűek, népünk őskorából származnak. Nagyon sok kimutathatóan alig egy-két emberöltőre tekint vissza és éppen a legismertebbek, legfelkapottabbak között van a legtöbb új eredetű, így pl. a hímzett szűr- és szűcsornamentikáról, amit egyesek honfoglaláskorabeli ősmagyar díszítő elemnek tartottak, kiderült, hogy tulajdonképen a természetes virágoknak az anyagtól megszabott elstilizálásából keletkeztek a múlt század elején (Győrffy). Ez azután fonák helyzetbe hozta azokat a rajongókat, akik szűrvirágdíszekkel akartak mindent turáni ősmagyar stílusúvá alakítani. A tulipánmotívum is csak a barokk-korig vezethető vissza (Rapaics Raymund) és sokszor nem is tulipán, hanem rózsa vagy más virág stilizált ábrázolása. Ugyanígy a manapság annyira divatos népi kézimunkák, népi viseletek is legnagyobbrészt néhány nemzedékkel ezelőtt alakultak ki az úri osztály művészetének a nép körébe alászállt elemeiből. Természetesen a csárdást se ropták az ősmagyarok. „Közismert formája — mondja Viski (Mi a magyar?

360. l.) —, mint neve is, a múlt századi romantikából nőtt népiesség táncdivatjának magyarkodó kifejezése.” Mindez azonban nem semmisíti meg a népnevelő hatást, ha mégis népünk jellegzetes és ma máshol meg nem található alkotásai.

Másrészt azt sem szabad hinnünk, hogy ami népünk hagyományához tartozik, az mind és teljes egészében *eredeti magyar* is. így a népdalok, népmesék, balladák, anekdoták, közmondások motívumai népről-népre vándorolnak néha világrészeken keresztül, ezért sohasem lehetünk biztosak, hogy ezek közül mennyiben eredeti, illetve honnan ered valamelyik. A népmozgalmi tényezők, amilyenek a népvándorlás, a keresztes hadjáratok, a kereskedelem, katonáskodás, a vándorló hivatásos énekesek, vándorló diákok és mesterlegények ellenőrizhetetlen utakon terjesztették az elemeket szerteszét, így Európa csaknem minden népe szinte ugyanazokat a népmeséket ismeri, mint pl. a Hamupipőke, Három kívánság, Csipkerózsa stb. Kádár Katáról szóló híres népballadánk döntő motívuma, a véressé változó kendő már a többezeresztendős egyiptomi mesékben is megtalálható (Ortutay). Népdalaink között is van egy sereg nemzetközi dallam, pl. „Szeretném szántani”, „Debrecenbe kéne menni”, „Pántlikás kalapom fujdogálja a szél” (Bartók). De a motívumok, a hatások idegen, nemzetközi volta mellett lehet a feldolgozásban sok eredeti, népünkre jellegzetes. Népies hagyományainkkal egyébként legalaposabban A *magyarság néprajza* (Kir. Magy. Egyetemi Nyomda) c. négykötetes munka foglalkozik.

Különösen óvatosaknak kell azonban lennünk a magyaroskodó *álnépiességgel* szemben. Ilyenek pl. egyes iparművészek népieskedő mázzal bevont készítményei, a gyáraknak selejtes árui, nemzeti színekkel, zsinórokkal és flitterekkel agyondíszített vásári „magyar ruhák”, a látványosság céljából színpadiasán betanult népszokások.

A népies elemekből nem kell erőszakoltan mindent átvennünk, hanem csak a *válogatott értékeket.* Ezeket is igyekezzünk a maguk helyén alkalmazni. A szűrornamen-

tika szép lehet a ruhán, de komikus dísz a házak falán. A sarkantyú lehetett mindennapi viselete a lovon járó magyarságnak, de nem az autón vagy repülőgépen utazó utódainál. A csikósviselet helyénvaló lehet népünnepélyen, de nevetséges volna egy tudományos kongresszuson, a népies dialektus zamatossá tehet egyes szépirodalmi termékeket, de nem illik egy tudományos munkába. A túlzott, mesterkélt, erőltetett népkultusz csak lejáratja, nevetségessé teszi a nemes törekvést.

Míg a múltban a nép utánozta a felsőbb társadalmi osztályokat és iparkodott átvenni kultúrájuk elemeit, ma a nép kezd utánzandó mintaképpé válni nyelvben, táncban, szokásban, viseletben, művészetben egyaránt. Míg régebben az elhagyott úri viselet vált népviseletté, ma a mindinkább elhagyott népviselet motívumai emelkednek úri viseletté. Ezzel együtt ma már kevésbbé szégyen a népi származás, sőt egyesek szinte kérkednek vele. Mindezeknél azonban az eszmény, a vezető gondolat ne az általános elparasztosodás, egy primitívebb életstílusba süllyedés legyen, hanem ellenkezőleg, *parasztságunk jelemelése és népi egybetartozásunk megerősítése, a felső és alsó társadalmi rétegeknek egymáshoz közelebb hozása.*

Mindamellett nem szabad elzárkóznunk az idegen, az általános *európai kultúra* elemei és hatása elől sem. Hogy nemcsak magyarok, hanem európaiak is vagyunk, ez ránk nézve nem szégyen, nem gyengeség, hanem inkább büszkeség és erőforrás. Népünk keleti származása mellett állandóan hangsúlyoznunk és kidomborítanunk kell *ezeréves európaiságunkat* is. Ez évezred alatt mind vérünket, mind kultúránkat tekintve elszakíthatatlanul belegyökereztünk az európai talajba és nem lehet minket idegenekként kinézni az európai népek közösségéből. *Népünk fennmaradásának egyik legfőbb követelménye magyarságunk és európaiságunk helyes egyensúlyának megtalálása és fenntartása.*

Ez a népközösség ápolása, és aki esetleg ezt érti a *fajközösség* ápolásán, legalább is rosszul vagy félreérthetően fejezi ki magát.

8. A NÉPI ASSZIMILÁCIÓ.

Minden nép állandó *asszimiláció és disszimiláció* folyamatán megy keresztül, vagyis folytonosan új elemeket olvaszt magába, miközben saját népi állományának egy részét átadja idegen népeknek. Ez éppoly természetes kölcsönhatás a népek között, mint az élő szervezet anyagcseréje. *A nép érdeke azt kívánja, hogy mindenünnen minél több értékes, derék, egészséges, tehetséges egyént, illetve családot asszimiláljon, viszont az életképtelen, degenerált, korlátolt, megbízhatatlan, bűnöző hajlamúakat, mint terhet lehetőleg eltávolítsa magától.*

Asszimiláció faji *értelemben,* vagyis az átöröklési anyagot tekintve természetesen *lehetetlen.* Hiszen valamely egyén vagy család faji jellege, az átöröklési anyaga másokkal való bármily hosszú együttélés után sem változik. Ellenben igenis lényegesen megváltozhatnak másodlagos jelleme, életstílusa, szokásai, műveltsége, hagyományai, így asszimilálódhat népi jellege faji különbségek ellenére, viszont népileg disszimilálódhat faji közösség mellett is.

Az asszimilációnak tehát csak mint *népi hasonulásnak,* beolvadásnak van értelme, és a népek története bőségesen igazolja, hogy ez valóban lehetséges. Bizonyos fokú asszimiláció, főleg a politikai közösségben, egy államkötelékben élő és így szorosabban egymásra utalt népek között nemcsak elkerülhetetlen, *természetes folyamat,* hanem egyúttal *szükséges is.* A népileg egységes állam sok tekin-

tétben erősebb, szilárdabb, különösen ma, amikor a népi különbségek erősen kiéleződtek és elsőrendű politikummá váltak. Ezért minden államnak joga, sőt kötelessége is, hogy a határain belül élő népek *természetes, önkéntes asszimilációját* lehetővé tegye. Bizonyos fokú asszimilálódást pedig minden polgárától elvárhat, megkívánhat, amennyire ezt az állam érdeke, a *közjó* feltétlenül követeli.

Az állam hivatásának teljesítése, a közjó biztosítása azonban nem tesz szükségessé teljes asszimilációt, *teljes népi egységet.* Hiszen ma is vannak teljesen életképes államok erősen heterogén népiséggel, mint pl. Svájc, Belgium vagy az Amerikai Egyesült Államok, és a ma nagymértékben homogén népiségű államok is hosszú századokon át virágoztak népi egység nélkül. Ezért *az állam természetes hivatásából nem folyik az a jog, hogy erőszakkal is szorgalmazza a minél teljesebb asszimilációt.* Ez nem kevesebb veszélyt rejt magában, mint a heterogén népiség. Hiszen az így keletkezett reakció, feszültség, súrlódás nagymértékben zavarja az állam nyugodt életét, veszélyezteti a közjót, sőt nemzetközi bonyodalmakra is vezethet.

Ha az asszimiláció folyamatának szabad, természetes folyást engednek, mint volt ez a múltban évezredeken át, ha sem belülről, sem kívülről nem avatkoznak bele mesterséges, erőszakos asszimiláló vagy disszimiláló törekvésekkel, akkor jóformán csak idő kérdése, hogy a politikai közösség, a nemzet népi közösséggé is váljék. Ez a természetes asszimiláció azonban kölcsönös, vagyis nem abban áll, hogy az egyik nép nyomtalanul felszívódik a másikban, hanem bizonyos mértékig tovább él benne. Átviszi nemcsak vérét, fajiságát, átöröklési anyagát, hanem kultúrájának, hagyományainak, nyelvének, viseletének, szokásainak egy részét is. Csak így képesek a tudományok évszázadok, sőt évezredek múlva is bizonyos mértékig kianalizálni egyes népi összetételeket.

Vannak azonban bizonyos adottságok, amelyek két nép természetes asszimilációját elősegítik vagy megnehezítik, így az asszimilációt *megkönnyíti* a hasonló vagy

legalábbis nem nagyon eltérő faji jelleg, amikor t. i. nem árulják el már az antropológiai vonások is az idegen eredetet. Hasonlóképen elősegíti az asszimilációt a szellemi rokonság, a hasonló kultúrkör, a nyelv hasonlósága, főleg a vallási egység. A közös templom, közös ünnepek, közös szertartások, közös egyházi vezetők nagyban közelebb hozzák egymáshoz a? embereket. Ugyancsak megkönynyítí az asszimilációt a két nép hagyományos barátsága, a történeti és kulturális kapcsolatok, a gyakori vérkeveledés, valamint az egyik nép számbeli jelentéktelensége, szétszórt telepedése, néprokonaitól, az anyaországtól való távolsága, az onnan való újabb bevándorlás, népi utánpótlás hiánya. Végül elősegíti az asszimilációt a sűrűbb érintkezéssel járó városi élet, ipar, kereskedelem, szellemi foglalkozás.

Az alacsonyabb kultúra vagy alacsonyabb társadalmi réteghez tartozás is könnyebbé teszi az asszimilálódást, amikor ez kulturális, illetve társadalmi emelkedést is jelent. Ezért asszimilálódtak könnyen a rómaiakhoz a meghódított barbár népek tömegei. Viszont a görögség számbeli kisebbsége és politikai leigázottsága ellenére is magasabb kultúrájánál fogva megtartotta kulturális és népi önállóságát, sőt ezzel átitatta az alacsonyabb római kultúrát és hellenizálta az egész akkori kultúrvilágot. Ez mutatja a *kultúrfölény* jelentőségét a népek küzdelmében.

Viszont *megnehezítik az* asszimilációt az előbbivel ellentétes adottságok, a nagyfokú faji vagy szellemi különbség, a nyelvnek, főleg a vallásnak nagyfokú eltérése, a nagyobb lélekszám, az egységes tömbben való letelepülés, fejlettebb kultúra, magasabb szociális helyzet, az anyaállam közelsége, az onnan való folytonos népi utánpótlás vagy a hagyományos ellenszenv. Ugyancsak nehezebben asszimilálódik a nagyobbrészt gazdasági és szellemi autarchiában élő, őstermelő, falusi, földmíves lakosság.

Ebből érthető, hogy az Amerikai Egyesült Államokban, ahol az asszimilálódást előmozdító tényezők nagy-

része találkozik, az európai bevándoroltak gyermekei sokszor már szégyenlik szüleik idegen eredetét, az unokák pedig tudni sem akarnak róla. Hasonló természetes okokból olvadt a magyarságba is önként igen sok idegen a múlt század folyamán. A német, mint fajilag és műveltsége tekintetében mindenféle európai elemmel erősen kevert, átlagos középeurópai nép, természete szerint könnyen asszimilálódik minden európai néphez. Viszont a zsidóság a sokszor antropológiai jegyekben is feltűnő idegen faji kevertsége, valamint idegen vérségi és kulturális kapcsolatai, idegen vallása, idegen hagyományai és az évezredes kölcsönös ellenszenv miatt nehezen asszimilálódik.

Már most *mi az asszimiláltság ismertető jele?* Milyenné kell lennie valakinek, hogy asszimiláltnak mondhassuk? E kérdésre egyrészt azért nehéz felelni, mert hiszen az asszimilálódásnak sokféle foka lehetséges, másrészt azt sem tudjuk pontosan megmondani, hogy mik az asszimiláló nép jellegzetes vonásai, amiket tehát az asszimilálódónak magáévá kell tennie, így bizonyára zavarba hozna mindenkit az a kérdés, hogy egy idegennek milyen sajátságokat kell magára vennie, ha a magyarsághoz akar asszimilálódni?

Általánosságban azt mondhatjuk, hogy az asszimilálódás annál nagyobbfokú, minél kevésbbé érez mind az asszimilált, mind az asszmiláló nép egymás között idegenszerűséget, minél kisebb a lehetősége a disszimilálódásnak, az előző népközösséghez való visszatérésnek. Röviden, *minél szorosabbá, ösztönszerűbbé vált a „mi”-tudat, a közösségi érzelem mindkét részről.* Hogy e szempontból milyen külső feltételek lényegesek, az egyes korok közvéleménye szerint többé-kevésbbé különböző lehet. Ma például e szempontból fokozottabbak az igények mint a múlt században.

Az asszimiláció kezdődik a tudatos vagy tudattalan közösségi érzelem, „mi”-tudat jelentkezésével. A teljes asszimilációhoz azonban hosszabb idő, sok közös élmény, sok hagyomány átvétele szükséges, ami néha csak nem-

zedékeken át következik be. Ezért az asszimilálódást nem lehet valamilyen rövid tanfolyamon elsajátítani, nem lehet egyszerűen megtanulni.

Megnehezítik a teljes asszimilációt a *nagymértékben idegen antropológiai, faji vonások.* Ezért is nehezen asszimilálódik teljes mértékben az európai népekhez a jellegzetesen *zsidó, cigány, mongol* vagy általában a *színesbőrű* egyén. Nem is a *tudattalan biológiai tényezők,* hanem inkább az eltörülhetetlen különbség, idegenszerűség *tudata,* tehát lelki tényezők gátolják kölcsönösen a teljes közösségi érzelem, a „mi”-tudat kialakulását.

A tökéletes asszimilálódáshoz hozzátartozik az is, hogy a *családnév* se figyelmeztessen idegen eredetre. Az idegen családnevű lehet ugyan belsőleg teljesen asszimilált magyar, aki talán nem is igen gondol már idegen eredetére, idegen családnevére és ezen nála a családnév esetleges megmagyarosítása sem sokat változtat. Sőt akárhány idegen nevű egyén különb, értékesebb, hűségesebb magyar sok magyar családnevűnél (ami különben legfeljebb csak az apai elődök magyar eredetére mutat). Mégis az asszimiláló közösség körében, főleg a mai kényes igények mellett, az idegen név is valamelyes „idegen”-tudatot, gyanakvást kelthet, még ha ez nem is indokolt. Ez pedig zavarhatja a tökéletes közösségérzetet. Utódainál pedig az idegen név bizonyos áramlatok, propaganda hatására valóban disszimilációs törekvést vagy legalább is ilyen irányú kísértést idézhet elő. Nem egy példa van arra, hogy valamely családban a megmagyarosodott nevű ág rendületlenül kitartott magyarsága mellett, míg az idegen nevű ág disszimilálódott. Különösen fennáll a disszimilálódás veszélye az idegen nevű családoknál az impériumváltozáskor. így a Trianon utáni idegen uralom alá jutott idegen nevű asszimiláltak közül sokkal több bizonyult „átmeneti magyarnak”, mint a nevükben *is* megmagyarosodottak közül.

Ez természetesen nem annyit jelent, hogy a megmagyarosodott nevű családokban lehetetlen a disszimiláció. Ilyen még az eredeti magyar név mellett is lehet-

séges az *anyai eredet* hatására. De *a magyar név mindenesetre nagyobb elkötelezettséget jelent a magyarság mellett és fokozott lelki gátlást a disszimilációval szemben.* A névmagyarosításnak azonban természetesen csak akkor van igazán jelentősége, ha az minden nyomástól mentesen önként történik az asszimilációs folyamat zárókövekként, amivel az idegen eredet utolsó emlékét is el akarjuk tüntetni, az utolsó hidat is fel akarjuk égetni magunk mögött. A névmagyarosításnál legcélszerűbb a legközelebbi magyar nevű előd (ha van ilyen) nevét választani, mert ennek vérségi alapja is van.

De kifelé, külső propaganda, hogy úgy mondjam, külpolitikai szempontból is kívánatos, hogy a magyarságnak legalább reprezentatív elemei minél többen nevükben is magyarok legyenek. Ezek magyarságát kevésbbé lehet vitatni, értéküket kevésbbé lehet tőlünk elidegeníteni. Hiszen úgyis sokszor vágják fejünkhöz és iparkodnak kihasználni ellenünk, hogy a magyarság jelentékeny része idegen nevű.

Ugyancsak elmélyíti az asszimilálódást a magyarsággal való szorosabb vérközösség felvétele, a *magyar* családdal *való összeházasodás.* De természetesen csak akkor, ha ez is az asszimiláció végső fázisaként, éppen az idegentudat hiányában megy végbe. Egyébként az ilyen összeházasodás *kétélű fegyver,* mert az idegen házastárs asszimilálása helyett éppúgy vezethet a magyar házastársnak és az utódoknak disszimilálódására.

Aki viszont teljesen asszimilálódott, akinél semmi különbség, semmi idegenszerűség, semmi disszimilációs alap sincs a magyarsággal szemben, annál őszinte disszimiláció sem lehetséges, legfeljebb szándékos megtagadása, elárulása népének, ami nem lehet jóhiszemű, ami ellen saját érzülete, lelkiismerete is tiltakozik. Árulói azonban minden közösségnek lehetnek és népünk elárulása, cserbenhagyása ellen a legpatinásabb, törzsökös magyar eredet sem teljes biztosíték.

Az asszimiláció körül azonban nemcsak az asszimilálódni akaróknak, hanem *az asszimiláló magyarságnak is*

megvannak a kötelességei a saját jól felfogott érdekében. Ez nem közömbös ügy sokkal nagyobb népek számára sem, annál kevésbbé a maroknyi magyarságnak, amelyet *Herder* másfél évszázaddal ezelőtt már elparentált. Hogy ez a herderi jóslat nem teljesült, azt nagyrészt *a magyarság nagy asszimiláló erejének* köszönhetjük, így vált lehetővé, hogy hazánkban a magyarság számaránya, mely a XVIII. század végén a lakosságnak csak kb. egyharmadát tette ki, egy jó évszázad múlva a közben végbement sok idegen bevándorlás ellenére is mintegy a felére emelkedett. Ma pedig vigyáznunk kell, hogy ezt a felgyarapodott állományt legalábbis megtartsuk, ne pedig saját oktalanságunk következtében veszítsünk abból a disszimilálódások elősegítésével.

Így semmiesetre sem válik a magyarság javára az az éles különbségtétel, sőt lenézés, amiben egyes *„törzsökös magyarok”* részesítik az ú. n. *„híg magyar”* asszimiláltakat. Egyébként, aki ilyent tesz, rendszerint vagy nem ismeri jól saját családfáját, vagy nem akar tudomást venni ugyancsak asszimilált elődeiről, akik legalábbis anyai ágon olykor bőségesen jelentkeznek. Mert *olyan magyar, akinek vérében egyetlen asszimilált idegen csepp* sincs, *nem létezik, legalább is nem igazolható.*

Ugyanígy sokat árthat a magyarságnak a disszimilálódás elősegítésével *a fajiság, a „nép-faj”, a vér, általában a népjogalom túlságos elbiologizálása* körül forgalomba hozott sok téves jelszó, amelyek minden asszimilálódást már eleve biológiai lehetetlenségnek tüntetnek fel. De veszélyt jelent az elődöknek ma dívó túlságos firtatása is. Sokan, akik addig tősgyökeres magyaroknak érezték magukat, idegen őseik tudatára ébredve megrendülnek, bizonytalanokká, határozatlanokká, ingadozókká válnak magyarságukban. Azt hiszik, most már ők többé nem lehetnek teljes magyarok. Egyik rádióelőadásomra érkezett levél írja pl. a következőket:

„Magamról csak azt tudtam eddig, hogy magyarnak születtem. Most a sokféle papír kissé megzavart hitemben. Azt mondják ezek a papírok, hogy bennem anyai

ágról jász vér is van. A jász a legújabb bizonyságok szerint nem magyar, hanem indogermán néptörzs... Nézem tovább a papírokat s látom, hogy anyai nagyapám meggondolatlanságában bunyevác menyecskét állított maga mellé életpárnak, így hát az én eddig magyarnak ismert vérembe az indogermán mellé egy kis délszláv vér is vegyült. S minderről csak most szereztem tudomást, amióta divatba hozták, hogy az ember saját vérét elemezze! .. . De mi lesz a fiammal... az ő anyja meg egyenest tiroli származású germán... hogyan elemezzem hát a fiam vérét? … Jaj, csak meg ne tudja a gyerek!... Most meg azzal a bizonyos magyar alapanyaggal nem vagyok tisztában … A chabarowski fogolytáborban egy orosz tudós felmérte csontjaimat s örömmel közölte, hogy én tiszta ‚észak-szarmata-típus’ vagyok ...”

És hány derék magyart ért manapság hasonló megzavarodás! Hányan vannak, akik addigi önérzetes magyarságuk ellenére most már szinte csak lapítva bujkálnak a magyarság között, attól félve, hogy egyszer csak őseik miatta, mint nem magyarokat, őket is kitagadják az eddig készséggel befogadó magyarság köréből. Pedig hát hány színmagyar maradna egy alapos vérelemzés után? Egyébként ne feledjük, hogy többé-kevésbbé hasonló a helyzet más európai népeknél is, egyik sem áll csupa „törzsökösökből”.

Meg kell nyugtatnunk tehát aggályoskodó, megzavart magyar testvéreinket, hogy idegen őseik ellenére is lehetnek teljes magyarok, amint *Hunyadi János* és *Mátyás* is nem oláh, *Zrínyi* nem horvát, *Petőfi* nem szerb, Kossuth nem tót, *Prohászka* sem cseh, hanem mindannyian ízig-vérig magyarok, még pedig különb magyarok akárhány „törzsökös”-nél. Büszkén tartjuk számon őket, tőlük tanulunk igaz magyarságot és nem engedjük magunktól idegen nép javára elvitatni. Éppígy származásuk ellenére is *Napóleon* és *Zola* nem olasz, Sand *George* nem szász, *Chénier* nem görög, hanem francia, *Tolsztoj* nem német, *Lermontov* nem skót, hanem orosz, ugyanígy *Kant* nem skót, és *Dürer* sem magyar, hanem német, *De* Valero pedig

nem spanyol, hanem ír és nagyobb büszkeségeik népüknek, mint sok törzsökös.

Mert az ember nem csupán biologikum, nemcsak test és vér, hanem szellem is. A népben pedig elsősorban e szellemi tényezők nyilvánulnak meg, nem pedig a vak, tudattalan biológiai kapcsolatok.

9. A NEMZET.

A *„nemzet”* kifejezés, valamint az ennek megfelelő nemzetközi natio, a szláv narod és a hasonló értelemben használatos gens, populus szavak is a *nemzessél, születéssel, szaporodással* összefüggő tőből származnak. Ez arra mutat, hogy a nemzeten eredetileg *leszármazási közösséget* értettek. A leszármazás közösségével azonban együtt járt az együttélés közössége és ebből folyó sok egyéb kapcsolat is. Idővel ez utóbbiak erősödtek, fejlődtek a nemzet közösségében, míg a közös leszármazás jelentősége háttérbe szorult és a közös eredet mindinkább csak hozzáképzeltté vagy hozzáköltötté vált. A történelem folyamán pedig a nemzet a legfinomabb, legbonyolultabb emberi közösséggé alakult, ami a nehéz, szinte megoldhatatlan problémák tömkelegét tartalmazza. Az első világháború óta, bár a győztesek a nemzetiségi kérdések megoldását jelezték egyik legfőbb célukul, a problémák éppen nem tisztultak, sőt tovább bonyolultak. Ma valóban naivság volna a nemzetet a szó etimológiája alapján pusztán leszármazási vagy éppen faji közösségnek nyilvánítani.

A nép tervszerűtlenül, szinte öntudatlanul kialakult, önmagában szervezetlen közösség, nyáj vezető, egységes, tudatos szervezet nélkül. Nem tartja tudatosan számon tagjait, terjedelmét, állományát, nincs benne uralkodásra, hatalomra, terjeszkedésre törekvés, nem tekint féltékenyen másokra. Egyszóval nem politikai közösség. Ezzel szemben *a nemzet közös állami életre szervezkedett poli-*

tikai képződmény, amely az önálló politikai, állami együttélés kialakulásával jön létre és fennáll mindaddig, míg a közös állami élet akaratának, a politikai hagyományoknak folytonosságát hordozza.

Az *államszervezet* maga is rendkívül bonyolult képződmény, amely idők folyamán sokféle változáson ment keresztül. Ennek megfelelően változott természetesen a nemzeti közösség is. A nemzetté válás, illetve az önálló politikai közösség kialakulása, az államalapítás csak tervszerű, öntudatos szervezkedés útján jöhet létre. Ehhez tehát szükséges egy szervezni tudó és akaró nép, illetve egy vezető, szervező egyéniség, vezető család, törzs, általában egy szervező központi hatalom, tekintély. Ez előbb a saját népének szervez államot, szerez hazát, amelyhez később más népek is csatlakozhatnak.

Egyes nemzetek kialakulása a régmúlt mondái homályába vész, másoké történetileg tisztázott tény. így a római nemzet a Város alapításától kezdődik, a magyar nemzet a vérszerződéssel alakult meg, a francia nemzet Klodvigtól, az angol Ekberttől számítható, a svájci nemzet a kantonok szövetségével, az Egyesült Államok nemzete pedig a szövetkezett gyarmatok függetlenségének kimondásával született meg, a román nemzet viszont csak Havasalföld és Moldva állami egyesüléséig (1859) vezethető vissza.

Az egyes *néptörzsek* patriarchális közösségét már az első kezdetleges nemzeti és állami szervezeteknek tekinthetjük. Majd a *törzsszövetségekben* a különböző népi elemek is egyesültek. Hiszen a régi szövetségeknél nem azt nézték, hogy melyik milyen származású, milyen nyelvet beszél, hanem hogy milyen ügyes a fegyverforgatásban, mennyi jószága, mekkora hatalma van. Ahol pedig a törzsszövetség tartós maradt, abból idővel rendszerint állandó nemzet, sőt népi közösség is alakult. Ilyen volt a honfog-Taló magyarság is, mely eredetileg különböző ugor, török eb kazár törzsek szövetségeként lépett fel.

Nemzetileg már meglehetősen egységes volt a *Római Birodalom is.* Egységes szervezete már legalább is meg-

közelítette a modem nemzeti államszervezetet. Polgárai, bármily származásúak voltak, megkaphatták a büszke *cívis Romanus"* címet és a velejáró jogokat. Ha a Római Birodalom még néhány századig virágzik, lakói bizonyára túlnyomóan római nemzetiségűekké, sőt népiségűekké váltak volna. És ez teljesen kényszerasszimiláció nélkül, önként ment végbe a legtermészetesebb és legerősebb ösztönző erő, az *önérdek* hatására, mert római polgárrá lenni mindenki számára előny és dicsőség volt.

A középkori államalakulatok általában *dinasztikus jellegűek* voltak, egy-egy uralkodócsaládnak szinte családi birtokaként szerepeltek. Egy nemzet itt tehát egy uralkodóház népét, alattvalóit jelentette. Az uralkodók pedig sokszor idegen származásúak voltak. De a lakosságot is sokszor telepítették át ínséges, háború sújtotta vidékekről vagy a sűrűn lakott területekről bőségesebb, biztonságosabb vagy emberhiányban szenvedő államokba, nem sokat törődve a népi különbségekkel. A befogadó lakosság pedig az ellen sem tiltakozott, ha a jövevények esetleg autonómiát kaptak. A jogok, szabadságok és kötelezettségek különben is nem a nemzeti, hanem a *rendi* hovatartozástól függtek. Az idegen lovag több jogot, nagyobb szabadságot élvezett, mint az államhoz tartozó jobbágy. A különböző népi eredetű kiváltságosok egyenrangúakként szerepeltek, de mély szakadék választotta el őket saját népük pórjaitól, akiket rendszerint nem is számítottak a nemzet tagjainak. Valamely néphez tartozásnak inkább csak akkor volt jelentősége, ha ez egyúttal valamilyen *kiváltságot* is jelentett. Ilyen volt pl. nálunk az erdélyi szászok egyeteme. Az uralkodók saját belátásuk szerint adományoztak kiváltságot, kitüntetést, nemességet, birtokot származásra való tekintet nélkül és általában nem korlátozódott az uralkodónak ez a joga csak bizonyos néphez, nemzethez tartozóakra. A háborúk is nagyrészt dinasztikus jellegűek voltak, a harcoló csapatokban pedig nem csupán egy nép fiai vettek részt, valamint egy nép összes harcosai sem. Sőt, nem egyszer az ellenséges felek mindegyikénél küzdöttek ugyanolyan nemzetiségű

zsoldosok. Az autokrata uralkodók rendszerint nem sokat törődtek azzal, hogy adófizetőik vagy katonáik milyen népiséghez tartoznak, amint a jogtalan nép sem tartotta fontosnak, hogy kinek fizet adót vagy teljesít katonai szolgálatot. Inkább csak az érdekelte, hogy mi könnyít helyzetén.

Jellemzi továbbá a középkori államszervezetet a *hűbériségből* folyó nagyfokú partikularizmus. A nagy birodalmak számtalan apró uralomra, kis szuverenitásra tagolódtak és ezek mindegyikének külön hadserege, jogrendje, pénze, gazdasági szervezete, sőt sokszor más és más nyelve, dialektusa is volt. Mindezekből világos, hogy a középkorban a nemzeteszme is lényegesen más volt, mint ma. A középkor története elsősorban nem a nemzetek, hanem az uralkodók, a dinasztiák története és anakronizmus volna azt a mai nemzeteszme alapján elképzelni.

A középkort inkább valamilyen kozmopolita, vagy egységes európai szellem hatotta át. A magasabb szellemi élet nyelve egységesen a latin volt és az akkor mindent uraló egységes vallás is szervesebb egységbe fűzte Európa népeit. A vallás ügye, mint pl. a keresztes háborúk, Európát egységesen megmozgatták, a német lovagrend az egész keresztény világ támogatásával hódítja meg a pogány szlávokat a kereszténységnek és a németségnek. Magyarországot is nagymértékben támogatta a keresztény Európa a pogány török elleni küzdelemben. A mai nacionalizmushoz hasonló tünetek a középkorban csak itt-ott jelentkeznek, főleg akkor, ha a közös ellenséggel való tartós küzdelem szorosabb egységbe kovácsolta az állam lakóit. Ilyen volt pl. a 100 éves háború vagy a magyarságnak évszázados küzdelme a török, majd később a német ellen, már az újkor elején.

Az újkorban a királyi hatalom erősödésével letűnik a hűbériség, kialakul az egységes államszervezet mint közigazgatásilag, gazdaságilag, katonailag, valamint jog, közoktatásügy és államnyelv szempontjából zárt közösség, mely a határain belül levők közös javát szolgálja a kívül-

lövőkkel szemben. Ezzel együtt megkezdődött a demokratizálódás, vagyis szélesebb tömegek nagyobbmérvű osztozása az államhatalomban. Az utóbbi folyamatot elősegítette a népszuverenitás eszméje, amely a renaissance individualizmusából, majd a felvilágcsodás liberalizmusából kiindulva (Rousseau, Locke, Voltaire stb.) minden hatalmat a népből iparkodik levezetni. Az így öntudatra jutó nemzet a maga urának tekinti önmagát, a dinasztikus érdekek helyébe a nemzet érdeke lép, az uralkodó iránti hűség mellé a nemzethűség járul, a rendi kiváltságok megszűnnek, a hatalmas népi rétegekkel kibővült nemzet minden tagja egyenlő jogokat élvez. Mindenki sajátjának tekinti az államot, hazájának érzi annak földjét, védelme, felvirágoztatása mindenkinek személyes érdeke, szívesebben hoz egyéni áldozatokat is érte. És akit valamilyen határok között talált a nemzeti államok kialakulása, ahhoz a nemzethez kapcsolódott népi eredetére való tekintet nélkül.

A modern nemzeteszme kialakulása egyike a legnagyobb jelentőségű történeti eseményeknek, amely óriási lendületet adott a kultúra és civilizáció fejlődésének. Milliós tömegek jutottak a puszta alattvalói sorsból jogokkal rendelkező polgárok sorába, akik a közjóért dolgozva, államuk, hazájuk sorsát elősegítve a maguk egyéni érdekeit is szolgálják. A rendi kiváltságosak vékony rétege helyett most már az állam minden polgára édesanyát láthat a hazában és testvért minden hazafiban. Ez új, eddig nem ismert vagy csak lappangó közösségi érzelmet, szolidaritást váltott ki, de egyúttal hatalmas versengést is keltett a különböző nemzetek között. A nemzeti önérzet, büszkeség, hiúság, dicsőségvágy pedig fanatikus alkotásokra képesített. Szinte a középkor vallási rajongásaihoz hasonló szellemmel töltötte el az emberiséget és nem egyszer túlzásokra, sovinizmusra, önző igazságtalanságra vagy alaptalan gyűlölködésre is vezetett.

Ez az átalakulás annyira újszerű, radikális volt, hogy alig mehetett végbe forradalom nélkül, így robbant ki a francia forradalom, majd a többi forradalmak sorozata,

melyek modern nemzeti államokká alakították Európa országait.

Az így újjáalakult államok határain belül azonban gyakran igen heterogén népi csoportok éltek, amelyek most egyszerre teljes jogú tagjai lettek a nemzetnek. Ez nehéz problémák elé állította a modern nacionalizmust s a nemzetfogalom különféle meghatározásához vezetett. Az ú. n. „francia *nemzetfogalom"* szerint a nemzet azonos az *állampolgárok* összeségével és miként az állampolgárság, éppúgy a nemzeti hovatartozás is az egyén szabad elhatározásától függ. E nemzetfogalomban erősen kidomborodik az emberi jogoknak, a szabadságnak eszméje. Az egyén nem rabszolgája születésének, fajának, nyelvének, népiségének, vallásának vagy születési helyének, hanem ezektől függetlenül, szabadon rendelkezik sorsával, szabadon vállal közösséget valamely nemzettel. Ez a nemzetfogalom azonban liberális volta mellett teret adott a szabad akaratnyilvánítás külső befolyásolásának, esetleg erőszakkal való elnyomásának. Hiszen befolyásolásnak, erőszaknak csak azzal szemben van helye, ami szabad akaratunktól függ. Érthető tehát, hogy e nemzetfogalom főleg azokban az államokban terjedt, ahol nem él az uralkodó népnek számottevő része a határokon kívül, hanem inkább a határokon belül is jelentékeny idegen népcsoportok laknak.

Viszont azok a népek, amelyek idegen államokban élő nagyszámú néptagjaikat féltették az idegen nemzetbe való beolvadástól, szívesen fordultak olyan nemzetfogalomhoz, amely az egyéni akarattól független népi származáson alapul és így sem szabad akaratból, sem erőszakkal nem változtatható meg. Ilyen az ú. n. *„német nemzetfogalom",* mely a nemzeti hovatartozást nem az államtól, hanem a *népiségtől* teszi függővé.

Ez a német gondolkodóktól (Herder, Fichte, Hegel) származó nemzetfogalom a francia nemzetfogalmat túlságosan üres, tartalmatlan, mesterséges formának találja, amelyhez nem tapad eleven élet, hús, vér, érzelem. Ezért tér vissza a néphez, mint az igazi természetes közösséghez,

amelybe mindenki születése által végzetszerűen jut és amely a nemzedékek hosszú sorának vérségi és szellemi közösségét hordozza, mint valami misztikus élő organizmus. Ennek szétszórt tagjait akarja politikai közösségbe is egyesíteni és legalább lélekben egy államhoz kapcsolni, az idegen népcsoportokat pedig a nemzetközösségből is kizárni. Egyben romantikus ellágyulással fordul, a politikai önállósághoz még nem jutott, vagy attól később megfosztott népcsoportok felé, mint amelyek nélkülözik a legfőbb javak egyikét, a legelemibb emberi jogot, az önállóságot, a függetlenséget, a szabadságot. Tehát végeredményben ez a nemzetfogalom is tartalmazza a liberalizmust, a szabadságeszmét, de ezt egyedül az egyes népcsoportoknak, mint valami misztikus egységeknek tartja fenn. Az egyénektől azonban rögtön megtagadja a szabadságot, mihelyt népiségüket, illetve nemzeti hovatartozásukat maguk akarják megválasztani. Ugyanígy megtagadja az államtól is azt a jogot, hogy egyes népcsoportoknak az államközösségből való kiválását megakadályozza.

Érthető, hogy ez a gondolat a németeken kívül főleg Kelet- és Délkelet-Európában, különösen a szláv népek körében terjedt és a népszuverenitás eszméjével összekapcsolódva belőle kialakult, illetve kiéleződött a történelem legbonyolultabb és legkényesebb kérdése, a *nemzeti kisebbség,* vagy a *nemzetiség* problémája. Népek és népcsoportok, amelyek eddig önálló államalakításra nem is gondoltak, vagy erre elégteleneknek érezték magukat, lassankint elviselhetetlennek találták, hogy saját államuk nélkül éljenek. Oly népcsoportok pedig, amelyek eddig békés, lojális bevándoroltakként éltek valamely idegen országban, egyszerre a legtermészetesebb és legjogosabb követelménynek tartották, hogy az általuk lakott területekkel együtt anyaországukhoz csatoltassanak. Azzal aztán mái nem sokat törődtek, hogy az így keletkezett államok esetleg életképtelenek lesznek, sőt a régi, életképes államok is tönkremennek általuk. Megindult tehát a nemzetiségi államok szétbomlasztására irányuló törekvés, megkezdő-

dött a nemzetiségi küzdelem, amely másfél század óta annyi vér, könny, szenvedés forrása lett Európában. Ez pecsételte meg ezeréves hazánk sorsát is Trianonban.

A nemzeti önállósághoz és egyúttal nagyszámú kisebbséghez jutott népek viszont hamarosan a francia nemzetfogalom álláspontjára helyezkedtek és a bekebelezett kisebbségektől megtagadták a néptestvéreikhez való csatlakozást. Ez is mutatja, hogy egyik szélsőséges felfogás sem helyes, nem őszinte, hanem csak alkalomszerű politikai jelszó a *hatalmi törekvések* palástolásához. Mindegyik mögött lappangó lényeg ugyanis az *uralom, az Imperium.* Ez vezet azután az *igazságos államhatárok* kérdéséhez.

E kérdésnél pedig figyelembe kell vennünk, hogy az állam célja, létalapja nem a puszta *uralom,* amire a francia nemzetfogalom hajlik. Az uralom csak eszköz, ami aszerint jó vagy rossz, igazságos vagy jogtalan, hogy mire és hogyan használjuk. De éppígy nem lehet az államnak egyedüli vagy legfőbb célja az azonos *népcsoportoknak* saját államban való egyesítése. Ez a múltban sohasem volt meg és a jövőben sem igen lehetséges. Hiszen, eltekintve attól, hogy maga a népiség, illetve népi különbség megállapítása is sokszor nehézségekbe ütközik, a népiség elvének merev alkalmazása esetén nemcsak egyes területeket, hanem egyes családokat is olykor életképtelen részekre kellene szaggatnunk. Különösen Közép- és Kelet-Európa hatalmas területein számtalan kisebb-nagyobb népcsoport keveredik egymással minden rendszeresség nélkül. Jól megadható népi határvonal itt nem szabály, hanem csak ritka kivétel, amire országhatárokat építeni lehetetlenség. Nem egyszer ugyanabban a családban is az apa és az anya más és más népből való, a gyermekekről pedig maguk a szülők sem tudják, hogy melyikhez tartoznak.

A néprajzi határ csak *egyik* tényező lehet az igazságos államhatárok megállapításában, amely egyéb, nyomósabb tényezők hiányában döntő szerepet játszhat, de nem lehet egyedüli és általános szempont. Sokkal fonto-

sabbak lehetnek az egészséges földrajzi, gazdasági, stratégiai, történelmi határok, megfelelő nagyságú terület, tűrhető népsűrűség, elegendő természeti kincsek, kielégítő közlekedési lehetőségek stb. Ezektől sokkal inkább függ az egyes államok életképes volta, a *közjó,* ami minden állam célja és létalapja. Es a hegyek, völgyek, folyók sem alkalmazkodhatnak a népekhez, hanem ezeknek kell hozzájuk alkalmazkodniuk.

Miként az egyéneknek, éppúgy minden közösségnek, a népeknek is szabadságát, önrendelkezési jogát korlátozza a közjó, mint legfőbb norma. Ezért nem lehet általánosságban megengedettnek mondanunk, hogy a véglegesen megszervezett és rendeltetésének teljesítésére, a közjó szolgálatára teljesen alkalmas államban joga volna valamely kisebbségnek magát az államtól függetleníteni, vagy attól elszakadni és más államhoz csatlakozni. Ez ugyanis állandóan veszélyeztetné az egyes államok belső rendjét, szilárdságát, bizonytalanná tenné a nemzetközi életet és mérhetetlenül ártana a közjónak. Pusztán a népi különbség tehát még nem elégséges ok az államtól való elszaka--dásra. Ez csak kivételes, végső megoldási lehetőségként engedhető meg, amikor az állam hosszas küzdelmek után sem tudja vagy nem akarja teljesíteni a kisebbségeknek a közjóval összeegyeztethető jogos igényeit, biztosítani boldogulásukat és amikor ez egyedül a kiválással érhető el jobban. *Amint ugyanis az állam nem rendelkezhet polgáraival közjó-ellenesen, éppúgy az állampolgárok sem igényelhetnek semmi olyat, ami a közjóval ellentétes.*

E tekintetben a *népszavazásnak* sem lehet döntő jelentősége. Ezt ugyanis rendszerint mozgalmas, zavaros időkben, felizgatott kedélyállapotban szokták tartani, amikor nem nyilvánulhat meg őszintén, világosan a tömegek igazi, tartós akarata. Sokkal megbízhatóbban jelzi a kisebbség közakaratát az a körülmény, hogy több nemzedéken át milyen magatartást tanúsított.

A kisebbségek körül a legtöbb félreértés abból szokott származni, hogy a kisebbségeket mint ilyeneket általában *egyformáknak* tekintik és sorsukat is egy kaptafára

húzva akarják megoldani. Pedig *úgyszólván minden kisebbség más és más jellegű, ezért minden kisebbségi kérdés is egyéni megoldást kíván,* így nyilván egészen más a jellege az olyan kisebbségnek, amelyik valamilyen előnyért *önként* telepedett le idegen államban és más az olyané, amelyiket akarata, sőt tiltakozása ellenére, joytalán *erőszakkal* szakítottak el anyaországától (Trianoni). Míg az előbbi részéről az elszakadási törekvés a legrútabb hálátlanság, az utóbbinál a legtermészetesebb önvédelem.

Ha most a nemzetről helyes fogalmat akarunk alkotni, először is meg kell azt különböztetnünk a puszta *állampolgárságtól.* Ez utóbbi csak egyszerű, hideg, külsőséges jogi kapcsolat, szorosabb közösségi érzelem, összetartozás tudata nélkül. A pusztán állampolgárnak az állam csak afféle törvényes gyám, akihez ügyes-bajos dolgaiban hivatalosan fordul és neki, mint alárendelt engedelmeskedik, de érzelmi szálak nem fűzik hozzá. Ezért az állampolgárok összesége önmagában csak *szervetlen halmaz.* A *nemzet* tagjai számára azonban az állam egyúttal haza, édesanya is, akihez rajongó szeretettel és habozás nélküli áldozatkészséggel ragaszkodnak. Ez tehát nem csupán külső jogi kapcsolat, hanem az egyén egész lényét átható belső viszony. A nemzet ezért *szerves közösség,* tagjai egymásban testvért látnak, egy családba tartozóknak érzik magukat és e nemzetcsalád egész múltját és jövőjét saját egyéni ügyüknek is tartják. Az állampolgárság rövidesen és ismételten megváltozhat önként vagy erőszak útján, a nemzethez tartozás, a hazafiság azonban csak hosszabb érdek- és sorsközösség alapján érlelődhet ki.

A közös államban való tartós együttélés, a közös állam javakban való részesedés, az állam jó- és balsorsában való osztozás, a közös nemzeti ünnepek és gyásznapok, a kölcsönös és szoros kultúrhatások, a közös művelődési eszközök természetes úton mind egy közösségi érzelem, „mi”- és „miénk”-tudat kialakítására vezetnek, hacsak ezt külső vagy belső mesterséges zavaró mozzanatok meg nem akadályozzák. A közös küzdelmekben, közös célokért, együtt ki ontott sok könny, verejték és vér a pusztán bio-

lógiai vérközösségnél szilárdabb. ragasztóanyag. Ez hoz létre szoros vérszerződést, átvitt értelmű vérközösséget a nemzetnek vér szerint sokszor különböző tagjai között is És csak *az ilyen, szerves nemzetközösség tudja fenntartani, megőrizni, gyarapítani az államot, nem pedig a puszta állampolgárok szervetlen halmaza.*

Ebből kitűnik, hogy a helyesen értelmezett *nemzetközösség* közeledik a *népközösséghez,* főleg ahhoz a mai népközösséghez, amely már úgysem tisztán eredeti, természetes népi képződmény, hanem mind több szerepe van benne az állami beavatkozásoknak is. Viszont éppígy nem tekinthető természetes népközösségnek az a népiség sem, melyet szintén nem a nép természetes hajlamai, hanem egyes politikai agitátorok mesterségesen irányítanak olykor az államközösség hatásának ellensúlyozására és a nép természetes törekvései ellenére.

Mindez viszont nem jelenti, hogy a nemzetnek népileg homogénnek kell lennie, vagy legalább is idővel feltétlenül azzá kell válnia, bár a természetes folyamat kétségtelenül ebbe az irányba vezet. Lehetséges több népnek is közös hazája, főleg kis népeknek, néptöredékeknek, melyek így egységes nemzetet alkothatnak. És ha e népeket közös nemzeti érzés hatja át, akkor *a népileg heterogén állam is lehet nemzeti állam.* Az igazságos és egészséges határok között pedig a külső és belső izgatástól megkímélt egyének és népek természetes eszük és ösztönük alapján mindig megtalálják a békés, eredményes együttélés lehetőségét, a nemzetközösségbe olvadás útját.

10. A MAGYAR NEMZET.

A magyarság a *vérszerződés* óta, vagyis a IX. századtól kezdve tekinthető nemzetnek, amikor a különböző törzsek vérüknek szimbolikus egybecsurgatásával, közös vezetés alatt egységes államba, nemzetközösségbe egyesültek. Ez még abban a korban történt, amikor a mai európai nemzetek nagyrésze még korántsem létezett, vagy legfeljebb kialakulóban volt.

A honfoglaló magyarságot a közös tekintély, közös vezetés fűzte egybe, mindannyian *Árpád* népe, az ő alattvalói voltak. Hogy milyen volt a szövetségre lépett törzsek népi jellege, máig is vitás. Mindössze annyit tudunk, hogy az ősi hét magyar törzs mellé még egy (mások szerint három vagy hét) *kazár* eredetű kabar törzs is csatlakozott. És bármily nyelven beszéltek is az egyes törzsek, a finn-ugor nyelv kiszorította a többit, magába olvasztva azoknak egyes elemeit. E korban még nem tekintették a nyelvet nemzetiségi szimbólumnak, hanem csak az emberek közötti érintkezés eszközének, így ceteris paribus a többség nyelvét idővel átvette a kisebbség, mivel ez volt a legegyszerűbb megoldása annak, hogy minél többen megértsék egymást.

A Kárpátok medencéjében megtelepedett magyarság csakhamar olyan határokra tett szert, amelyek talán egész Európában a legtermészetesebbek, geopolitikailag, földrajzi, gazdasági és stratégiai szempontból egyaránt a legtökéletesebbek. Elég egy pillantást vetnünk Európa hegy- es vízrajzi térképére és kétségtelenné válik, hogy *ezt az*

országot a Gondviselés is egy nemzetnek teremtette, egységes hazául. Nyilván ennek tulajdonítható, hogy e határok 1000 éven át kevésbbé változtak, mint talán bármely más középkori állam határai Európában. E határok közé idegen nemzet nem tudott tartósan befészkelődni, de a magyarság sem tudott ezeken túl tartósan ki terjeszkedni. A legtöbb európai állam csak később, hosszú bonyolult változás után alakult ki többé-kevésbbé állandó, illetve mai határai között. Mindez bizonyítja a magyarság egyedülálló jogát ősi határaihoz.

A Kárpátok medencéjében azonban már ősidők óta sokféle néptöredék lakott a nélkül, hogy ezek állandó, közös hazában egyesülni tudtak volna. Először a magyarság szervezett itt egységes nemzetet és adott neki geopolitikailag páratlanul egységes, tökéletes hazát. Ebben állott és ebben áll ma is a magyarság egyik legfőbb világtörténelmi szerepe, rendeltetése.

Amióta *Szt. István* a magyarságot a nyugati kereszténységhez, a germán-latin kultúrközösséghez csatolta, kelet felé, a bizánci-szláv kultúra irányában a vérségi, gazdasági, kulturális és politikai kapcsolatok mindinkább gyengültek és nyugati irányban, a germán-latin népek felé erősödtek. A magyarság a régi, félázsiai, keleteurópai közösségből kiszakadt és a nyugatihoz csatlakozott. A magyarságnak ezen az állásfoglalásán múlott, hogy nem a „Balkán" nyomult fel az Északnyugati-Kárpátokig, hanem a nyugati műveltség terjedt el a Délkeleti-Kárpátokig. A nyugati kultúra összes szellemi áramlatai, a renaissance, a reformáció, a felvilágosodás, a francia forradalom eszméi hamarosan eljutottak hozzánk is, de mi voltunk ennek keleti végállomásai. Ez Szt. István óta mindmáig további fontos világtörténelmi szerepünk és hivatásunk.

Szt. István utódai híven megtartották a nagy királynak az idegenek szíves fogadására vonatkozó intelmét. A középkorban hazánkba állandóan nagy számban telepedtek idegenek, főleg olaszok, németek, észak-szlávok, kunok, bessenyők, különösen a tatárjárás utáni

A magyarság fejlett politikai érzékkel és nagy

emberséggel kezelte kisebbségeit. Nem űzte el, nem fosztotta ki őket, sőt sokszor nagy kiváltságokat adott nekik Ami különbséget tett, az nem nemzetiségi, hanem rendi szempontból történt. A nemesség körébe azonban magyar és nemmagyar származásúak egyaránt bejuthattak, amint a jobbágyság között is voltak magyarok és idegen eredetűek. Ezért *a magyarországi kisebbségek ezeréves elnyomásáról szóló vád nem egyéb történelmi hazugságnál.*

Viszont a kisebbségek is lojálisaknak mutatkoztak, elszakadási törekvések nem jelentkeztek náluk. Nagyrészük rövidesen be is olvadt a magyarságba, úgyhogy a középkor végén hazánknak már túlnyomóan egységes magyar lakossága volt. Mátyás alatt Magyarország lélekszámban, politikai és katonai súlya, kulturális és gazdasági szerepe tekintetében Európa vezető államai közé tartozott. Ha ezt a fejlődést a török pusztítása meg nem akasztja, bizonyára ma is a vezető európai államok között szerepelnénk.

Ha lett volna is a múltban valamilyen faji vagy népi rokonság a magyarok és a *törökök* között, erről a XVI. század magyarsága már mit sem tudott és az oszmán törököt minden tekintetben távoli idegennek tartotta. Vele szemben Nyugat-Európával érzett testvéri közösséget, ezt védte a török ellen másfél évszázadon át a világtörténelem egyik legheroikusabb küzdelmében. A töröknek, miként előbb a tatárnak Nyugat felé hömpölygő hullámai a magyarság testén törtek meg. Ez volt és marad továbbra is hazánk további fontos világtörténelmi rendeltetése: Európa délkeleti bástyájaként állni a támadásokkal szemben, a legfontosabb, legveszélyeztetettebb helyen, észak és dél, kelet és nyugat erővonalainak metszőpontján.

A magyarságnak tehát ezer éven át igenis megvolt a maga fontos politikai, kulturális és katonai szerepe, rendeltetése. Nemzeti létünk nem volt céltalan és ma sem lehet az.

A török dúlás azonban szörnyű szenvedéseket zúdított hazánkra és mérhetetlen veszteségeket okozott emberanyagban, kulturális és gazdasági téren egyaránt.

A magyarság önhibáján kívül, sőt hivatásának hősies teljesítése következtében fogyatkozott meg számban és erőben egyaránt. A nemrégen még nagyhatalmi szerepre hivatott nemzet ezer sebből vérző, vergődő, szánalmas roncs lett és az idegenből nyert vérátömlesztéstől remélt hamaros talpraállást.

Már a török veszedelem kezdetén nagyobb számban kerestek menedéket hazánkban a török elől egyes népcsoportok, amelyeket a magyarság testvéri szeretettel fogadott maga közé. Majd az emberpusztító török áradat nyomán a Balkán felől a nyugati kereszténységgel közösséget nem érző népek tódultak fel, amelyek abbahagyván a török elleni harcot, megegyeztek vele, sőt zsoldjába állva együtt pusztították az élet-halál harcot vívó magyarságot, mint félnomád martalócok. A török kivonulása után pedig Európa legkülönbözőbb részeiből, de hazánk sűrűbben lakott vidékeiről is, valóságos népvándorlás indult meg a nagyrészt lakatlanul maradt területekre. Különösen a Balkán felől tódultak újabb tömegek, hogy az ott még uralkodó keserves török iga alól szabaduljanak. De igen sok német telepes is jött Európa legkülönbözőbb németnyelvű területeiről, hogy hazánkban jobb megélhetést találjon. Ennek eredményeként a testileg, lelkileg kimerült *magyarság saját hazájában kisebbségbe jutott.*

A magyarságra most ugyanaz a feladat hárult, mint a honfoglalás után: *egységes nemzetté szervezni az országnak rendkívül vegyes népi eredetű lakosságát.* Ha ez a munka 1-2 századdal előbb kezdődik, bizonyára ismét nagyobb akadályok nélkül, hamarosan sikerült volna és ma már talán nyomát is alig találnák e nagy keveredésnek. Ezzel bizonyára az egész magyar történelem is másként alakult volna. Hiszen ugyancsak 1—2 évszázaddal előbb ment végbe erős központi hatalom irányítása mellett más európai népek egységbe szervezése. A XVIII. századtól kezdve azonban a magyarság nagy szerencsétlenségére új mozgalom lángolt fel Európaszerte, a *nepiseg eszméje* és a *modern nacionalizmus,* amely erősen megnehezítette a nemzeti egység újjáalakulását.

További akadály volt, hogy nálunk az *idegen érzelmű központi hatalom* nem a nemzeti egység kialakulásán fáradozott, hanem ellenkezőleg, a nemzetiségeket állandóan izgatta a magyarság fékentartása végett. És betetőzte a tragikumot, hogy ekkor vált aktuálissá az *új államnyelv* kérdése, a már Európaszerte elhagyott, középkori latin nyelv helyébe a magyarnak egységes államnyelvvé tétele.

A magyarság eleinte remélte, hogy a francia forradalom vívmányaival, a szabadság, egyenlőség, testvériség megvalósításával sikerül lecsillapítania a forrongó kisebbségeket. Eltörölte a rendi kiváltságokat, az állam minden polgárát elvileg egyenjogúnak nyilvánította és hozzáfogott a többi nagy reformeszme megvalósításához, a modern állam kiépítéséhez. A felizgatott nemzetiségeket azonban a szabadság, az alkotmány és különféle kisebbségi kedvezmények nem elégítették ki, nekik *uralom* kellett, így sodródott a magyarság a tragikus végű szabadságharcba, amelyben egyszerre kellett küzdenie uralkodója és a felizgatott nemzetiségek ellen. A bécsi kormány *divide et* impera-elve végül is győzött. A magyarság a csalódott nemzetiségekkel együtt osztrák uralom alá került.

Tévedés volna azonban azt hinnünk, hogy valamennyi nemzetiségünk, illetve ezek nagy többsége ellenszenvet érzett volna a magyarság iránt. Nagyobb részük lojálisán viselkedett, sőt sok kitűnő magyar hazafi is került ki közülök, főleg a németség köréből, kik vállvetve küzdöttek a szabadságharcban a magyarokkal. Igazi veszedelmet csak a Balkán felől is nyugtalanított nemzetiségek, a horvátok és a vallásban, kultúrában leginkább idegen rác és oláh jövevények jelentettek.

A kiegyezés után tovább folytatódott a nemzetiségi küzdelem, aminek végső rugója α *nemzetiségek uralomvágya, elszakadási törekvése* volt minden jogos alap nélkül. Hiszen α *magyarság nem jogtalan erőszakkal jutott kisebbségeihez.* Ezek egy része már hosszú évszázadok óta testvéries sorsközösségben élt a magyarokkal, nagyobb részük pedig csak nemrég vándorolt be az ellenségtől vagy az ínségtől hajtva, hogy itt jobb hazát találjon. A bevándorolt

dorlók azonban letelepedésükkel nyilván nem hoztak áldozatot, mert rosszabb sors felé nem szoktak tömegesen vándorolni. *A szállásadás pedig nem jogosítja fel a vendéget, hogy kiverjen saját házunkból, főleg ha a vendégnek megvan a saját háza is.*

Természetesen a magyarság részéről is történtek hibák a nemzetiségi kérdésben. Ezeket könnyű a ma utóokosainak kárhoztatniuk, de tekintetbe kell vennünk, hogy akkor még sehol a világon nem volt kialakult, kipróbált és általánosan elismert eljárás a nemzetiségi kérdések rendezésére. Európaszerte minden állam a szent önzést iparkodott saját határain belül alkalmazni, és ha a magyarság részéről is előfordultak ilyen hibák, az nem ősi, hagyományos magyar szokás volt, hanem a külföld utánzása, amit éppúgy szemére lehetne vetni Európa minden államának. Főleg nem róhatják fel nekünk azok az utódállamok, amelyek önállósághoz jutva, sokkal kíméletlenebb kisebbségi politikát folytattak. A múlt megítélésében tehát ama kor általános mértékével kell mérnünk és *anakronizmus volna a múlt század magyarságától a mai kisebbségvédelmi intézmények anticipálását követelni.* Különben még ma se rendelkezünk e téren végleg beváltnak mondható, abszolút normával.

Törvényeink egyébként a korhoz mérten nagyon is liberálisak voltak a kisebbségekkel szemben, bár nem mindig hajtották őket végre. Panaszra azonban leginkább egyes helyi hatóságok basáskodásai, „tyúkszemtipró” politikája adhattak okot, amelyek a kisebbségekre nézve nem voltak ugyan életveszélyesek, de sokszor fájdalmasabbak, mint a jól kiszámított halálos döf és és alkalmasak arra, hogy ellenünk agitáljanak velük. Magyarosító törekvéseinkben is tettek helyett több volt a szó, a látszat, és most ezeket olvassák fejünkre, mintha mind valóságok is lettek volna. A lényeget pedig inkább elhallgattuk, mintegy nemlétezőnek tekintettük. Helyette évtizedekig Ausztriához való közjogi viszonyunk körül folytattunk meddő vitákat, mikor sokkal megoldatlanabb és fenyegetőbb volt a kisebbségekkel szemben való helyzetünk.

Egész nemzeti nevelésünket úgyszólván kimerítette a 48-as érzelmek időnkinti felújítása. A nemzetiségi kérdés égő sebeit szinte eltitkoltuk tanulóifjúságunk előtt, így a nemzeti közvéleményben, sőt a hivatalos körökben sem mutatkozott *szerves nemzetiségi programra,* csak kapkodás, halogatás.

Így ért bennünket tájékozatlanul és felkészületlenül az 1918-i összeomlás, amikor elvesztettük csaknem összes kisebbségeinket, sőt a magyarság nagy részét is. Most pedig, hogy Európa újabb rendezése alkalmával ismét számottevő kisebbség került vissza hozzánk, a múltból sokat kell tanulnunk. Egyrészt 20 évi keserves magunkramaradottságunk megtanított arra, hogy magunkban is értékes életképes, önálló nemzet vagyunk, amelynek még mindig megvan a történelmi hivatása és létjogosultsága. Másrészt azt is meg kell tanulnunk kisebbségeinkkel együtt, hogy a kis népek közös érdeke nem az egymás közötti marakodás, hanem igényeiknek minél szorosabb összehangolása és szükség esetén a lényegtelenről való lemondás a lényegbevágó létkérdések érdekében. Mert régi igazság, hogy két veszekedő közül a harmadik húzza a legtöbb hasznot. Közös hazában, közös födél alatt kell laknunk és, ha viszálykodásaink miatt ránk szakad a közös födél, mindnyájunkat agyonnyomhat.

A kisebbségi sorsra jutott magyarság azt is megtanulta a saját szenvedései árán, hogy a nyelv, a népi hagyomány minden népnek őseitől megszentelt öröksége. Ezért *minden népnek megvan a joga saját népi életéhez, még ha nincs is feltétlenül joga önálló nemzeti élethez.*

A népi nevelés mellett azonban szükség van *közös nemzeti nevelésre* is, mely a népi különbségeket kiegyensúlyozva, a közös nemzeti célok megvalósítására készít elő. A nemzeti nevelésnek kölcsönösen megértővé kell tennie a haza különböző népeit egymás népi sajátságai iránt. Ezeket, mint a közös haza néprajzi, tájrajzi sajátságait, mint az egységes nemzet érdekes változatait, közösen tanulmányoznunk, ápolnunk kell. Rá kell mutatnunk arra a

sok kölcsönhatásra, amely hosszú együttélésünkből keletkezett.

Ezzel együtt domborítsuk ki a közös múltat, a közös érdekeket, a kölcsönös egymásrautaltságot, a közjónak mindenek felett álló szempontját. Ránk nézve nem az együttélés, hanem a különélés mesterkélt, erőszakolt, közjóellenes. Végül pedig minden propagandánál hatásosabb az emberi méltóság megbecsülése és a szociális igazság megvalósítása; viszont minden propagandát meghiúsíthat az emberi méltóság megalázása és a szociális igazságtalanság. *Legyen tehát mindnyájunk számára puha, meleg, családias fészek ez a haza, amelyet őseinknek együtt omló vére, könnye, verejtéke, együtt porladó csontjai tettek termékennyé, tettek mindnyájunk számára közös áldott, megszentelt földdé.* És mindez a leghatásosabb lelki felkészülés az egységes, erőteljes katonai honvédelemhez, amely ultima rációként őrzi a még mindig csonka határokat, de egyúttal a legjobb, legeredményesebb és legbecsületesebb propaganda e határok további tágulása érdekében is. Aki mindebben szívvel-lélekkel, áldozatkészen közreműködik, az a magyar nemzetnek teljes értékű tagja, bármi legyen is származása, népi, faji hovatartozása. Itt azután a feladatoknak olyan tömkelege merül fel, amik részletezésére nem térhetünk ki. Ezekről manapság úgyis sokat hallunk, beszélünk, de még többet kell, hogy cselekedjünk.

Így valósulhat meg legfőbb törekvésünk, *a minél nagyobb, minél egységesebb magyar nemzet, és a* pax hungarica, *a népek békéje a Kárpátok medencéjében, a magyarság vezetésével.*